

Petter Smart vil hjelpe verden

«Fantastiske oppfinnelser» som skal hjelpe verdens fattige dukker med jevne mellomrom opp i avisoverskriftene. Noen av dem hører vi aldri noe mer om – andre viser seg å ha noe for seg. Bistandsaktuelt har kikket nærmere på fire profilerte norske oppfinnelser: En vannproduserende pyramide, en jungeltraktor, aluminiumsrør for tropisk husbygging og en energisparende husholdningsovn.

Side 20-21

FOTO: TONE GEORGEN

Norsk firma prøver ut lovende aids-vaksine

Side 8

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 2 · 2004

Møte med norsk-finansiert treknuser

Side 14-15

Sør-Sudans sterke mann

Side 10-11

Strand gir signal om friere NORAD

Side 4

Klart for 70-åringer i nytt fredskorps

Side 6

Portrett: Omstridt 80-åring

Side 3

Afrikansk union i siget

Side 11

Det fattige og vanstyrte Afrika er lite populært blant både bistandsgivere og kommersielle investorer. Bildet er fra Nord-Uganda.

FOTO: HENRY BONGYE

Bistand i vekst

Mer positive holdninger til utviklingssamarbeid gir økte budsjetter

■ Norge er ikke alene om å øke sine bistandsbudsjetter. I en rekke vestlige land – ikke minst i USA – er det nå en mer positiv holdning til utviklingsbistand. Dette har gitt seg utslag i en pen økning i budsjettenes, rapporterer OECDs utviklingskomité i en fersk rapport.

■ Det er i hovedsak to årsaker til at bistandstrenden har snudd – etter

mange år med nedgang: Holdningsmessige endringer i USA etter 11. september 2001 og løftene fra Monterrey-konferansen om å gjøre et krafttak for å nå FNs tusenårsmål.

■ Unntaket fra den positive trenden i bistandsoverføringer er Afrika, som de siste årene har tapt i konkurransen om alle typer økonomiske overføringer fra rike land.

■ Utviklingskomiteens leder Richard Manning forteller om en økende internasjonal enighet om bistandens mål og metoder. En hovedtanke er at bistanden har en forsterkende effekt når den ytes til politisk stabile land med sunn økonomiforvaltning og sterk vilje til fattigdomsbekjempelse.

Tema: Internasjonal bistand side 17-19

Ingen dårlig samvittighet

AV ERIK HELLAND-HANSEN, NORCONSULT AS

DEBATT

I SIN IVER etter å fremme rollen til alternative energiformer i bistandsforvaltningen, kritiserer Harald N. Røstvik i sitt innlegg «Vannkraft, hettebølge og bistand» i Bistandsaktuelt nr 10. 2003, vannkraften på flere premisser som kanskje hadde noe for seg for 10-15 år siden, men ikke i dag. Med de standarder og prosedyrer for Environmental Impact Assessment (EIA) som i dag foreligger i mange av mottakerlandene selv, og ikke minst fra de multilaterale utviklingsbankene, stilles det faktisk meget store spørsmål ved fortreffeligheten av gigantiske vannkraftutbygginger i u-land.

NORAD støtter seg prinsipielt til både landets egne EIA lover/forskrifter og utviklingsbankenes prosedyrer. En EIA «bankable» standard inneholder strenge krav til vurdering av alternative prosjekt løsninger (f. eks. damplassering, damhøyde, flomløpsutforming) og strategiske alternativer for utnyttelsen av kraftpotensialet samt vurdering av kraftprognoser der muligheten til å utnytte «demand side management» også er med. I grundige strategiske analyser av vannkraftprosjekter skal potensialet for å utnytte desentraliserte og alternative energikilder også vurderes.

FEILEN RØSTVIK begår er at han setter likhetstegn mellom det å gjennomføre studier av vannkraftpotensiale og realiteten i støtte til store menneskefordrivende, kostnadsoverskridende vannkraftutbygginger i u-land. Mennesker blir ikke fordrevet før man eventuelt bygger prosjektet og kostnadsoverskridelser kan ikke forekomme før kostnader er påløpt. Slike problemer, som er velkjente fra flere famøse prosjekter, har nettopp ført til at man har skjerpert kravene til planlegging og gjennomføring der sosiale og økologiske hensyn står sentralt.

FORDI SLIKE prosjekter er meget kapitalkrevende er det nødvendig med grundige planleggingsprosesser der en rekke realistiske og mindre realistiske alternativer ofte må vurderes. Man bedriver ikke slik planlegging fordi alt skal bygges, men fordi man må forsikre seg om at de beste alternativene i teknisk, økonomisk og miljømessig henseende blir valgt. Slik må planlegging foregå på dette nivået om utbygger skal gjøre

Feil om WIF og pensjoner

AV RUNE HERSVIK

PREISERING

Med referanse til en evalueringsrapport presenterer avisartikkelen om Worldview International Foundation (WIF) i Bistandsaktuelt 1/2004 flere faktafeil og gir leserne inntrykk av at WIF i henhold til en slutt-

Prøv et søk i vårt internett-arkiv. Her finner du ca. 2500 artikler om bistands- og utviklingsspørsmål. www.bistandsaktuelt.com

Vannkraft, hettebølge og bistand

UTVIKLINGSMINISTER Hilde Frøstøl (KrF) fastslo i sin artikkel «Når rikdom gjør fattig» i Dagens Næringsliv i sommer at «små, private grupper stikker av med hele gevinsten», etter salg av råvarer inklusiv olje, «mens flertallet av landets innbyggere lever i den ytterste fattigdom».

Slik sentralisert energiforsyning skaper altså korrupsjon og borgerkrig. Men tar hun konsekvensen av dette? I Norges bistand støtter vi jo nettopp korrupsjonsutsatt, råvarebasert, sentralisert energiforsyning innen sektorer hvor vi i tillegg har betydelig egeninteresse som olje og vannkraft. Samtidig skruter vi av den ubundne norske u-hjelpen.

I 1991 viste tall fra NORAD at 99,84 prosent av NORADs støtte til energi gikk til store sentraliserte, menneskefordrivende, kostnadsoverskridende vannkraftutbygginger i u-land. I vår avdekket Framtiden i våre hender at NORAD brukte 891 millioner kroner på energibistand i 1999 og 2000. 96 prosent (856 millioner) gikk til vannkraft. Bare 4 prosent gikk til annet og det var neppe «Ny» fornybar energi som sol og vind, men olje.

ALTERNATIVENE til sentralisert energiforsyning nevner hun ikke med ett eneste ord. Hun peker der-

Debattinnlegg i Bistandsaktuelt kan være på maksimalt 3500 tegn. Sendes gz@norad.no.

debatt

Debattinnlegg i Bistandsaktuelt kan være på maksimalt 3500 tegn. Sendes til gz@norad.no.

seg håp om å bli vurdert seriøst av de store internasjonale finansieringsinstitusjoner.

I ØST-TIMOR, som nevnes av Røstvik, der studien nettopp er igangsatt, foreligger det foreløpige planer om en dam på cirka 50 meters høyde, andre dammer er kun terskler. Det er ikke snakk om å tre noe som helst «ned over hodet på Asias nest fattigste land, uten en eneste motforestilling», men å assistere dem i å vurdere hvordan deres beskjedne vannkraftressurser kan utnyttes på forsvarlig grunnlag. Ingen bestemmelser kan tas for slik utnyttelse før alle alternativer er grundig vurdert og stilt opp mot hverandre og mot andre måter å møte fremtidig energibehov på. Miljømessige ulemper av sosial og naturmessig art vil bli analysert, foreslått minimalisert ved av-

Mennesker blir ikke fordrevet før man eventuelt bygger prosjektet.

Erik Helland-Hansen er seniorrådgiver i Norconsult AS.

bøtende tiltak og inkorporert i den tekniske planleggingen og økonomiske analyse. Motforestillinger vil i høy grad bli avdekket og prosjektene vil bli endret eller eventuelt foreslått skinlagt som en naturlig del av planleggingsprosessen.

ASIABANKENS EIA-krav og vurderinger av alternativer blir lagt til grunn. Det er vanskelig å skjønne at en gave fra NORAD i form av en gjennomført planleggingsprosess og et sett rapporter skal kunne oppfattes som et overgrep mot lokalbefolkningen. Men om dette ble gjennomført med manglende åpenhet og uten hensyn til lokale forhold, slik det skjedde tidligere og som altså ville være i strid med dagens krav til slik planlegging, ville Røstvik hatt et poeng. Men slik er ikke lenger situasjonen i NORAD-finansierte prosjekter og vi som arbeider med dem har faktisk ikke dårlig samvittighet.

Harald N. Røstvik er sivilarkitekt.

FAKSIMILE BA 10-2003

bistandsaktuelt

Fagblad om utviklingssamarbeid nr. 2/04 – 7. årgang

Fagbladets redaksjon arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat.

Ansvarelig redaktør: Tor-Henrik Andersen

Redaktør: Gunnar Zachrisen gz@norad.no

Journalister: Liv R. Bjergene (perm.) Tone Bratteli Silje Berggrav silbergg@frisurf.no Gunnar Kopperud lyngordon@c2i.net Erik Landet ela@norad.no

Redaksjonsråd: Øyvind Dahl Per Schreiner Tori Tveit Mariken Vaa

Internett: www.norad.no/bistandsaktuelt www.bistandsaktuelt.com

Postadresse: Boks 8034 Dep., 0030 Oslo

Kontoradresse: Rusetløkvv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord: 22 24 20 30

Telefon redaksjon: 22 24 20 40 - 22 24 05 72

E-post redaksjon: gz@norad.no

Telefon annonser: 22 24 20 40 - 22 24 05 72

E-post annonser: gz@norad.no

Fax: 22 24 20 66

Design / produksjon: Odysse reklamebyrå/ Akela grafisk design, Fred Isaksen, Larvik #5655

Trykk: Dagblad-Trykk AS

Abonnement: Bistandsaktuelt, NORAD, Boks 8034 Dep., 0030 Oslo. Telefon: 22 24 20 71. Fax: 22 24 20 66. E-post: adr-ba@norad.no

Abonnement kan også tegnes via internett: www.bistandsaktuelt.com

Abonnementet er gratis. Artikler i Bistandsaktuelt uttrykker ikke nødvendigvis et offisielt syn.

Utgiver:

NORAD DIREKTORATET FOR UTVIKLINGSSAMARBEID NORWEGIAN AGENCY FOR DEVELOPMENT COOPERATION

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet: Mandag 23. februar 2004

Opplag - denne utgave: 13 200 eksemplarer

MÅNEDENS SITAT:
«Det er (...) tragisk å se hvordan verdenssamfunnet tilsynelatende står maktesløse overfor dette absurde byggverket.»

Vårt Lands lederartikkel 13. februar karakteriserer den israelske «sikkerhetsmuren».

Mer enn penger og moral

LEDER

Etter 11. september 2001 har det vært en dreining i internasjonal bistand. USA har vedtatt en ekspansiv vekst for sitt bistandsbudsjett som på få år vil vokse med over 30 prosent. Andre givere som Storbritannia, Frankrike og Italia følger etter. Men selv om trenden med stadig mindre penger til bistand nå er i ferd med å snu, er det fremdeles langt igjen til den vestlige verden gir så mye at vi nærmer oss vedtatte mål. Det trengs nærmere en dobling av verdens samlede bistandsbudsjetter fra de knappe 60 milliardene dollar som gis i dag, til vel 110 milliarder dollar for å nå Tusenårsmålene.

Sist ut i debatten om volum var Atle Sommerfeldt i Kirkens Nødhjelp som i VG for kort tid siden tok til ordet å øke bistandsbudsjettet med 1,8 milliarder kroner. På nytt blåses det liv i en av de mest levedyktige bistandsdebattene i Norge. En økning på 1,8 milliarder ville gitt norsk bistand et mye større handlingsrom, det ville bidratt til en bedre hverdag for mange enkeltmennesker i våre samarbeidsland og det ville ha hatt en stor symbolsk effekt overfor andre givere. Men samtidig må vi være klar over hvor begrensede våre bidrag er i forhold til de samlede behovene. En økning på 1,8 milliarder vil dekke om lag fem promille av det som trengs ekstra hvert eneste år fram til 2015 for å nå Tusenårsmålene.

Selvfølgelig er også norske bidrag viktige. Vi nærmer oss stadig målet om at bistand skal utgjøre 1 prosent av BNI. Sammen med resten av Skandinavia er vi nesten alene om å gi over 0,7 prosent av BNI til bistand – et mål FN satte for de rike landene på 70-tallet. En diskusjon om prosenter har derfor en viktig rolle å spille for og inspirere andre givere til å øke sine bistandsbudsjetter.

Lederen av OECDs utviklingskomité hevder i rapporten Development Cooperation 2003 at hvis vi ikke får til å samordne politikken, så vil bistanden kun kompensere for kostnader som andre deler av vår politikk skaper.

Norges største fortrinn i internasjonal bistand er derfor ikke bare hvor mye penger vi gir, men også at vi har hatt en forbløffende evne til å være i front når det gjelder prinsipper og valg av metoder i utviklingssamarbeid. Norge har vært et foregangsland i etableringen av mottakeransvar som et ledende prinsipp i utviklingssamarbeid. I dag yter Norge påtrykk og deltar aktivt til økt giverharmonisering i internasjonalt utviklingssamarbeid blant ledende givere. Våre bidrag til rolleforståelse, ansvarsplacering, valg av kanaler og samarbeid mellom givere, har betydning som går langt utenpå våre økonomiske bidrag.

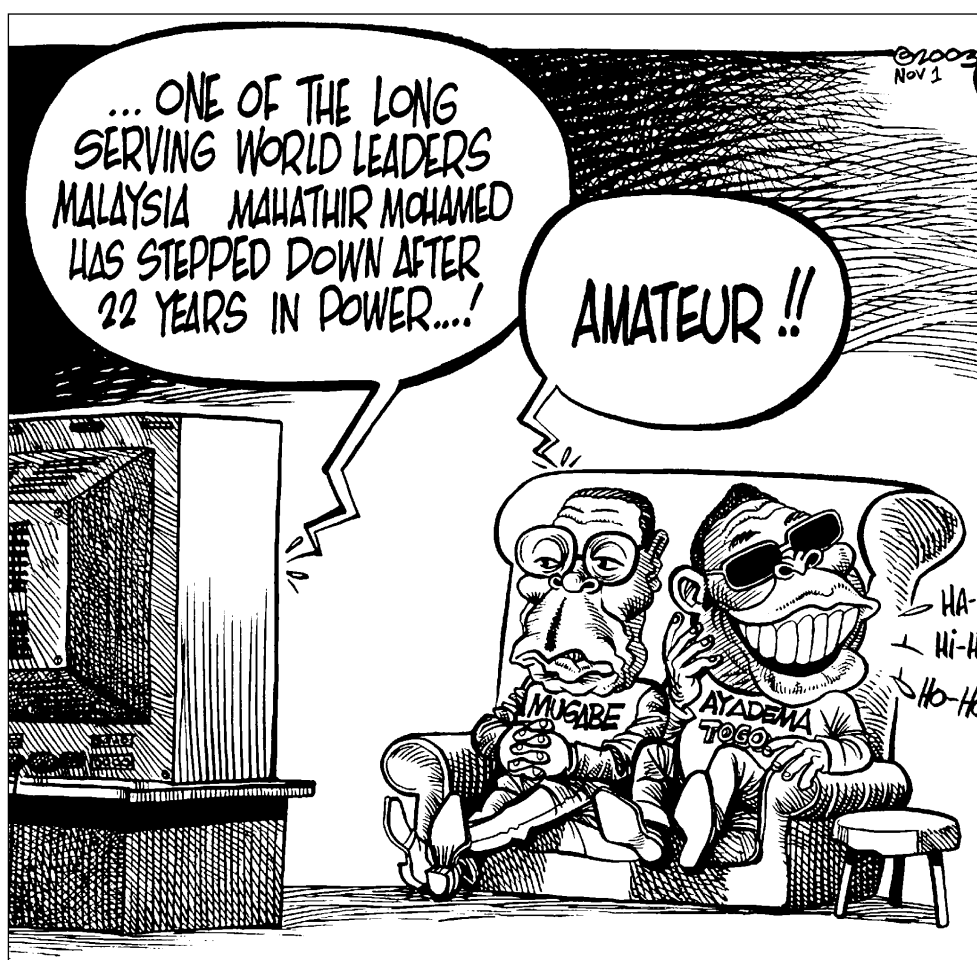
Med den nye ansvarsfordelingen i bistandsadministrasjonen, blir det NORADs oppgave å fylle mye av denne faglige pådriverrollen. Skal vi klare det, er vi avhengig av at norske fagmiljøer og pressgrupper blir med på en diskusjon om faglige problemstillinger.

THA

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artikler ikke komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikke.

TEGNING: GADO

Jubilanten som elsker makten

portrett

HVEM:
Robert Mugabe.

HVA:
Autoritær president i Zimbabwe som har styrt landet siden 1980.

HVORFOR:
Fylte 80 år 21. februar.

21. februar fylte Zimbabwes president Robert Mugabe 80 år. Når han fortsatt har makten i landet skyldes det blant annet en sterk lojalitet fra tidligere frigjøringskjemper som opp gjennom åra er belønnet ved å plasseres i sentrale posisjoner. Samtidig er vold, mord og fusk blitt en del av hverdagen.

Samtidig er økonomien i fritt fall i Zimbabwe, og landet blir stadig mer isolert fra det internasjonale samfunnet. Mugabe dro så vidt seieren i land ved valget i 2002 etter omfattende bruk av vold, tusler og fusk. Opposisjonelle og uavhengige stemmer blir trakassert og fengslet.

I 1970-åra var Mugabe et navn som ble møtt med respekt i det internasjonale samfunnet. Av mange ble han sett på som en stor afrikansk leder. Frigjøringskrigen mot det hvite mindretallsstyret i gamle Rhodesia gjorde ham kjent. Om lag 30.000 mennesker ble drept i kampen, en kamp som også hadde elementer av folkegruppe-konflikter.

Etter frigjøringen i 1980 har Mugabe i realiteten hatt ledelsen og kontrollen. Han satte to «djevler» på dagsorden: Kampen mot kapitalisme og kolonialisme. Og han har sørget vel for og vant en sterk lojalitet blant sine venner, veteranene fra frigjøringskrigen og sine unge tilhengere.

Ekstremt stolt. Mugabe er karakterisert som en ekstremt stolt mann. Motstand og opposisjon fører bare til at han blir enda mer bestemt på å holde på sin maktposisjon. Han virker villig til å kjøre landet i grøfta så lenge han ikke selv må gå. Kritiske røster hevder at han ønsker å handplukke sin etterfølger så han kan sikre seg en fredfylt alderdom uten forstyrrende etterforskning om hva han egentlig foretok seg i sine over tjue år i presidentstolen.

Vold og mord var en del av valgstrategien i 2002. Mugabes hovedmotstander, Morgan Tsvangirai fra Movement for Democratic Change (MDC), ble forsøkt skandalisert. Opposisjonen har for øyeblikket vanskelige vilkår i Zimbabwe.

Det samme har media. Det går knapt en dag uten at det rapporteres om fengslede journalister, trakassering og stengte redaksjonslokaler. Det rammer blant annet den viktige uavhengige avisen Daily News.

Fra dress til caps. Men positive trekk finns også. Den tidligere læreren Mugabe har lagt stor vekt på utdanningsreformer, og i dag kan om lag 85 prosent av befolkningen lese og skrive. Det er et høyt tall i Afrika. Den politiske analytikeren Masipula Sithole har påpekt den ironien i dette: Gjennom å øke utdanningsnivået kan Mugabe ha risikert å grave sin egen grav. Unge, velutdannede mennesker har en tendens til å anklage ham for korrupsjon, enorm arbeidsløshet og høye priser.

Gjennom å øke utdanningsnivået kan Mugabe ha risikert å grave sin egen grav.

Det hender at Mugabe – omgitt av sikkerhetsvakter – finner veien til en gudstjeneste i den katolske kirken. Om han får tilgivelse der vites ikke. Noen trosfrender syntes ikke det var helt passende at han fikk to barn med sin unge sekretær Grace (37) mens hans populære kone fra Ghana, Sally, lå for døden med kreft.

I dag er han gift med Grace som liker å fortelle at presidenten står opp hver morgen klokka 4 for å mosjonere. Samtidig går rykter om en skrantende helse. Den gamle mannen har forsøkt å gjøre noe med inntrykket av en som alderen er i ferd med å innhente. Han kler seg i fargerike skjorter og caps, og har lagt bort de mørke dressene. Spørsmålet er om det er tilstrekkelig til å skaffe mannen som har styrt Zimbabwe siden 1980 en «young look». Og han vil være 84 år når denne valgperioden går mot slutten.

Se også artikkel om Zimbabwe på side 12.

NORAD vil bli mer selvstendig

Tove Strand har ambisjoner om at fagetaten skal være «i verdensklasse»

NORAD-direktør Tove Strand varsler et mer selvstendig og tydeligere direktorat som følge av omorganiseringen av bistandsforvaltningen. Strand mener videre at NORAD skal være i verdensklasse på enkelte områder.

Som rendyrket fagetat vil NORAD opptre mer selvstendig i forhold til Utenriksdepartementet, varsler NORAD-direktør Tove Strand. FOTO: ABIR ABULLAH

BISTANDSFORVALTNING

• ERIK LANDET

Over halvparten av NORADs budsjett på nesten 5 milliarder kroner ble med på flyttelasset da stat-til-stat-bistanden ble overført til Victoria Terrasse. I tillegg flyttes en rekke ansatte samme vei.

- Det er naturlig at NORAD blir mer selvstendig som følge av at vi nå skal konsentrere oss om faglig rådgivning. Det er en annen situasjon enn da vi hadde ansvar for de integrerte ambassadene og måtte ta mer totalhensyn. Nå ser jeg det blant annet som NORADs oppgave å invitere til diskusjon på områder der vi som faglige rådgivere er i tvil. Jeg ser for meg at både andre fagmiljøer og bredere lag av befolkningen blir med i diskusjonen, sier Strand.

Mer frittalende. - Betyr dette at NORAD får en mer fremtredende plass i media?

- Som mer rendyrket fagetat kan vi ha et mer åpent forhold til pressen enn tidligere, men vi blir nødt til å prøve oss fram, sier Strand.

- Vil vi med andre ord se et mer profilert NORAD fremover?

- Det vil vise seg. Det er avhengig av hva vi har å bidra med rent faglig. Jo mer vi har å formidle, jo tydeligere blir vi, sier Strand.

Plass til NORAD. I forlengelsen av at ansvaret for store pengeoverføringer er flyttet til UD, har enkelte pekt på at NORADs fagkompetanse kan bli irrelevant, og at politisk ledelse ser på NORAD som en «omvei» for kjappe politiske beslutninger. Tove Strand deler ikke skepsisen.

- Det er det ingen fare for. Det er mitt klare inntrykk at både embetsverket og politisk ledelse ser behovet for en sterk faginstusjon. Behovet for faglig rådgivning øker når mer ansvar blir delegert til ambassadene. NORAD har kunnskap og skal til enhver tid vite hva som skjer på landnivå og i multilaterale fora. På mange områder vil vi kunne ha bredere og dypere kompetanse enn de-

partementet bør og kan ha, mener Strand.

Kritiske fagforeninger. Fagforeningene i NORAD og til dels UD har vært sterkt kritiske til moderniseringsprosjektet, og har hevdet at løsningen er en dårlig kompromissløsning mellom utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson og utenriksminister Jan Petersen. Tove Strand ønsker ikke å kommentere dette nå. Hun er opptatt av å utvikle NORAD videre som en fagetat med utgangspunkt i de beslutningene som er fattet.

Fremdeles kompetent. - Et betydelig antall årsverk er overført til UD fra NORAD. Dette gjelder først og fremst de gamle regionalavdelingene i NORAD. Er NORAD «ribbet» for de beste medarbeiderne?

- Nei. Mange har jobbet ute i lange perioder og har betydelig landerfaring. Dette sikrer at rådene vi gir er relevante for ambassadene. NORADs ansatte har også erfaring fra internasjonale nettverk, institusjoner og organisasjoner. Det er viktig at vi fortsetter å pleie disse internasjonale kontaktene og holder oss oppdatert på hva andre fokuserer på, sier NORADs direktør.

Verdensklasse. Tove Strand mener

nye NORAD skal være i verdensklasse på enkelte områder.

- Vi er foreløpig kommet for kort i prosessen til at jeg kan konkretisere dette nå, men generelt vil NORAD markere seg internasjonalt på områder hvor Norge har spesiell kompetanse. Det er lett å peke på energi, fiskeri, utdanning, helse og systemendring, men vi må ta tiden til hjelp. NORAD har mye god kompetanse, men vi må også rekruttere spisskompetanse fra andre fagmiljøer i Norge. Jeg regner også med at vi får verdifulle faglige tilskudd ved at NORAD nå skal ha ansvar for evaluering og utviklingsforskning i Norge, sier Strand.

Positiv delegering. Rundt 35 årsverk skal overføres til ambassadene som følge av moderniseringen. Regjeringen har signalisert at ytterligere årsverk skal overflyttes i fremtiden. Strand er glad for tendensen.

- Jeg er veldig positiv til dette. NORAD har i årevis delegert ansvar til ambassadene. Utfordringen nå er å sikre at det er folk på ambassadene som kan håndtere forvaltning, men som også kan sitte i direkte forhandlinger og ta avgjørelser. De politiske føringene vil fremdeles være opp til UD å håndtere, sier hun.

- Nå går vi videre med det som

er igjen. Jeg er opptatt av at NORAD skal være et sted hvor det er morsomt å arbeide, hvor de ansatte føler de får brukt sine kunnskaper, og hvor det skal være gode muligheter for etterutdanning, understreker Strand.

Avdeling for sivil samfunn og næringsutvikling (ASN), avdelingen som har håndtert tildelingene til norske ikke-statlige organisasjoner, er nå nedlagt. Organisasjonene må nå forholde seg til ulike andre avdelinger i direktoratet.

- Tanken er å bedre den faglige dialogen mellom NORAD og organisasjonene og på den måten trekke veksler på hverandres erfaring. Jeg ser på dette som en vinn-vinn-situasjon.

Ikke endelig. Bistandsforvaltningen har vært gjennom en rekke endringer siden oppstarten for drøyt 50 år siden. NORADs direktør tror ikke at forvaltningen nå har funnet sin endelige form.

- NORAD vil alltid være underveis. Miljøet ute endrer seg kontinuerlig og fokus her hjemme også. Man må være endringsvillig for å jobbe her, men så gir jo også endring mulighet til vekst, mener Strand.

”

Det er mitt klare inntrykk at både embetsverket og politisk ledelse ser behovet for en sterk faginstusjon.

Tove Strand, NORAD-direktør.

- Bred enighet om nordisk politikk, sier «vår mann i Banken»

• ELLEN HOFVANG

Nordens mann i Verdensbanken sier Banken planlegger å bruke penger i Irak. Men han vil passe på at det ikke går utover Afrika.

Islendingen Thorsteinn Ingolfsson skal ivareta synspunktene til åtte nordiske og baltiske land i verdens største - og trolig mest utskjelte - utviklingsinstitusjon. Sammen med 23 andre styrerepresentanter skal han sørge for at Verdensbankens 18,5 milliarder dollar i årlig utlån (2003) og innsatsen til om lag 11 000 ansatte kommer verdens fattige til gode.

- Menneskerettigheter og godt styresett er prioriterte arbeidsfelter for oss nå, forteller Ingolfsson.

- Hjelp til Sudan er et svært aktuelt spørsmål, og Verdensbanken har forberedt støtte til gjenoppbygging i Irak så snart irakerne selv tar over styringen. Men Irak-diskusjonene i Verdensbanken handler ikke om politikk og det er liten uenighet mellom landene. Vi diskuterer kun gjenoppbygging, understreker han.

- Norge har 1,52 prosent av stemmevekten i IDA og under 1 prosent i de andre Verdensbankinstitusjonene. Har vi noen innflytelse?

- De nordiske landene har et veldig godt rykte i Banken, på grunn av den høye bistandsprosenten. Dessuten tror jeg ingen andre landgrupper er så godt koordinert som den nordisk-baltiske. Alle små og store

saker er nøye forberedt, og landene trekker på hverandres kompetanse. I 99 prosent av sakene er det enighet i gruppen.

De baltiske landene er lillebrødrene i landgruppen. - De baltiske landene har liten kapasitet, men integreres gradvis, sier Ingolfsson.

Økt innflytelse for utviklingslandene står høyt på Norges liste over prioriterte saker. Afrika har i dag kun to av styrerepresentantene. I motsetning til landene vi deler stol med i Bankens styrerom, har Norge sagt at vi «ikke vil ekskludere muligheten for å opprette en styreplass til for Afrika sør for Sahara.» Men så lenge USA helst vil ha et mindre styre enn i dag og EU er fornøyd med

tingenes tilstand, skjer ikke dette med det første. Ingolfsson forsikrer likevel at Afrika ikke skal glemmes.

- Fokuset til Banken er på Afrika. Her har de nordiske landene vært pådrivere, og vi passer på at ikke midlene til Irak går på bekostning av de fattige afrikanske landene. Det er alltid en frykt for dette blant afrikanske stater, sier Ingolfsson.

Han kom til Banken fra stillingen som Islands FN-ambassadør og var før det NATO-ambassadør. Styrevettet sirkulerer mellom de nordiske landene i gruppen på treårsbasis. Ingolfsson tok over i oktober i fjor. Høsten 2006 er det Norges tur igjen.

Thorsteinn Ingolfsson, Nordens mann i Verdensbankens styre.

INTERNASJONAL BISTAND

Ny norsk garanti mot anbudstap

Næringslivet får nytt verktøy i kampen om bistandsanbud i utviklingsland

Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson lover næringslivet en ny garantiordning for anbudskonkurranser, samt mer bruk av norske bedrifter i faglig bistand.

NÆRINGS-
LIV

• ELLEN HOFVANG

– Jeg oppfatter utviklingsmyndighetene som langt mer positive til næringslivet nå enn tidligere. Vi opplever en helt annen tillit, er mye mer på bølgelengde og snakker samme språk, sier Jon Vea, avdelingsdirektør for internasjonal avdeling i NHO, til Bistandsaktuelt.

Utviklingsministeren lanserte nye konkrete tiltak for å trekke norske bedrifter med i bistandsarbeidet da næringslivet for 12. gang innkalte til den årlige bistandskonferansen. For det første vil det åpnes for at næringslivet får være med og konkurrere om oppdrag innenfor faglig bistand som ikke omfattes av OECDs avbindingsanbefaling.

Tapernes garanti. En annen nyhet i talen på bistandskonferansen var at det skal gjeninnføres en anbudsgarantiordning. Ordningen innebærer at bedrifter som konkurrerer om bistandsfinansierte prosjekter kan få dekket noe av kostnadene dersom de ikke vinner anbudet. Anbudsgarantiordningen skal finansieres av midler fra Norfund, administreres av GIEK og igangsettes fra månedsskiftet mars/april.

Ordningen vil omfatte både bedrifter i Norge og bedrifter i landet der prosjektet gjennomføres.

– Det er bra at UD skjærer gjennom og endelig får en anbudsgarantiordning på plass. Det har vært et irritasjonsmoment at man ikke har hatt en slik ordning. Det er også positivt at man åpner opp for i større grad å kjøpe kompetanse som finnes i næringslivet, sier Jon Vea. Han understreker likevel at det viktigste er den positive holdningen næringslivet nå møter hos bistandsmyndighetene.

Fant tonen. – Bistandsmidler alene kan ikke løfte millioner ut av fattig-

Norsk Hydro er blant bedriftene som har interesser i utviklingsland, blant annet gjennom oljeutvinning på det enorme Girassol-feltet i Angola.

ARKIVFOTO: NORSK HYDRO

dom – men langsiktig bærekraftig utvikling og økonomisk vekst kan, sa Frafjord Johnson på konferansen. Hun la vekt på at næringsutvikling i sør er helt nødvendig for å nå de ambisiøse tusenårsmålene, blant annet målet om å halvere antall mennesker som lever i ekstrem fattigdom innen 2015.

Både utviklingsministeren og NHOs president Jens Ulltveit-Moe understreket betydningen av aktivt partnerskap mellom myndigheter og næringsliv for å bidra til næringsutvikling i Sør.

– Det er en del av næringslivets samfunnsansvar å bidra til å redusere global fattigdom. Fattigdomsbekjempelse er avhengig av et næringsliv som skaper verdier, sa Ulltveit-Moe.

Ti avtaler. Som oppfølging av strategien for næringsutvikling i Sør ble det for to år siden satt i gang gjennomgang av alle hovedsamarbeidslandene, dvs. Uganda, Tanza-

Jon Vea, avdelingsdirektør for internasjonal avdeling i NHO.

ORD-FORKLARING:

Avbinding – at bistand ikke lenger bindes opp til kjøp av giverlandets varer eller tjenester.

nia, Mosambik, Zambia, Malawi, Bangladesh og Nepal. I tillegg har man sett på Sri Lanka, Vietnam og Nicaragua. Næringslivet og NHOs bistandssekretariat har stått ansvarlig for fase II av landgjennomgangene, som dreier seg om å identifisere konkrete muligheter for kommersielt samarbeid, investeringer og handel. Sri Lanka og Uganda har vært nøkkelland, og et besøk NHO organiserte for en næringslivsdelegasjon fra Uganda i fjor høst resulterte i ti intensjonsavtaler mellom ugandisk næringsliv og potensielle norske samarbeidsbedrifter, ble det opplyst på konferansen.

Slå alarm. Med vedtaket om avbinding av den norske bistanden for to år siden, er det åpen konkurranse om støtteordninger slik at også bedrifter fra andre land kan søke. Avbindingen av bistanden har møtt kritikk fra næringslivet, og norske bedrifter har bare i begrenset grad vist interesse for de nye ubundne

ordningene.

Innenfor den nye ordningen for ubundne blandede kreditter har man først nå fått ferdigforhandlet de to første avtalene, med henholdsvis Kina og Filippinene. Men ikke alle OECD-land har kommet så langt som Norge når det gjelder avbinding av bistanden.

– Fortsatt er det for mye reell binding i markedet blant OECD-land, og fortsatt er det for mange uoffisielle pengestrømmer, sa Hilde Frafjord Johnson under bistandskonferansen.

NYE TILTAK:

■ Anbudsgarantiordning. Finansiert av det statlige investeringsfondet Norfund, administrert av Garanti-instituttet for eksportkreditt (GIEK). Skal være operativ fra mars/april.

■ Økt bruk av næringslivets kompetanse i frittstående faglig bistand. Åpner for konkurranse om oppdrag innenfor frittstående faglig bistand (ikke investeringsrelatert), det vil si innkjøp av tjenester som ikke omfattes av OECDs avbindingsanbefaling fra april 2001. Loven om offentlige anskaffelser og EØS-regelverket legges til grunn.

■ Norske myndigheter vil også være åpne for mottakerlands ønsker om å benytte en norsk leverandør, når de etterspør konkrete tjenester fra Norge og selv bestemmer innhold og står ansvarlig for å betale tjenesten. Som en hovedregel vil da landets egne innkjøpsregler bli lagt til grunn, og innkjøpet må ellers følge god forretningsskikk.

LES MER:

Utviklingsministerens innlegg på Næringslivets bistandskonferanse: www.odin.dep.no/ud/norsk/aktuelt/taler/statsraad_b/032171-090205

Strategi for støtte til næringsutvikling i Sør:

www.odin.dep.no/ud/norsk/publ/handlingsplaner/032005-990786

– Øremerk pengene for Afrika, sier Fafo-forsker

– Mer av næringslivsordningene, inkludert en ny anbudsgarantiordning, burde øremerkes Afrika. Investeringer i de raskt voksende markedene i land som Kina og Filippinene trenger ikke støtte over bistandsbudsjettet, sier Bjørne Grimsrud.

Han er forskningsleder ved Fafo, og har ledet evalueringen av Norfund i 2003 og ordningen med blandede kreditter i 2000. Dersom utviklingsbehovene settes i sentrum er det naturlig å konsentrere støtteordningene om land som ikke ellers ville fått handel og investeringer, mener han.

Redusert import. Grimsrud er bekymret for stadig mindre kontakt mellom norske og afrikanske bedrifter, og mener kompetanseoppbygging og læring knyttet til handel er viktig for næringsutvikling i fattige land.

– Afrika faller utenfor i alle sammenhenger. Vår handel med

Afrika er mindre i dag enn den var i 1988 da vi til og med boikottet Sør-Afrika. Ser man bort fra olje og skip, var importen fra Afrika på 2,2 milliarder kroner eller 1,4 prosent av samlet import i 1988, mens den i 2002 var på 2 milliarder kroner eller 0,75 prosent av all import.

Tenk nytt! En svakhet ved en anbudsgarantiordning er at den retter seg mot å gjøre noe med konkurranseforholdene mellom bedrifter i industriland, og ikke vil spille noen stor rolle for å styrke samarbeidet mellom bedrifter i industriland og utviklingsland.

– Tiden er inne for å tenke nytt i forhold til næringslivets engasjement. En bør gå vekk fra støtteordninger rettet inn mot at norske bedrifter skal selge varer til utviklingsland, som blandede kreditter, kjøp av bistandstjenester fra norske bedrifter og anbudsgarantier, sier Grimsrud.

”

Det er innkjøpsjefen og ikke salgssjefen som bør være norske myndigheters kontaktperson i norske bedrifter.

Bjørne Grimsrud, forskningsleder i Fafo.

Han mener at man i stedet bør støtte kjøp av varer fra utviklingsland, gjennom utviklingskontrakter, garantier og opplæringsstøtte til leverandørbedrifter.

Innkjøpsjefen. – Det er innkjøpsjefen og ikke salgssjefen som bør være norske bistandsmyndigheters kontaktperson i norske bedrifter. Dagens fokus på salg dreier seg i beste fall om konkurranse med andre OECD-land, og blir et nullsumspill der mange land bruker bistandsmidler uten at den samlede effekten overfor utviklingsland økes. I verste fall bidrar det til å konkurrere ut bedrifter i utviklingsland, sier FAFO-forskeren.

Han foreslår at en anbudsgarantiordning knyttet til prosjekter i Afrika må omfatte ikke bare bedrifter i Norge og det enkelte mottakerland, men også bedrifter fra andre afrikanske land slik at de har mulighet til å konkurrere.

FK-Senior klar for avreise

Nytt fredskorps for «gamlinger» med ledererfaring

Er du 70 år, med relevant ledererfaring og en drøm om å vende tilbake til Afrika? Da er du ennå ung nok for Fredskorpsets nye spesialordning – FK-Senior.

• GUNNAR ZACHRISEN

FREDSKORPS Etter at retningslinjene nylig ble godkjent i Utenriksdepartementet, er nå alt klart for å behandle søknader knyttet til den nye utvekslingsordningen, forteller generalsekretær Tor Elden.

Han er ute etter personer i aldersgruppen 55 til 70 år med ledererfaring fra økonomi og næringsliv, helse og utdanning. De må dessuten ha en organisasjons- eller bedriftstilknytning som passer inn i Fredskorpset utvekslingsordninger og ha ønske om å utvikle et samarbeid med en aktør i sør. Både Afrika, Asia, Midtøsten og Latin-Amerika er aktuelle områder.

– Både aktører med eksisterende samarbeidsavtaler og helt nye aktører kan søke. Vi ser for oss at det i begynnelsen kanskje blir en overvekt av bedrifter og organisasjoner som vi allerede har et samarbeid med, sier Elden.

Støtte i tre år. Ved etablering av nye samarbeidsavtaler vil Fredskorpset i første omgang kunne gi støtte til forundersøkelser. En slik forundersøkelse vil inkludere reiser for begge parter til sine respektive partnere i nord og sør for å se nærmere på samarbeidsmuligheter.

– Dersom rapporten fra forundersøkelsen viser at det er et potensial for samarbeid kan vi gå videre og undertegne avtale med samarbeidspartner i Norge. Dette er tilsvarende system som for våre andre fredskorpsordninger, sier Elden.

Et slikt samarbeid – som kan vare opptil 5 år – vil utløse et støttebeløp fra Fredskorpset, som blant annet vil gå til å avlønne helt eller delvis de norske seniorenne. Ifølge FK-sjefen vil lønns- og arbeidsvilkårene måtte være «bra nok til å kunne tiltrekke seg de beste folkene».

Forsiktig start. Han understreker at ordningen for inneværende år vil ha

Så idyllisk kunne det se ut når norske FK-ere jobbet på landsbygda i Kenya på 1980-tallet. Nå har flere av dem mulighet til å komme tilbake til Afrika som modne menn og kvinner med ledererfaring.

FOTO: TRYGVE BØLSTAD/NORAD-ARKIV

” Vi velger å starte forsiktig, men på lengre sikt ser jeg for meg et betydelig høyere antall mennesker per år.

Tor Elden, gen.sekr. i Fredskorpset.

et beskjedent omfang. Omlag 5-10 «seniorer» kan få seg jobbopphold i sør i 2004.

– Vi velger å starte forsiktig for å se hvordan det fungerer. Men på lengre sikt ser jeg for meg et betydelig høyere antall mennesker per år, sier Elden.

Fredskorps-generalen er primært ute etter erfarne mennesker fra næringsliv, organisasjoner og offentlig sektor som kan fungere som rådgivere overfor ledelsen hos samarbeidspartnere i sør. Man ser for seg at disse skal oppholde seg vekselvis hos partner i sør og i Norge – i noen måneder av gangen.

Ønsker bakspillere. – Det er viktig å understreke at vi ikke er ute etter folk som selv skal gå inn som leder hos partner i sør. Snarere ønsker vi bakspillere som kan «gjøre de andre på laget gode» – rådgivere som kan bidra til å styrke lederkompetansen

hos partner, sier Elden.

«Senioren» fra nord vil for øvrig ikke bli utvekslet med en «senior» fra sør, i stedet vil aktørene i sør sende yngre medarbeidere til sine norske partnere. Hensikten med dette er å hindre at partnerne i sør tappes for sin mest erfarne ledere.

Fredskorpset sendte i fjor ut 148 nordmenn på ulike oppdrag i Latin-Amerika, Asia, Afrika og Midtøsten, hvorav FK-Ung (18-25 år) sto for 84 utsendelser. 120 personer fra land i sør deltok på utvekslingsprogrammene i Norge. Blant de norske samarbeidspartnerne er så ulike aktører som Kirkens Nødhjelp, Frigg fotballklubb og Veidekke AS. Sør-sør programmet, som driver utveksling av personell mellom MUL-land, omfattet 49 deltakere.

Mer info på: www.fredskorpset.no

700 har lyst på «diplomatskolen»

Utenriktjenesten er fortsatt populær for unge mennesker med interesse for internasjonale spørsmål. Drøyt syv hundre hadde søkt Utenriksdepartementets aspirantkurs da fristen gikk ut 2. februar, opplyser rekrutteringsenheten i UD.

Anslagsvis 15 vil bli plukket ut til kurset som innebærer to års opplæring i Norge og ett år på norsk ambassade i utlandet. Kurset gir en innføring i norsk utenrikspolitikk, næringsliv, kulturliv og samfunnsnivå. I tillegg undervises det i «praktiske ferdigheter knyttet til virksomheten ved en utenriksstasjon».

Søkerne er i aldersgruppen 25 til 32 år. De må ha fullført universitets- eller høyskoleeksamen, fortrinnsvis av høyere grad. Men kravene kan fravikes dersom søkeren har annen relevant utdanning og/eller praksis fra noen av utenriktjenestens arbeidsområder.

De omlag 60 som plukkes ut til skriftlig prøve vil få tilbakemelding om dette før påske, opplyser rekrutteringsenheten.

Flere ansatte på utestasjonene

Utenriksdepartementet har undertegnet en avtale med Innovasjon Norge om integrering av det nye selskapets utestasjon i utenriktjenesten.

Innovasjon Norges utestasjon består idag av ca. 210 medarbeidere, utsendte og lokalansatte, som tidligere var ansatt i Norges Eksportråd og Norges Turistråd. Selskapet er representert i over 30 land. Arbeidet med overføring av arbeidsgiveransvaret er nå igang med sikte på slutføring i løpet av våren.

Integrasjonen av Innovasjon Norges personell ved utestasjonene får ingen følger for de pågående samarbeidsprosjektene selskapet har.

Avtalen omtales som «en nyvinning som skal sikre at virkemiddelapparatet og utenriktjenesten samordner innsatsen for norsk næringsliv internasjonalt på en bedre måte».

Ravalomanana til Norge

22. og 23. mars kommer Madagaskars president Marc Ravalomanana på offisielt besøk til Norge. Under besøket vil Ravalomanana og statsminister Kjell Magne Bondevik skrive under en intensjonsavtale om utviklings samarbeid, ettersom Madagaskar igjen er gjort til samarbeidsland for norsk bistand. I tillegg skal presidenten ha samtaler med utenriksminister Jan Petersen og utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson. Etter planen skal Ravalomanana også til Stavanger for å ha møter med sentrale personer i misjonsmiljøet.

Rapport: Opplysningsstøtten bør opprettholdes

• GUNNAR ZACHRISEN

INFORMASJON Dagens støtteordninger for informasjonsstøtte til frivillige organisasjoner bør opprettholdes, mener en gruppe som har gjennomgått ordningene på oppdrag fra Utenriksdepartementet.

Gruppen, som har vært ledet av tidligere NRK-medarbeider Ole Christian Lagesen, har tatt for seg tre ulike støtteordninger administrert av UD og to administrert av NORAD. De tre UD-ordningene er støtten til FN-organisasjonene, Nord-Sør-bevilgningen og Fredsbevilgningen, mens de to NORAD-ordningene er støtten til Rammearbeidsorganisasjonene og Særbevilgningen til «de fem store» bistandsorganisasjonene.

Tilsammen 139 støttemottakere, i hovedsak frivillige organisasjoner, mottok støtte fra disse ordningene i 2002. Norske skattebetaleres støtte til opplysning om bistands- og utvik-

139 støttemottakere, i hovedsak frivillige organisasjoner, mottok i fjor nesten 52 millioner kroner.

lingsspørsmål via organisasjonene beløp seg til nesten 52 millioner kroner dette året. Blant ordningene var «FN-organisasjonene» – FN-sambandet, UNICEF-Norge og ILO-komiteen – størst med et forbruk på totalt 20 millioner kroner. Nest størst var NORADs «rammeavtaleorganisasjoner» som mottok i underkant av 16 millioner kroner. De fem store bistandsorganisasjonene, Kirkens Nødhjelp, Norges Røde Kors, Norsk Folkehjelp, Redd Barna og Flyktningerådet fikk hver og én 2 millioner kroner fra NORAD.

I gruppens sluttrapport heter det at forvaltningen av samtlige støtteordninger bør samles på ett sted. Evaluererne anbefaler at det er UD som bør ta seg av denne forvaltningsoppgaven, og begrunner dette med at «Nord-Sør-informasjon ikke primært er knyttet til bistand».

Med sikte på å styrke forvaltningen av opplysningsordningene

Enorm vekst i verdens byer

I 2050 vil tre milliarder mennesker bo i slum

Menneskeheten står nå overfor den største endring i bosetning noen gang. I 2050 vil bybefolkningen ha økt fra en tredjedel til to tredjedeler av alle mennesker på kloden – og ha økt til seks milliarder. Halvparten av disse – altså hele tre milliarder – vil bo i såkalte slumområder.

BEFOLKNING

Disse opplysningene framkom under et seminar i Oslo 11. februar i år. Arrangementet var et ledd i forberedelsene til den såkalte 12. sesjon av FNs Kommissjon for bærekraftig utvikling (CSD) som skal avholdes i april i år.

Vanligvis blir slum sett på som et av de viktigste uttrykk for fattigdom i verden. Mens 30 millioner mennesker levde under slike forhold i 1950, sier prognosene at tallet for 2050 vil være hele tre milliarder – med andre ord en tidobling. Ut fra at den samlede befolkningen på jorda på dette tidspunktet er beregnet til ni milliarder, vil det si at hvert tredje menneske vil være en slumbeboer.

FN vil halvere. FN har tatt mål av seg til å halvere verdens fattigdom innen 2015. Et delmål er at antallet slumbeboere skal reduseres med 100 millioner i løpet av perioden:

– Men dette målet om reduksjon bør minst fordobles, sier Lars Ruterswård, direktør i Habitat, FN-programmet som er ansvarlig for slum- og storbysspørsmål.

Mark Hildebrand leder den Washington-baserte organisasjon Cities Alliance Secretariat. Han er en av verdens fremste eksperter på storbyvekst: – Problemet er at utviklingen går så fort, og at FN alltid kommer i bakleksa, sier han og peker på at alt i 2020 vil verden ha 1,8 milliarder slumbeboere, det dobbelte av i dag.

Kriminalitet. Hildebrand er særlig opptatt av at kriminaliteten knyttet til moderne storbyutvikling. Nairobi i Kenya kjenner han ekstra godt: – Jeg har bodd i den byen i tjue år, og like lenge har jeg prøvd å finne ut hvem som eier hva av grunn i den byen. Men det viser seg helt umulig. Papirer finnes ikke, og alt kjøp og salg av tomter og eiendom skjer i det skjulte. Alt er korrupt! sier han.

Storbyspesialisten forteller videre at i Brasil viser en studie foretatt av landets egne entreprenører

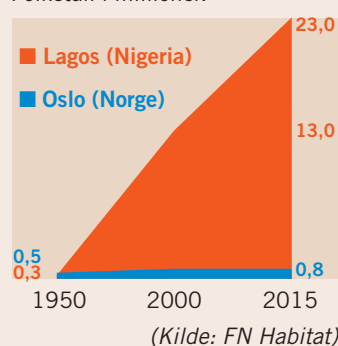

Dårlige sanitærforhold og manglende asfalt setter sitt preg på slummen i Maputo. I 2050 vil et av tre mennesker i verden bo i byenes slum.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

BYVEKST

Sammenligning av vekst i storbyer i et rikt og et fattig land. Folketall i millioner.

at hele åtti prosent av all boligbygging er illegal. Mye av dette er blokker i opptil 8-10 etasjer: – Vi kan vel ikke en gang forestille oss hva dette betyr for juksebygging og fare for sammenrasninger, tilføyer han.

Kina viser vei. Hildebrand mener at innføring og registrering av eiendomsrett er et billig og viktig virkemiddel som må kombineres med god byplanlegging.

– Her viser Kina vei. Ingen steder i verden vokser byene raskere enn

her, men de klarer å bygge uten slum, sier han.

At innføring av eiendomsrett er et svært viktig tiltak for å skape utvikling og forbedringer i fattige land, er det mange som har argumentert for i seinere år – blant annet den peruanske økonomen Hernando de Soto og Norges statssekretær i UD, Olav Kjørven (se Bistandsaktuelt nr. 6/2003 eller www.bistandsaktuelt.com).

Tanken er at et skjøte på eiendom gir trygghet mot overgrep og at det skapes et nytt formalisert marked der det skal være mulig å ta pant i eiendom for lån til bolig- og næringsformål. Dette vil igjen kunne bidra til økt økonomisk aktivitet og gevinster for aktørene.

Urealistisk! Den franske forskeren Alain Durand-Lasserve som har arbeidet mye med spørsmålet om eiendomsrett mener imidlertid at det vil være upraktisk, for ikke å si urealistisk, å innføre vanlig eiendomsrett i slumbebyggelse: – For eksempel så viser våre beregninger at det vil ta hele ti år om man skulle utstede skjøter for innbyggerne i et slumområde med en million innbyggere, sier han.

Forutsetningen for regnestykket fra

”

Kina viser vei. Ingen steder i verden vokser byene raskere enn her, men de klarer å bygge uten slum.

Mark Hildebrand, leder av Cities Alliance Secretariat.

Frankrikes nasjonale forskningssenter er en klagjoring av 350 skjøter per dag.

– Våre studier viser at for beboerne i slummen er usikkerhet i forhold til å bli satt på gata av myndigheter og/eller spekulanter det største problemet. Derfor er det de trenger mest en sikkerhet, en politisk garanti, for at dette ikke skal skje, understreker Durand-Lasserve.

notis

– Følg Canadas eksempel

Regjeringen må følge anbefalingen fra Bie-utvalget om å øke bistanden til landbruket i utviklingsland til 15 prosent av den totale bistanden i løpet av fire år. Målet må være 20 prosent på lengre sikt. Dette er oppfordringen fra en rekke norske organisasjoner, anført av CARE Norge, Norsk Folkehjelp, Utviklingsfondet og landbruksorganisasjonene, rett før regjeringen legger fram sitt syn.

Organisasjonene mener Norge må følge Canadas eksempel, der regjeringen har vedtatt en femdobling av bistanden til landbruket. Regjeringen har varslet at den i løpet av kort tid vil legge fram sin innstilling på prioriteringen av støtten til landbruket innen norsk bistand til utviklingsland. Denne støtten er nå nede på 3,8 prosent av den totale bistanden, mens den tidligere har vært opptil 30 prosent. Utvalget som Utenriksdepartementet nedsatte for å vurdere landbruksbistanden, det såkalte Bie-utvalget, har anbefalt at bistanden til landbruket økes til 15 prosent av den totale bistanden i løpet av fire år.

Sør-Afrika på boligtoppen

Siden apartheid-regimet falt i Sør-Afrika har sju millioner fattige mennesker fått nye boliger, 1,5 millioner nye hus er bygget og ni millioner mennesker har fått tilgang til rent vann og avløp.

Det opplyser Sør-Afrikas boligminister Birgitte Mabandla som deltok på seminaret i Oslo.

Den nye boligbyggingen i Sør-Afrika er basert på en direkte støtte

Birgitte Mabandla, Sør-Afrikas boligminister.

på inntil 23 000 rand (en rand tilsvare ca en krone) per husstand. For å kunne kvalifisere seg må husstanden ha samlet inntekt per måned på mindre enn 3500 rand. Subsidiene dekker vanligvis en fjerdepart av byggekostnadene. Utgangspunktet er et enkelt hus i én etasje på 50 kvm.

Det meste av denne nye boligbyggingen i Sør-Afrika finner sted i de indre deler av storbyene. – Det er viktig å kunne bo nær arbeidsplassene, påpeker boligministeren. Hun sier at tomtene tildeles av det offentlige, men de eies av kooperasjoner eller non-profitselskaper.

Sør-Afrika har i dag 44 millioner innbyggere.

FAKTA:

■ Verdens bybefolkning øker nå med 37 millioner mennesker i året.

■ Mens det i verden nå finnes ca. hundre byer med mer enn én million innbyggere, vil det om tjue år være hele fire hundre byer som har vokst over denne grensen.

■ I storbyene i de rike land utgjør ofte andelen slumbeboere ca. 10 prosent. I Afrika sør for Sahara, er det snakk om 70 prosent. Også i storbyene i store deler av Asia og Latin-Amerika er slum mer typisk enn det motsatte.

Lovende forskning på vaksine

Kan norske Bionor bidra til å løse aids-gåten?

SKIEN (b-a): Norske Bionor Immuno har kommet langt på vei med å utvikle en vaksine som kan ta knekken på hiv-viruset. Nå ønsker amerikanske helsemyndigheter å teste ut vaksinen.

HIV/AIDS

• SILJE BERGGRAV

Etter planen kan vaksinen være på markedet om fire år, sier kjemiker og direktør i Bionor Immuno, Birger Sørensen, til Bistandsaktuelt.

Skien-firmaet har fått stor internasjonal oppmerksomhet etter at de lanserte VACC-4X, en såkalt terapeutisk vaksine. Det vil si at den ikke kan brukes forebyggende, kun til å behandle folk som allerede er smittet. Vaksinen består av små deler av hiv-viruset. Når dette tilføres kroppen, produseres nye og effektive drepe-celler som går til angrep på celler infisert av hiv. Pasientene blir ikke helbredet, men vaksinen vil forhåpentlig gjøre dem i stand til å leve med viruset uten å bli syke.

Målet er å få pasientene i en slik tilstand at immunsystemet hjelper kroppen å holde viruset i sjakk. Litt som Taliban-klanene i Afghanistan – de styrer ikke landet, men lever bortgjemt i fjellområdene, sier Jørgen Nyhus, analysejef ved Bionor Immuno.

Klarer seg uten medisiner. Foreløpig er vaksinen til uttesting på 40 hiv-pasienter ved Ullevål sykehus, et antall som er for lite til å si noe om generell effekt. Så langt viser forsøkene at 24 av de 40 pasientene har kunnet droppe andre medisiner i lengre perioder, og likevel holde virusmengden nede.

De som har kommet lengst i forsøket, har klart å være uten aids-medisiner i 12-13 måneder. Aids-medisinene har store bivirkninger, og det er i tillegg en rekke praktiske og økonomiske fordeler ved å få et sprøytstikk i armen framfor å tygge 20 tabletter daglig, sier Nyhus.

Medisinering er en vedvarende prosess som koster samfunnet enorme summer hvert år. I snitt koster aids-medisiner et sted mellom 100 000 og 200 000 årlig per bruker i vår del av verden, avhengig av medisin eller kombinasjon, i motsetning til en vaksine som kan bli betydelig billigere. Det store spørsmålet er om vaksinen blir så rimelig i innkjøp at den virkelig blir et reelt alternativ for hiv-pasienter i tredje verden.

Mens Bionor er i gang med å utvikle en aidsvaksine, henger politikerne etter. På årets statsbudsjett er det avsatt bare én million kroner øremerket global helseforskning i Norge. FOTO: TONE GEORGESEN

”

Det er tragisk å se hvor mye forskningsmidler som er brukt på Viagra, sammenlignet med hva som går til å utvikle aids-vaksine.

Jørgen Nyhus, analysejef hos Bionor

Birger Sørensen understreker at det er målet.

Som et lite firma vil vi være nødt til å samarbeide med de internasjonale legemiddelselskapene, når vaksinen eventuelt blir klar for salg. Med det presset de utsettes for fra WHO og verdensopinionen, vil de ikke ha noe annet valg enn å gjøre vaksinen tilgjengelig for fattige verden over, mener han.

Amerikansk interesse. I fjor meldte det nasjonale helseinstituttet i USA sin interesse for å teste ut vaksinen. Representanter for helsemyndighetene var på besøk i november for å diskutere mulighetene for å prøve ut vaksinen på amerikanske hiv-pasienter.

Dette er en prosess som tar lang tid, og vi er fortsatt i en forberedelsesfase. Men at amerikanske myndigheter ønsker å samarbeide med et lite selskap som vårt, er en flott bekreftelse på at tyngden i aidsforskningstiljøet synes vår tilnærming er interessant, sier Jørgen Nyhus.

Han regner med at det minst vil gå to år før man kommer i gang med såkalt fase 3-utprøving, uttesting på et stort antall pasienter, som vil gi svar på om vaksinen har effekt i stor grad.

Hvis alt går slik Bionor-forskerne håper, kan vaksinen bli tilgjengelig

på registreringsfritak fra 2005-2006, det vil si at sykehus kan søke om å få bruke medikamentet i behandlingen av hiv-pasienter. Først fra 2008 kan medikamentet bli alminnelig tilgjengelig via reseptforeskriving.

Finansieringsproblemer. USA-interessen kan også medføre økonomisk gevinst for Skien-bedriften, som underveis har slitt med å skaffe finansiering til vaksineprosjektet. Bionor-direktøren er opprørt over at norske politikere ikke bevilger mer penger til forskning på globale helseproblemer.

Norske myndigheter sender en milliard kroner til hiv/aids-forebygging i utlandet hvert år, samtidig som man på årets statsbudsjett har avsatt én million kroner øremerket global helseforskning i Norge. Helseforskning er en sentral måte å hjelpe tredje verden på, og det er helt ve-

sentlig at vi får midler til å øke fagkompetansen i det norske forskningsmiljøet, mener Sørensen.

Bionor har jobbet med å utvikle en aids-vaksine siden 1996. Andre aktører i det internasjonale forskningsmiljøet ser ikke ut til å ha kommet særlig mye lenger i prosessen. Jørgen Nyhus har flere forklaringer på at arbeidet med å framskaffe en effektiv aids-vaksine tar såpass lang tid.

Det er vanskelig å skaffe investorer i det private markedet når man jobber med et produkt som det knytter seg så stor risiko og langsiktighet til. Samtidig er legemiddelinndustrien en kynisk bransje. Det er åpenbart mer lønnsomt å utvikle medisiner som kan selges til Vesten. Det er tragisk å se hvor mye forskningsmidler som er brukt på Viagra, sammenlignet med hva som går til å utvikle aids-vaksiner, mener Nyhus.

Spytt-test til Afrika

En spytt-test som kan påvise hiv-smitte er i ferd med å tas i bruk i Tanzania, Zambia og Uganda. Testen er utviklet av Bionor i samarbeid med Folkehelseinstituttet.

Hiv-diagnosen stilles vanligvis ved å påvise hiv-antistoffer i blod. Men antistoffer for hiv finnes også i

saliva på innsiden av munnhulen.

Denne testen er enkel og billig i bruk. Den er spesielt egnet for det afrikanske markedet, der mange vegger seg mot å ta blodprøver, og testene ofte oppbevares under uegnede forhold, sier styreleder Ellisiv Rogan i Bionor.

– Aids-vaksine innen seks år, tror internasjonal ekspert

• SILJE BERGGRAV

Innen 2010 har verden utviklet en vaksine mot aids, tror Seth Berkley, leder for Det internasjonale aids-vaksineinitiativet (IAVI). Penger til forskning på aids-vaksiner står for mindre enn én prosent av det som sammenlagt brukes på medisinsk forskning i verden.

Pengemangel er ikke det eneste som hindrer oss i å løse aids-krisen. Men det er en hovedårsak til at så få vaksine kandidater har nådd fram til et stadium hvor de kan testes på mennesker, sier Berkley.

Aidsforskeren mener det er et stort paradoks at den dramatiske epidemien mottar så lite av verdens forskningsmidler, men er likevel op-

”

Jeg håper for all del vi kan unngå å feire epidemiens 30 og 40-års jubileum.

Seth Berkley, sjef for IAVI

timistisk med tanke på å fremskaffe en effektiv forebyggende aids-vaksine.

Norsk støtte. – Vi håper på resultater innen 6 år. Vi gjør alt vi kan for å få det til å gå fortere, sa Berkley, som nylig var i Oslo for å oppdatere utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson på organisasjonens arbeid. Norge har støttet IAVI siden 2001, i år er støtten på 15 millioner kroner.

Ett av de store paradoksene er at det ikke er så lukrativt å investere i vaksine; det er ingen høy profit. Det er viktig for oss som utviklingspartnere å sørge for at dette ikke overlates til det private alene, sier Hilde Frafjord Johnson.

Vaksine feilet. Da resultatene fra verdens første, storstilede testing av en aids-vaksine testet på mennesker ble lagt fram i USA fjor, viste den seg å ha null effekt – med ett lite forbehold. Vaksinen Aidsvox viste seg å gi en viss beskyttelse til afro- og asiatiske amerikanere.

Funnene kom helt overraskende på forskerne, som ikke klarte å forklare de etniske forskjellene i responsen på vaksinen. Jevnt over ga Aidsvox ingen beskyttelse mot infeksjon med viruset som forårsaker AIDS. Dette var et nedslående resultat for mange, ikke minst for IAVI.

Arbeidet med Aidsvox ble møtt med stor skepsis, og vi slet lenge med å finne finansieringspartnere.

At vaksinen ikke fungerte, var skuffende, men det var på ingen måte bortkastede penger. Vi dro nyttig lærdom av erfaringen, og jobber nå videre med parallelle forsøk i flere land, sier Berkley, som ikke vil anslå noen tidsramme for når organisasjonen håper å ha en effektiv vaksine på plass.

I dag prøves mulige vaksiner ut på seks kontinenter. En forebyggende vaksine kandidat er under utprøving i Kenya, Uganda og Storbritannia. Andre vaksiner prøves ut i Sør-Afrika, Rwanda, Tyskland og Belgia.

Åtte av tusen i Afrika

Sudan-avtale kan føre til penere tall for norsk FN-innsats i Afrika

En eventuell norsk fredsinn-sats i Sudan – i tråd med ønsker fra sentrale politikere – vil kunne føre til en kraftig styrking av norsk militær tilstedeværelse i Afrika. Per i dag er bare åtte av 1002 norske fredssoldater i utlandet stasjonert i afrikanske land.

• ERIK LANDET OG
GUNNAR ZACHRISEN

Både utenrikskomiteens leder Thorbjørn Jagland (Ap) og statsminister Kjell Magne Bondevik (KrF) har tidligere uttalt seg positivt om en mulig norsk fredsstyrke i Sudan.

– Hvis det kommer en forespørsel, så vil Norge være positiv til å vurdere å sende et bidrag, uttalte statsministeren på en KrF-konferanse i Bergen 25. januar i år.

Statsministeren fastslo at Sudan står høyt på lista over nye land vi bør engasjere oss i. Han var samtidig påpasselig uklar i forhold til å uttale seg om omfanget av styrken – et spørsmål forsvarsministeren og de fagmilitære sikkert også vil ha synspunkter på.

– I hvilken form, og hvor stort vet vi ingenting om ennå, sa statsministeren.

Han er ikke alene om å ønske seg en fredsstyrke i Sudan etter en eventuell endelig fredsavtale mellom regimet i Khartoum og SPLA-geriljaen i sør.

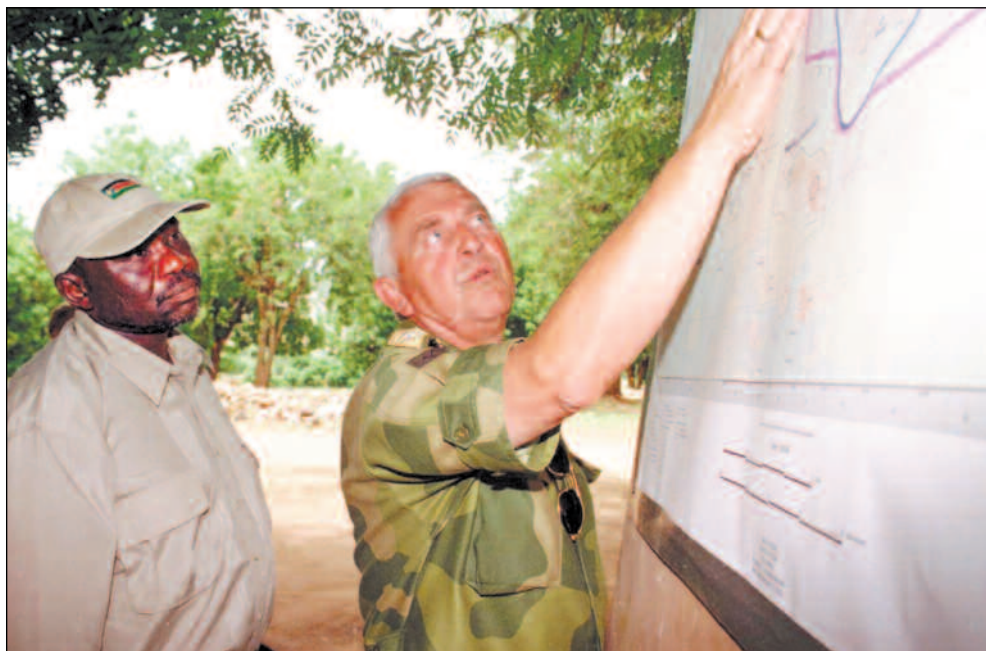
– Det kan bli behov for så mange som 10.000 fredsbevarende soldater i Sudan dersom regjeringen og SPLA-opprørerne blir enige om en fredsavtale, mener Colin Powell.

Møtte kritikk. Bondevik-regjeringen har tidligere blitt kritisert for å prioritere andre regioner enn Afrika når norske fredssoldater skal ut i verden. Kritikken, blant annet fra Flyktningsrådets generalsekretær Raymond Johansen, har også gått på en prioritering av NATO-ledete operasjoner og operasjoner ledet av NATO-allierte framfor FN-styrker.

Tall fra Forsvaret per uke 8-2004 viser at til sammen 1029 norske militære i dag deltar i operasjoner i utlandet. 943 av dem er utplassert i Irak, Afghanistan og på Balkan. Ingen av disse operasjonene er i regi av FN.

Styrkene på Balkan utgjør nesten halvparten av norske militære i utlandet. I Norwegian Task Force (NorTF) – en utrykningsstyrke for Kosovo Force (Kfor) sentralt – tjenestegjør rundt 521 norske soldater og befal. Styrken opererer over hele Kosovo og løser oppdrag i form av grensekontroll, sikringsoppdrag, patruljering, kontrollposter, eskorte og vakt-hold. Norge sendte de første soldatene fra Telemark bataljon til Kosovo i september 1999.

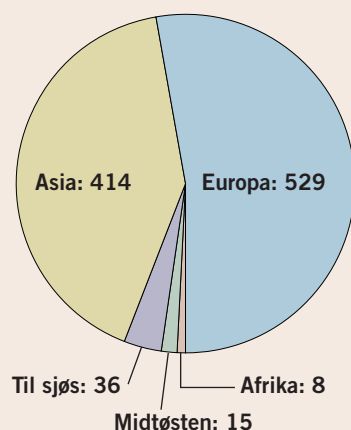
Utvikler selvstyre. Norge har også to observatører i United Nations Mission in Kosovo (UNMIK). Mandatet er å overvåke våpenhvilen i området, fremme utviklingen av selvstyre i Kosovo og sikre trygg tilbakevending for flyktninger. UNMIK har etablert og drifter en interim-administrasjon i Kosovo, og er ansvarlig for lovgivende og utøvende myndighet inkludert administrasjon av domstolene. Videre har Norge 3 militære

General Jan Erik Wilhelmsen leder The Joint Military Commission (JMC) i Sudan. Wilhelmsen er en av åtte nordmenn i militær fredstjeneste i Afrika. FOTO: THOMAS VERMES

NORSKE FREDSSTYRKER

Norske soldater i operasjoner i utlandet:

i Stabilisation Force (SFOR), som er den NATO-ledete fredsstyrken i Bosnia-Hercegovina, samt tre befal ved NATO Headquarters Skopje (NHQS) i Makedonia.

Omstridt i Irak. Den norske innsatsstyrken i Irak, Telemark Engineer Squadron, teller totalt 146 personer. Hovedstyrken kom til Sør-Irak i juli 2003 og er lagt under det britiske ansvarsområdet. Rundt 15 personer inngår i den norske kontingentstaben – NCC (National Contingent Command). I fjor kostet den norske innsatsen i Irak 97 millioner kroner, hvorav 57 millioner ble belastet bistandsbudsjettet. Både bruken av bistandspenger og avtalen som er inngått mellom Norge og Storbritannia har vakt sterke reaksjoner i og utenfor Stortinget. Regjeringen fastholder at den norske styrken er av humanitær art, mens kritikerne hevder Norge er og vil bli oppfattet som en del av okkupasjonsstyrken.

Sikrer Kabul. Norge har i overkant av 200 soldater i Telemark Task Force i Afghanistan. Hovedoppgaven er å løse rutinemessige vakt- og sikringsoppdrag i et geografisk avgrenset område i Kabul by. Sammen med lokalt politi har bataljonen ansvar for å opprettholde sikkerhet og stabilitet i politidistrikt 4 og 10. Rundt 40 norske militære er utplassert ved kirurgisk enhet, som er en del av det tyske feltsykehuset på Kabul internasjonale flyplass. I første rekke fungerer det som akuttsykehus for den internasjonale styrken. Resten av

den norske styrken er stabspersonell.

Åtte i Afrika. Norge har fem offiserer med i FNs fredsbevarende styrke i Eritrea og Etiopia – UNMEE. Styrken ble opprettet i juli 2000 for blant annet å kunne se til at fiendtlige handlinger opphører, følge med på at etiopiske og eritreiske styrker følger avtalene om tilbaketrekking eller ny plassering, og overvåke den 25 km brede midlertidige sikkerhetssonen. I The Joint Military Commission (JMC) i Sudan bidrar 3 norske befal.

Dagens JMC overvåker den lokale våpenhvileavtalen for Nuba-området sentralt i landet. Regjeringen signaliserer at norske styrker kan bli sendt til Sudan, men avventer en fredsavtale og en eventuell henvendelse fra FN. Et sentralt spørsmål blir hvor Norge skal trappe ned sin aktivitet for å frigjøre styrker til Sudan.

Fortsatt i Libanon. Den norske hovedstyrken i Libanon ble avviklet i 1998, men Norge har fremdeles 12 offiserer i FN-observatørgruppen United Nations Truce Supervision Organization (UNTSO). Gruppen har hovedkvarter i Jerusalem og utposter ved Genesaretsjøen, i Sør-Libanon og i Syria.

Camp David. Det er tre norske observatører i Multinational Force and Observers (MFO). MFO er en selvstendig fredsbevarende misjon uten tilknytning til FN som overvåker tilbaketrekningen av israelske styrker fra Sinai-ørkenen samt sørger for fri ferdsel i Suezkanalen. MFO skal ha en synlig tilstedeværelse i ansvarsområdet for å observere, rapportere og verifisere aktivitet som kan true stabiliteten i fredsavtalen fra 1978 mellom Egypt og Israel. Hovedkvarteret er i Roma, med representanter i Kairo og Tel Aviv.

Sjøforsvaret bidrar kontinuerlig til en av NATOs to stående mineryderstyrker – Mine Countermeasures Force North Europe (Mcmfortnorth). For øyeblikket er det fartøyet KNM Måløy, med et mannskap på 36 og Fregatten KNM Narvik, med en besetning på vel 100, som deltar i Mcmfortnorth. Skipene er nå på vei til Middelhavet og Sør-Atlanteren. I fjor patruljerte norske fartøy Middelhavet som en del av antiterrorens Active Endeavour.

Mer info om norske fredsstyrker: Forsvarets nettsider: www.mil.no.

notiser

Haag etterforsker Uganda-massakre

Den internasjonale straffedomstolen i Haag (ICC) skal etterforske massakren på over 200 personer i en flyktingleir nordøst i Uganda sist lørdag, melder NTB. Domstolen, som ble opprettet i fjor sommer, har bare én gang tidligere innledet en etterforskning; i regionen Ituri i Kongo i sommer. Massakren i Uganda fant sted i flyktingleiren Barlonya utenfor byen Lira, og Hærens motstandshær mistenkes for å være ansvarlige. Soldatene angrep flyktingene med skytevåpen og macheter og satte fyr på hundrevis av hytter. De fleste ofrene var kvinner og barn.

Nødhjelp for 2,5 mill kroner til Malawi

Kirkens Nødhjelp sender nødhjelp for 2,5 millioner kroner samt en ernæringssekspert til berørte av sultkatastrofen i Malawi. Pengene, som er bevilget fra utenriksdepartementet, går hovedsakelig til mat og behandling av underernærte barn i det sørlige Malawi der situasjonen er prekær.

– Beregninger fra Det internasjonale Kirkens Nødhjelp og Verdens matvareprogram tilsier at 400.000 mennesker trenger hjelp frem til april.

Ekstrabevilgningen gjør oss i stand til å møte de økende behovene i Malawi i langt større grad, sier Merete Skjelsbæk, programkoordinator, Sørlege Afrika i Kirkens Nødhjelp. Behovet for nødhjelp er størst i de sørlige delene av Malawi, men matvarekrisen rammer også andre deler av landet. For tredje år på rad opplever landet at avlingene har feilet på grunn av tørke og flommer.

– Denne katastrofen er blant de første sultkatastrofer der vi tydelig ser at aidsepidemien forsterker situasjonen betraktelig. Den produktive delen av befolkningen er syke og ute av stand til å dyrke mat. Samtidig blir de syke enda sykere av for lite næringsrik mat. Det er en ond sirkel, sier Skjelsbæk.

100 drept i DR Kongo

Minst hundre ubevæpnede sivile er drept i en bølge av geriljaangrep i sørlige DR Kongo. En overlevende sier til BBC at likene ble tappet for blod som ble lagret på flasker. Lokale militære ledere har vist BBC bilder av likene, som viser at flere skal ha fått kuttet av kjønnsorganer og ansikter. Militæret anklager en geriljagruppe ledet av general Chinja Chinja for å stå bak drapene. Dette skal være den siste gruppen i sørlige DR Kongo som nekter å la seg integrere i den nye nasjonale hæren i landet. Rundt 10.000 fredsbevarende styrker fra FN er i DR Kongo, men disse er foreløpig ikke sendt til det aktuelle området.

Garang på vei mot full kontroll

SPLA-geriljaen i Sør-Sudan får olje, dollar og politisk makt

NAIVASHA (b-a): Når freden i Sudan er et faktum, vil John Garang, lederen for opprørsgeriljaen SPLA, ha full kontroll både politisk, militært og økonomisk i Sør-Sudan. I tillegg blir han trolig visepresident i Khartoum-regjeringen. – Vårt mål er en rettfærdig fred, sier Garang selv.

• I SUDAN OG KENYA:
BIBIANA DAHLE PIENE

SUDAN Med en hale av dresskledte menn etter seg kommer John Garang iført treningstøy ruslende over den grønne plenen utenfor safarhotellet Simba Lodge i den lille byen Naivasha i Kenya.

John Garang, leder av opprørsgeriljaen SPLA.

Noen timer tidligere har han deltatt på den seremonielle gjenåpningen av fredsforhandlingene mellom SPLM/SPLA og myndighetene i Khartoum. Den kommende visepresidenten i Sudan og lederen for Sør-Sudan – eller «Nye Sudan» som befolkningen i sør allerede uoffisielt kaller det – tar det med ro.

Garang vet han har et maratonløp foran seg. Det er fortsatt mange tinder å bestige og broer å krysse før en endelig fredsavtale med Khartoum-regjeringen er i havn.

Ryktene svirrer. I slutten av januar avbrøt Khartoum-regimet forhandlingene, til alles overraskelse. Offisielt var begrunnelsen at visepresident Osman Ali Taha, som leder Khartoum-delegasjonen, ville delta i den årlige hajj-feiringen i Mekka. Men bak i kulissene skumles det om at avbruddet var nok et ledd i Khartoums taktikk for å trekke ut forhandlingene.

I den islamistiske NIF-regjeringen i Khartoum er det også mange som er sterkt imot avtalen, og i Naivasha svirrer ryktene om at Taha måtte hjem for å forsvare seg.

For disse barna fra Yriol i Sør-Sudan venter en ny framtid. Snart blir det forhåpentligvis fred. Da kan utviklingen begynne.

FOTO: BIBIANA D. PIENE

Godt for Garang. Garang vil ikke spekulere i slikt. Han insisterer i stedet på at fredsprosessen ikke kan snus.

– Det er ingenting som kan hindre en full fredsavtale nå, sier han. Men hastverk har han ikke, selv om enkelte av støttelandene til fredsprosessen, især USA, presser på for å få partene til å undertegne avtalen så raskt som mulig.

– Det viktigste for oss er å få en god og rettfærdig avtale, sier han til Bistandsaktuelt i et av sine sjeldne intervjuer for tiden. Blikket er fast og smilet ikke langt unna. Svarene er sikre og konsise. Garang vet hvor han står. Ifølge kjennere er SPLA i ferd med å skaffe seg en meget god fredsavtale.

Spilletts vinner. – SPLA er vinneren i dette spillet, sier Dan Eiffe, en irsk prest som har bodd i Sør-Sudan i en årrekke. Nå har han grunnlagt Nye Sudans første avis, Sudan Mirror (www.sudanmirror.com).

– Vi må ikke glemme at SPLA er verdens fattigste opprørsgerilja. De har kort fortalt ingen penger. Nå får de alt – penger, makt og kontroll, sier Eiffe.

Så langt har Garang oppnådd å sikre sør halvparten av oljeinntektene, samt å få Khartoum til å gå med på å fjerne sine 103.000 soldater som fortsatt kontrollerer noen av de største byene i sør, som den tidligere hovedstaden Juba. Men det skal først skje opptil to år etter at av-

talen er undertegnet.

– Bare 12.000 soldater blir tilbake, i en felles hær der vi har like mange soldater, sier Garang. Avtalen gir også SPLA anledning til å bygge opp sin egen hær. Foreløpig er det uvisst hvor mange soldater den vil bestå av.

Abyei avgjørende. Nå er det spørsmålet om det omstridte området Abyei, som begge parter gjør krav på, som står øverst på agendaen. SPLA er krystallklar i sin holdning: Uten at Abyei går til sør, blir det ingen fredsavtale. Mange av geriljalederne kommer selv fra området. Khartoum er på sin side like klare: De vil at grensene fra kolonitida

”

Det er nå ingenting som kan hindre en full fredsavtale.

John Garang, leder av opprørsgeriljaen SPLA.

”

Darfur er et eksempel på at Khartoum må rydde opp.

Hilde Frafjord Johnson, utviklingsminister.

Krisen i Darfur overskygger forhandlinger om fred

• GUNNAR KOPPERUD

SUDAN Kampene i den vest-sudanske provinsen Darfur fortsetter. Søndag 22. februar ble det meldt at 150 soldater fra Khartoum-regimets hær var blitt drept i et bakholdsangrep.

Samtidig ble det meldt at Darfur er i ferd med å forvandles til et lovøst anarki, der militser og bander dreper, plyndrer og terroriserer sivilbefolkningen.

FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) har besluttet at den nå vil organisere flyslipp av mat til avsideliggende områder med flyktninger i Darfur. 600.000 mennesker antas å være drevet på flukt det siste året, og vestlige hjelpearbeidere frykter at så mange som tre millioner mennesker i månedsvis har vært avskåret fra omverdenen på grunn av krigshandlingene.

SPLA-allierte. Mer enn 100.000 flyktninger har tatt seg over grensa

til nabolandet Tchad. De er forlagt i leire der det nå settes inn internasjonal nødhjelp.

Khartoum-regimet erklarte midt i februar at det ville åpne nødhjelpskorridorer inn i Darfur, men hjelpeorganisasjoner våger fortsatt ikke å transportere mat og medisiner med lastebilkonvoier. Flere konvoier er blitt angrepet av arabiske stammemilitser – trolig med Khartoums støtte.

Opprørerne i Darfur er organisert i to separate bevegelser, og regnes som allierte med den sør-sudanske opprørsbevegelsen SPLA. Opprøret startet for ett år siden i protest mot Khartoum-regimets manglende interesse for Darfur. Opprørerne – som for en stor del er utbrytere fra Khartoum-regimets hær – kontrollerer nå store deler av provinsen.

Forhandlinger i moll. Kampene og noden i Darfur kaster en alvorlig

skygge over fredsforhandlingene mellom SPLA og Khartoum-regimet, som startet på nytt den 17. februar. Partene har nå bare to større punkter igjen å løse; status for Abyei – et av de tre omstridte områdene – og prinsippet for maktfordeling.

Kilder ved forhandlingene frykter at de stadige utsettelsene og forsinkelsene skyldes at Khartoum-regimet begynner å få kalde føtter i hele spørsmålet om en fredsavtale. Den kenyanske hovedmekleren Lazaro Sumbeiyewo sa ved åpningen av innværende forhandlingsrunde at en avtale kan foreligge om én måned, men at mye fortsatt er uløst.

Dårlig forhandlingsklima. Den sudanske opposisjonspolitikeren Hassan el-Turabi sier til BBC at det er usannsynlig med framskritt i forhandlingene, og at det var dårlig stemning blant forhandlerne da de tok pause i slutten av forrige måned.

Hassan el-Turabi understreker også at Darfur kaster en alvorlig skygge over fredsforhandlingene. Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson har tidligere beskrevet Darfur som «et eksempel på at Khartoum må rydde opp, ellers kan dette undergrave forhandlingsviljen.»

KN til Tchad. Kirkens Nødhjelp er blitt bedt av FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) om å drive to leire i Tchad med 40.000 flyktninger fra Darfur i tre måneder framover. I tillegg til å ha ansvar for vann- og sanitær, skal Kirkens Nødhjelp også ha ansvaret for planlegging og bygging av flyktningeleirene. Kirkens Nødhjelp har allerede deltatt i vannleting i området, og flyr nå utstyr til vannboring inn fra Nairobi. Tidligere har Norges Røde Kors sendt 20 lastebiler fra Forsvaret til utkjøring av mat til flyktningeleirene i Tchad.

Afrikansk union i siget

Om lag fire millioner internt fordrevne sørsudanere venter på freden. – Vi vil hjem, sier disse kvinnene. FOTO: BIBIANA D. PIENE

fortsatt skal gjelde, og – ikke minst – beholde kontrollen over de nyfunne oljefeltene i området.

I tillegg kommer spørsmålet om maktfordeling.

– Vi krever 40 prosent av alle posisjoner, sier Garang. Mer komplisert er imidlertid SPLAs krav om at deler av hovedstaden Khartoum skal bli sharia-fritt.

– Hvordan kan Khartoum være en felles hovedstad dersom sharia skal gjelde for alle, spør Garang retorisk.

Paradigmeskifte. Avtalen om å dele oljeinntektene 50-50 var noe mer enn en avtale om ressursfordeling, mener John Garang.

– Avtalen er et paradigmeskifte for forholdet mellom nord og sør. Den setter helt nye standarder for økonomiske prioriteringer og fordelingspolitikk. Dessuten innebærer den en ny monetær politikk. Blant annet skal vi få ha vårt eget bank-system, sier han.

– Giverne sier åpent at de frykter massiv korrupsjon. Hva sier du til det?

– Vi er i ferd med å endre oss fra en geriljabevegelse til ansvarlige myndigheter. Vi skal skape en god regjering, fordi folket fortjener det. Saken er mer hvordan vi best kan forvalte våre egne ressurser. I tillegg må vi sørge for at pengene brukes til utvikling, sier Garang.

Unik avtale. – Mange frykter også at interne konflikter vil blomstre opp igjen i sør?

– Det første vi må gjøre er å sikre oss en god fred. Vi kan ikke løse konfliktene i sør uten å ha grunnlag i en rettfærdig fredsavtale. For det andre må vi sikre at den nye regjeringen er inkluderende, slik at ingen føler seg tilsidesatt.

– Khartoum har tidligere brutt en rekke avtaler. Hva får deg til å stole på dem nå?

– Denne avtalen er svært forskjellig fra tidligere avtaler, for eksempel i 1972. Denne gangen kommer for eksempel inntektene direkte til Sør-Sudan, ikke via Khartoum.

Folkeavstemning. Det viktigste punktet i avtalen er trolig punktet om en folkeavstemning i sør etter en seks år lang interimperiode. Da skal sørsudanerne selv få bestemme om de fortsatt vil være en del av en føderal stat eller bli et eget land. Med andre ord åpner avtalen for et delt Sudan med både folkelig og internasjonal legitimitet.

Folket i sør sier allerede et utvetydig ja til selvstendighet.

– Noe annet er helt utenkelig, sier den sudanske legen Kukwaj Shwish, som arbeider ved Norsk Folkehjelps sykehus i Yei, til Bistandsaktuelt.

Taktisk løsrivelse. Århundrer med slaveri, undertrykking og marginalisering har skapt en avgrunn av mistillit mellom nord og sør. Og befolkningen vet at det er de som sitter på naturressusene i Sudan – olje, mineraler, gull og edle tresorter. Som eget land kan de bli Afrikas rikeste nasjon.

John Garang har imidlertid hele tiden insistert på at målet er et forrent, sekulært Sudan.

– Det strategiske målet for begge parter er fortsatt samhold, sier han til Bistandsaktuelt. Men mange mener at Garangs insistering på samhold med nord er ren taktikk.

– Dersom han hadde gitt inntrykk av å være separatist, ville han ikke fått støtte, verken fra andre partier i Sudan eller internasjonale, sier SPLMs rådmann Morris Lokule i Yei, hovedstaden i den sørlige Equatoria-provinsen. I likhet med mange SPLA-kadre i den sivile administrasjonen i sør sier han åpent at målet er et selvstendig Nye Sudan.

Opp til Khartoum. Når Garang selv taler til folket er budskapet at «vent og se i seks år. Er dere ikke fornøyde da med innsatsen fra Khartoum, så får dere deres selvstendighet». Ordet «selvstendighet» får folket til å juble, forteller de som har deltatt på folkemøtene. Og når folket jubler, smiler Garang.

– Det er opp til Khartoum å vise at samhold er attraktivt, fastslår han overfor Bistandsaktuelt.

Flere peker likevel på den eskalierende konflikten i Darfur som nok et eksempel på at Khartoums holdning til den svarte befolkningen i Sudan ikke har endret seg. Men SPLAs leder deler ikke frykten for en ny krig.

– Hvordan kan det bli en ny krig? Vi skal ha en felles hær, og sør vil være godt representert i den nasjonale regjeringen. Så hvordan kan det bli en ny krig? Men det som kan skje er at Khartoum prøver å hale ut forhandlingene så mye som mulig. Dessuten kan det godt tenkes at de vil prøve å bremse selve implementeringen av avtalen. Men når avtalen først er nådd, er det umulig å stanse prosessen, sier John Garang.

AFRIKA

•STEN INGE JØRGENSEN
Den afrikanske unionen begynner å få «avleggere» i Afrika: De neste ukene skal afrikanske ledere åpne Det afrikanske parlamentet samt tilslutte seg en felles sikkerhets- og forsvarspolitik. Nylig etablerte de også Den afrikanske menneskerettighetsdomstolen.

Optimismen og skepsisen var omtrent jevnstore da Den afrikanske union (AU) ble etablert som avløser til Organisasjonen for afrikansk enhet (OAU) i Durban i Sør-Afrika i 2002. Etter modell av EU skulle det etableres et helt nytt sett av panafrikanske institusjoner, blant annet en kommisjon, et parlament og en sentralbank. De viktigste pådriverne har vært Sør-Afrikas president Thabo Mbeki, Senegals president Abdoulaye Wade, Nigerias president Olusegun Obasanjo og Algeries president Abdul Aziz Bouteflika.

Felles forsvarspolitik. I slutten av januar i år ble Den afrikanske menneskerettighetsdomstolen formelt etablert. Riktignok har bare 15 av de 53 medlemslandene i AU signert protokollen, men det forventes at flere vil komme til etter hvert som det panafrikanske samarbeidet øker i omfang.

I slutten av februar skal 39 afrikanske statsledere møtes i Libya for å tilslutte seg en felles sikkerhets- og forsvarspolitik. De etablerer nå et afrikansk sikkerhetsråd, som skal ha rett til å intervensere i konflikter rundt om på kontinentet.

Den 18. mars samles Det afrikanske parlamentet for første gang. Åstedet er Etiopias hovedstad Addis Abeba, og deltakerne kommer fra samtlige afrikanske parlamenter. De første fem årene skal de imidlertid bare ha en rådgivende funksjon, før det får lovgivende myndighet.

Ting tar tid. Førsteamanuensis Karin Dokken ved Institutt for statsvitenskap på Universitetet i Oslo, som forsker på regionalisme i Afrika, svarer likevel benektende når vi spør om den afrikanske regionaliseringen nå skyter fart:

– Det vil nok være å ta for hardt i. Vi kan heller si at den er «i siget». Det vi ofte ser i regionale samarbeidsordninger er at det skjer prosessuelle endringer som legger føringer på lengre sikt. De afrikanske landene vil nok i sterkere grad måtte forholde seg til det panafrikanske nivået, men det kommer til å ta lang tid.

Dokken understreker samtidig

at hun oppfatter oppslutningen om AU som god:

– Ta for eksempel samkjøringen av forsvars- og sikkerhetspolitikk, som er et veldig spennende initiativ med tanke på at dette er forholdsvis unge stater. Man skulle jo tro at de ville oppfatte dette som truende. Så dette er et tegn på at de er i ferd med å bli tryggere på sin egen nasjonale identitet enn de tidligere har vært.

Resultater nødvendig. Mange har påpekt viktigheten av at sekretariatet under Alpha Konare, som nå driver AU-prosessen fremover, må markere et brudd med fortiden. Professor Heneri Dzinotyiwei ved University of Zimbabwe sier til avisen The Herald at det er nødvendig å bekjempe bildet av panafrikanske organisasjoner som ineffektive og uten vilje til å implementere beslutninger.

Dokken mener det er avgjørende at AU viser at organisasjonen utretter noe:

– Det er alltid en fare for at AU blir en papirtiger. Mine forventninger er derfor moderate, jeg vil vente til jeg ser konkrete resultater med å dømme.

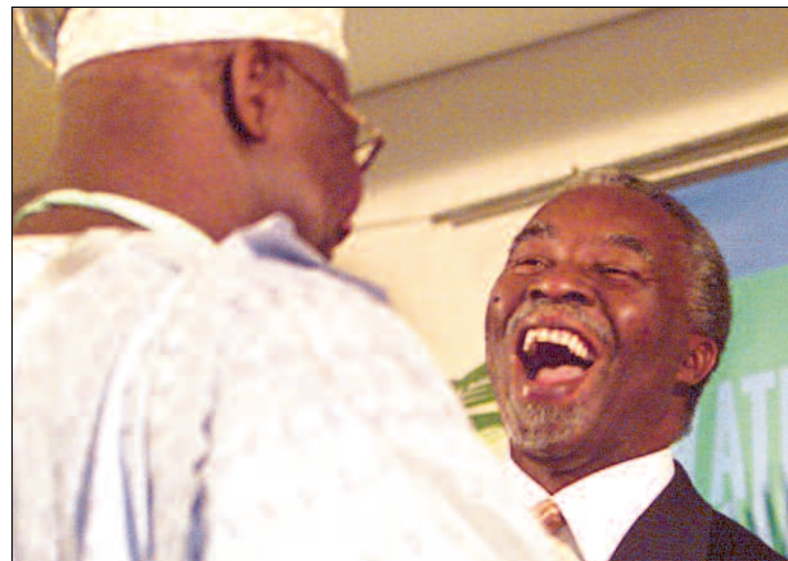
Subregionalt nivå. Et annet avgjørende mål, ifølge Afrika-kjennere, er å sørge for at AU virkelig blir en samlendende kraft. Det er pekt på at verdensdelen allerede har et dusin regionale handelsavtaler, som alle inkluderer en eller annen form for freds- eller sikkerhetsfunksjon.

– Foreløpig tror jeg de subregionale organisasjonene, som ECOWAS (Economic Community of West African States), er bedre egnet enn AU til å gjøre noe konkret, for eksempel i sikkerhetsspørsmål. Det er gjerne slik at de viktigste problemstillingene man står overfor utvannes jo høyere i organisasjonshierarkiet de kommer. De store organisasjonene preges ofte av at de bare kan komme til enighet om «minste felles multiplum-løsninger», sier Dokken.

Løfterikt for AU i så måte er at drivkreftene bak Nepad (New Partnership for Africa's Development), det mest vitale av samarbeidsprosjektene, er de samme som kjemper for å bygge Den afrikanske union.

– Nepad har vist seg å bli en veldig viktig rettesnor for afrikanske staters samhandling med resten av verden, og allerede fått enorm betydning, sier Dokken.

Sten Inge Jørgensen er utenriksmedarbeider i Morgenbladet.

Sør-Afrikas og Nigerias presidenter Thabo Mbeki og Olusegun Obasanjo er blant pådriverne for en sterkere afrikansk samarbeid. FOTO: JOHN MCCONNICO/AP/SCANPIX

De uniformerte menn tar over

Zimbabwes president plasserer lojale militære i topp-posisjoner

BULAWAYO (b-a): En stille revolusjon, med langtrekkende politiske og sosiale konsekvenser, er på gang i Zimbabwe. Innenfor de fleste offentlige etater, inkludert rettsvesenet og de mange statsselskapene, er det stadig ofre de fryktede mennene i uniform som er på frammarsj.

ZIMBABWE

• WILSON JOHWA

De militæres klatring oppover på samfunnsstigen er så rask og så målrettet at en av dem nå til og med kjemper om den ledige stillingen som visepresident. I så fall vil den tidligere generalen bli en mulig etterfølger til president Robert Mugabe.

Denne militære hodepinen vil bidra ytterligere til å lamme landets allerede kriserammede økonomi og skrantende politiske institusjoner. Mens hjelpeorganisasjoner øker innsatsen med å dele ut mat og hjelp for tredje år på rad, virker lederne i det styrende partiet Zanu-PF ikke altfor redde for å miste makten. Regjeringen kan jo, tross alt, tilkalle generalene for å gjenopprette orden, disiplin og struktur.

Hæren er en pålitelig støttespiller som slutter opp om partiet og dets tidligere geriljaleider som fylte 80 år 21. februar. De fleste av toppfolkene i Zimbabwes militærvesen er veteraner fra kampen mot det hvite minoritetsstyret på 1970-tallet, og strengt lojale overfor Mugabes Zanu-PF. Og fordums meritter teller i det militæret, hvor krigsveteraner fra frigjøringskrigen blir sett på, og behandlet som, en egen opphøyet rase.

Ustoppelig. Dagens innplassering av militære i sivile nøkkelposisjoner virker like ustoppelig som et regiment krigslystne soldater på vei mot slagmarken. Lederen for det fryktede etterrettingsvesenet er tidligere oberst. En av landets åtte provinsguvernører er en tidligere general. Minst en dommer er tidligere militær og tre andre er «krigsveteraner».

Og listen fortsetter: statssekretæren i transportdepartementet er en tidligere oberst. Lederen for det statlige kornforsynings-selskapet er en tidligere militær, det samme er lederen for fengselsvesenet.

Langt mindre kjent - og kanskje viktigere - er rekkevidden og mengden av tidligere soldaters innflytelse lenger ned i den byråkratiske kjeden. De fleste som styrer kornforsynings depoter er tidligere soldater. Et blikk på listen over fengselsansatte gir ytterligere bevis. Siden 1998, da «fengslene» ble omorganisert etter modell av politiet og hæren, er militære blitt utpekt til høytstående nøkkelposisjoner - til stor ergrelse for sivile tjenestemenn med lang og tro tjeneste.

- Det virker demoraliserende på mennesker som venter på forfremmelse, sier en yngre karrierebevisst tjenestemann.

Krever militært rulleblad. Men soldatene disiplin og lojalitet teller i deres favør. De beviste dette like før presidentvalget i 2002, ved å komme med en kunngjøring om at det militære ikke ville støtte en president

De militære støttespillerne er aldri langt unna når Zimbabwes president, **Robert Mugabe**, opptre offentlig.

FOTO: SCANPIX/AP

uten en fortid fra frigjøringskrigen.

Den de hintet til var opposisjonsleder Morgan Tsvangirai, som på forhånd hadde blitt tippet som favoritt. Mugabe vant en hårfin seier, etter omfattende beskyldninger om trusler, vold og manipulering.

Zimbabwes forsvarssjef general Vitalis Zvinvashe gjentok det samme synet i sin valgtale i desember 2003. Årsaken kan ha vært å gi et signal om at generalen ønsket å gjøre en innsats for partiet i en annen funksjon. Hans avgang fra det militære - og senere uttalelser - har ført til spekulasjoner om at han forbedret seg på en rolle i det sivile liv, men på et langt høyere nasjonalt nivå.

”

Når økonomien bryter sammen, så vil også de militære få skylden.

Giles Mutsekwa, opposisjonspolitiker.

Sikrer overlevelse. Politisk kommentator Themba Dlodlo ved det nasjonale universitetet for vitenskap og teknologi sier militariseringen av nasjonale institusjoner ikke er overraskende, fordi «presidenten forsøker å sikre sin overlevelse».

- Dersom han skal overleve etter sin regjeringstid må han ha disse menneskene ved makten fordi de er hans støttespillere og ikke kan stevne han for retten for de grusomme

handlingene han har begått i landet, sier han.

Dlodlo karakteriserer Zanu-PF selv som «en paramilitær organisasjon».

- Du kan se det på den måten de oppfører seg på og opptre, de opererer fortsatt som om de var geriljasoldater, sier Dlodlo.

Parlamentsmedlem i opposisjon og forsvarsminister i skyggeregjeringen Giles Mutsekwa sier Mugabe har en dobbel agenda med sin militarisering av landets ledelse. Han mener at Zanu-PF ønsker å temme det militære lederskapet ved å gjøre dem delaktige i kaoset, «slik at når økonomien bryter sammen, så vil også de militære få skylden».

Makta som rår. Imens har den nye forsvarssjefen Constantine Chiwenga ikke kastet bort tiden, kanskje fordi han vet at Mugabe trenger han mer enn noen gang. Det var Chiwenga som hadde kommandoen da hæren terroriserte mulige opposisjonsvelgere og overtok farmer eid av hvite.

Generalen dukket overraskende opp på et møte i desember mellom helseminister David Parirenyatwa og representanter for 700 streikende

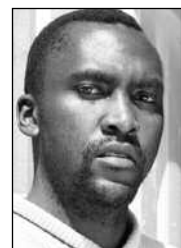
Bistandsaktuelt

er den publikasjonen i Norge som gjør hyppigst bruk av lokale journalister i utviklingsland. Gjennom 2004 kommer du til å stifte bekjentskap med flere av dem.

sykehusleger, som forlangte å få samme betaling som eksilkubanske leger i landet.

Chiwenga truet legene med vold og erklærte at Mugabes regime ville overse en domsavsigelse som gikk i legenes favør.

- Jeg beklager å måtte fortelle dere at vi ikke respekterer rettens beslutning. Det er vi som sitter med makten, og vi kan derfor velge å se bort fra det retten bestemmer. Rettsavgjørelse eller ei, det er vi som styrer dette landet, sa Chiwenga.

Wilson Johwa er zimbabwisk journalist og tidligere redaktør i ukeavisen The Zimbabwe Mirror.

Ujevnt utbytte av Indias økonomiske vekst -

INDIA

• I INDIA: SUBHASH AGRAWAL

NEW DEHLI (b-a): Generelt sett, ser dette ut til å være veldig positive tider for India. Økonomien blomstrer, inflasjonen er lav, aksjemarkedet nærmer seg sitt høyeste nivå noensinne og økningen i bruttonasjonalproduktet forventes å være på åtte prosent i år. Det siste tiåret har India hatt en gjennomsnittlig årlig økning i bruttonasjonalproduktet på seks prosent.

Selv om dette blekner i sammenlikning med Kina, er det klart at veksten er formidabel sammenliknet med resten av verden. Dette, sammen med fremveksten av en indisk middelklasse, har ført til at India har fått rosende omtale på globale

økonomikonferanser og i media.

Ti prosent ned. Men hva har de fattige tjent på dette tiåret med økonomiske reformer? Er fattigdommen redusert? Debatten går livlig i India om dette, og både antireformister og reformvennlige bruker statistikk og data til å underbygge sitt ståsted. Men som på de fleste områder som gjelder India, er også det virkelige fattigdomsbildet i landet komplekst og diffust. Mens India fremdeles har flest fattige i verden - nesten 270 millioner - er antallet fattige faktisk blitt redusert fra 36 prosent av befolkningen i 1990 til 26 prosent i 2000.

Samtidig har India gradvis

bedret sin plassering på mange internasjonale indikatorlister, inkludert UNDPs Human Development Index. Akkompagnert av en universell enighet om at fattigdomsreduksjon er vanskelig uten stor økonomisk vekst, har det siste tiåret gjort mer for å sette fattigdomsproblemet på dagsorden enn tidligere tiår.

Tapte subsidier. Tidligere strategier baserte seg tungt på en kombinasjon av utenlandsk bistand og regjerings-subsidierte tiltak, som kraftig subsidiert mat, men flesteparten av disse antifattigdomsprosjektene har hatt veldig liten effekt. Faktisk har mye av subsidiene gått til sløseri, adminis-

Stadig flere sivile ofre i Nepal

Drap, trusler og «forsvinninger» er blitt en del av hverdagen

KATHMANDU (b-a): Det går nå knapt nok en dag uten at nepalesiske medier publiserer en eller annen erklæring fra nasjonale eller internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner. Budskapet er utvetydig: Det stadig økte antallet overgrep mot sivilbefolkningens rettigheter.

• I NEPAL:

NAVIN SINGH KHADKA

NEPAL

Bakgrunnen er konflikten mellom regjeringen og de maoistiske opprørerne, der tilsammen 9000 mennesker er drept i løpet av åtte år.

Her er et lite knippe eksempler fra nyhetsstrømmen: 11. februar i år ble seks sivile, blant dem et skolebarn, drept i et angrep av maoistiske opprørere i Kavrepalanchouk øst for hovedstaden Kathmandu. Ifølge myndighetene var en gruppe fra regjeringsstyrkene på reise i en sivil buss for å sikre bussen mot eksplosiver langs landveien. De klarte å uskadeliggjøre to av bombene de fant, men da de var i gang med en tredje ble den detonert av opprørerne som gjemte seg i nærheten. Samtidig åpnet de ild mot regjerings soldatene. Resultatet var seks døde og 14 skadde, blant dem fire soldater.

Henrettet? Få dager før ble en eldre kvinne funnet drept etter en militæroperasjon der også 19 påståtte maoist-opprørere skal ha blitt drept i Makhawanpur sør for Kathmandu. Mens hæren sier at opprørerne ble drept i en væpnet konfrontasjon med hæren, sier maoistene at deres støttespillere ble regelrett henrettet.

For omlag tre måneder siden ble fire skolebarn drept av sikkerhetsstyrker da de åpnet ild mot maoistiske opprørere inne på et skoleområde vest i landet. Samme dag hadde maoistene beordret mer enn ett hundre skolebarn til å overvære deres eget «kulturprogram». Mens programmet pågikk stormet regjeringsstyrker skolen og åpnet ild mot opprørerne. I kaoset som oppsto med skolebarn i vill flukt fra stedet midt under skuddvekslingen, ble de fire barna og seks maoistopprørere drept.

Dette er bare noen få enkelt eksempler på overgrep mot sivilbefolkningens rettigheter. Listen kunne vært gjort mye lenger, og i tillegg

Nepalesiske barn ber om fred under en fredsdemonstrasjon i Kathmandu 15. februar i år.

FOTO: NARENDRA SHRESTHA/EPA/ SCANPIX

kommer alle de tilfellene som aldri kommer offentligheten for øre.

Får gå ustraffet. – Overgrepene sprenger nå alle grenser, og det som gjør situasjonen enda mer alvorlig er at folk får gå ustraffet selv etter at det er bevist at de har deltatt i slike overgrep, sier Krishna Pahadi som er leder av organisasjonen Human Rights and Peace Society Nepal.

Vanlige overgrep er at mennesker havner i skuddvekslinger mellom regjeringsstyrkene og geril-

jaen, henrettelser uten lov og dom, bortføringer og ulovlige arrestasjoner gjennomført av begge parter. Den nasjonale menneskerettighetskommisjonen, et organ oppnevnt av myndighetene, publiserte nylig en liste over mer enn 800 mennesker som skal ha «forsvunnet» i perioden etter at maoistene startet opprøret i 1996. Blant disse skal 200 ha «forsvunnet» etter å ha blitt tatt av opprørerne, mens de øvrige skal ha blitt borte etter at de havnet i myndighetenes varetekt.

Dreper mistenkte. Amnesty International, som gjentatte ganger har uttrykt sin bekymring over situasjonen i Nepal, gjennomførte nylig egne undersøkelser rundt «forsvinningene» i landet.

– Vårt team fant ut at mer enn 250 mennesker hadde «forsvunnet» etter at våpenhvilen ble brutt i august, sier Amnestys Elizabeth Rowse som deltok i undersøkelsegruppen. Ifølge Rowsell har både myn-

dighetene og opprørerne «svin på skogen».

– Det synes å være visse elementer i hæren som går inn for å drepe alle som kan mistenkes for å være maoister. Tilsvarende virker det også som om opprørerne dreper enhver de mistenker for å være informant for myndighetene, samt at de driver med utpressingsvirksomhet, sier Rowsell.

Maktesløse domsstoler. Når folk forsvinner vil deres slektninger som oftest levere inn en anmodning om etterlysning til domsstolene, enten de mistenker hæren eller maoistene for å stå bak. Dersom maoist-opprørerne står bak vil domsstolene ikke få noe svar over hodet på sin anmodning om en redegjørelse for omstendighetene, blant annet fordi opprørerne har erklært at de ikke anerkjenner det nepalesiske rettssystemet.

Stort bedre er det ikke med «forsvinningene» som statens sikkerhetsstyrker står bak.

– Når domsstolene søker om opplysninger om en person som er arrestert ulovlig av myndighetene, vil statens sikkerhetsorganer som oftest la være å svare eller servere en løgn. Når staten på denne måten unnlater å samarbeide vil også rettsvesenet bli maktesløst, og på den måten vil overgrepene mot menneskerettighetene bare fortsette å øke, sier Bishwakanta Mainali som er leder av Nepals advokatforening.

Satser på våpenmakt. Syv internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner, blant dem Amnesty, ba for en tid tilbake myndighetene om å tillate FN's menneskerettighetsekspert å overvåke situasjonen i Nepal. Myndighetene har ennå ikke svart på henvendelsen, men FN's spesialutsending Samuel Kamrot har likevel besøkt landet flere ganger den siste tida.

Mens forsøkene på å få de to stridende partene til å respektere menneskerettighetene fortsetter, satser partene selv i stedet på å bekjempe hverandre med militære midler. Ingen av dem viser foreløpig tegn til å ville gjenopplive fredsprosessen som hadde vart i syv måneder før den kollapset i august i fjor. Av samme grunn drukner ropene om respekt for menneskerettigheter i lyden fra våpnene.

Navin Singh Khadka er nepalesisk journalist med base i Kathmandu.

FAKTA

- Nepal er ett av syv hovedsamarbeidsland for norsk bistand.
- Norsk bistand til landet var i fjor på 94 millioner kroner.
- Hovedsatsingsområder for den norske bistanden er grunnutdanning, vannforsyning, energisektoren og godt styresett.

Konflikten mellom regjeringen og maoistene har tatt 9000 liv på åtte år.

de fattigste mangler fortsatt arbeid

trative kostnader og regelrett korrupsjon. Rajiv Gandhi, statsminister gjennom åttitallet og leder av partiet som styrte India i de 40 årene som denne subsidieringen varte, uttalte selv at «mindre enn 6 prosent av subsidiene ender opp hos de fattige».

Tross den generelle reduksjonen av fattigdom, er det fremdeles store regionale variasjoner i landet og store forskjeller mellom byene og landsbygda. Fokuseringen på urbane områder har helt tydelig gått utover utviklingen i mer rurale provinser. Betydningen av Indias økonomiske vekst for fattigdomsbekjempelse er med andre ord sann i et makroperspektiv, men samtidig har den også bidratt til ulikheter.

Landsbygda taper. Grunnen er at mye av veksten har vært konsentrert i servicesektoren, som IT, telekommunikasjoner og finans, samt jobber i statlig sektor. Indias sagnomsuste «grønne revolusjon» på sekstitallet har nå løpt seg til veis ende, og økonomien på landsbygda trenger desperat ny teknologi, markeder og kreditt for å skape mer velstand. Velldig få nye jobber er etablert innenfor vareproduksjon, til tross for at utenlandske givere har investert rundt 140 milliarder kroner direkte i sektoren.

Oppmykner loven. Uformell sektor har imidlertid hatt en vedvarende økning – jobber som er mer usikre

Det virkelige fokuset i fattigdomsreduksjon i India er ikke vekst i seg selv, men kvaliteten på veksten.

og dårligere betalt. Denne sektoren sysselsetter nå nesten syv av ti indere i arbeid. Tap av arbeidsplasser innen tungindustrien skyldes delvis effektivisering og forbedret teknologi og delvis at Indias storkvokste fagorganiserte arbeidsstyrke ikke har det samme lovernet som tidligere. Loven er de siste årene myket opp for å bedre produktiviteten og effektiviteten.

Et annet problem er fraværet av nye jobber. Dette skyldes i hovedsak at industrisektorens andel av økonomien har sunket fra 30 til om lag 25 prosent, kanskje det laveste nivået i hele Asia.

Ingen suksess. Konklusjonen er at

de økonomiske reformene har bidratt til forbedringer, men verken dramatisk eller universelt nok til å hankses med landets komplekse virkelighet. Det virkelige fokuset i fattigdomsreduksjon i India er ikke vekst i seg selv, men kvaliteten på veksten. Indias framgang er genuin, men for å kalle den en suksess, kreves det at de store sosiale og økonomiske forskjellene blir utryddet.

Subhash Agrawal er redaktør i India Focus, med base i New Dehli.

Gode tider for norskstøttet gigant i

...men korrupsjon og krypskyting utgjør fortsatt en trussel mot dyrebestandene

MFUWE (b-a): Nå er jeg lei av å måtte strekke meg så langt etter disse saftige grønne bladene, tenker elefanten «Tantor». Den enorme hannelefanten krøller snabelen rundt de øverste greinene og lener seg bakover med full tyngde. Sekunder senere fleres toppen av det femseks meter høye treet – og de herlige bladene havner i elefantens gap.

VILTFORVALTNING

• I ZAMBIA:
GUNNAR ZACHRISEN

Dette er «miljødelegger» sponset av norske skattepengene. Helt siden midten av 1980-tallet har statlige norske bistandskroner bidratt sterkt til at elefantene har et fristed i South Luangwa Valley. På den tida var krypskyting av elefanter et enormt problem i denne fredede naturparken i Zambia. Jungelens trompeter runget stadig sjeldnere over det 9000 kvadratkilometer store området rundt den brede floden – et område som tidligere hadde hatt den største elefantbestanden i Øst-Afrika. På det verste kan bestanden ha vært nede i noen få tusen elefanter i hele den enorme Luangwa-dalen, anslår ekspertene.

Å redde dyrebestandene var hovedhensikten med det norske prosjektet, men å støtte landsby- og næringsutvikling i en marginalisert del av Zambia var også viktige mål. I dag kan det fastslås at elefantstammen er reddet. 20.000 av jungelens tykkhudede og gråklede kommandanter – hvorav mer enn 5000 inne i selve nasjonalparken – bidrar i dag sterkt til at stadig flere dollarsterke turister hvert år besøker parken.

En norsk bistandsarbeider, bosatt i Lilongwe har «flydd inn» til den lille lokale flyplassen for en opplevelsesevent med gode venner. Han bor på Mfuwe Lodge – en av de bedre lodgene i parken, som har utsikt over en lagune knyttet til den brede Luangwa-floden. Den norske FN-arbeideren skryter av South Luangwa sammenlignet med parkene i nabolandet

– I Malawi er det nesten ikke dyr å se. Man sperrer øynene opp når man oppdager en elefant. Her får man dem i hele flokker til morgenkaffen – en meter fra hytteveggen, sier han opprømt.

Tatt på vei til markedet. To timer før vi bivåner Tantors resolute trekning finner jeg meg på et leirområde med små enetasjes kontorbygninger «sponsored by NORAD». Det er en tørr og varm formiddag, og på en blodstenkt striesekk danser hundre fluer i yr festglede. Bak sekken, på en plaststol mot en naken vegg, sitter «Jimmy» – en mager lokal 20-åring med redde øyne. Han blir utspurt av to strenge menn i olivengrønne uniformer.

Stikk i strid med alle vestlige juridiske regler får jeg bryte inn midt under avhøret: – Hvorfor drepte du bøffelen? spør jeg den unge bondegutten.

– Å nei, den var allerede død da jeg fant den, forklarer han. – Og så tenkte jeg å tjene noen kwacha ved å selge kjøttet på markedet.

100 kilo bøffelkjøtt kunne ha

Treknuseren «Tantor» er en av få store hanneelefanter i South Luangwa nasjonalpark. Krypskyttere drepte mange av hans artsfrender på 1970- og 80-tallet – på

Elefantflokker med mange barn vitner om gode levevilkår.

Parksjef Kenneth Chilwa viser fram et beslaglagt leopardskinn.

gitt en god slump penger i lomma på den arbeidsløse bondegutten, tenker jeg.

– Vel, vel, det stemmer at han var på vei til markedet. Han ble tatt med sekken på ryggen. Men problemet med forklaringen er at vi fant et jernspyd hjemme i huset hans i landsbyen, sier viltvokteren som leder forhøret.

Han viser meg det grove spydet, som er tilgriset av blod fra spissen og 20-30 centimeter innover mot skaftet. Viltvokterne mener at bøffelen er blitt fanget i en metallsnare og at gutten så – kanskje med hjelp fra andre – har drept den med metallspydet.

Del av straffen. Like i forveien har kollegene hans ved South Luangwa Area Management Unit (SLAMU) vist

meg rundt til de ulike bygningene. Her finnes til og med et flunkende nytt lite fengsel – også det finansiert med norske bistandspenger. Dette er arresten der krypskyttere og andre typer «illegale jegere» må sitte i varetekt.

– En norsk bistandsdame som var her oppe klaget på at det ikke var malarianett over fengselssengene. Vi sa at det var en del av straffen, flirer en av viltvokterne.

Tsjekkisk skrekkeopplevelse. De humørfylte viltvokterne viser meg også en mengde snarer, spyd, pistoler og geværer – illegale våpen beslaglagt fra lokalbefolkning og profesjonelle krypskyttere. Fra den særegne lagerbeholdningen viser de også fram elfenbein fra drepte elefanter, flodhesttenner og mengder av skinn fra leoparder og løver. De forteller at det fortsatt er gode priser for elfenbein på det illegale markedet. Selv om forholdene er langt bedre enn på 1980-tallet, ble fortsatt 15 elefanter drept av krypskyttere i fjor. Ofte er skinn og kjøtt urørt, mens støttene er borte.

Klenodiet i samlingen, skinnnet av en gammel hannløve, vises fram med ærbødig stolthet. Den gamle og syke løven ble drept av SLAMUs uniformerte viltvoktere noen uker tidligere.

– Den hadde kommet seg inn i teltet til en tsjekkisk turist. Han ble fløyet med ambulanshelikopter til et sykehus i Sør-Afrika – og overlev-

de. Løven fikk vi has på et par uker seinere, etter at den hadde prøvd seg på nye angrep mot mennesker, forteller SLAMUs øverstkommanderende, parksjef Kenneth Chilwa – en beskjeden zambisk biolog i 30-årene.

Viltvokterne understreker at dette var en gammel og syk løve med helt unormal atferd. – Dette er sjelden. Vanligvis holder løvene våre seg langt unna mennesker, forsikrer de.

To typer turister. På et trangt og varmt kontor en time tidligere har parksjefen forklart meg at alle de viktigste dyrebestandene i parken er i vekst, og jeg har lyttet høflig til et entimes ferdigskrevet foredrag om parken og den norskzambiske forvaltningsmodellen. Ifølge Chilwa er det nettopp samspillet mellom dyr, lokalbefolkning, myndighetskontroll og turist-dollar som er nøkkelen til suksess. Det finnes i hovedsak to typer turister, forklarer han: foto-turister som besøker selve naturparken for å oppleve dyrelivet og jegere som driver jakt i regi av et safarijakt-firma innenfor «jakt-områdene» som omgir selve naturparken.

– Per i dag er reglene slik at alt kjøttet fra troféjakt og halvparten av inntektene fra jaktlisenser går tilbake til lokalbefolkningen, forteller Chilwa. – På den måten sikrer vi at lokalbefolkningen har større interesse av å bevare dyrelivet enn å drive illegal jakt.

Zambia

jakt etter kjøtt og elfenbein. ALLE FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

SLAMUs lagersjef Webster Bwalya viser fram beslaglagt elfenbein fra viltforvaltningens depot. Prisene på det illegale markedet ligger på oppimot 80 kroner kiloet.

1984-86 genial, men etter 20 år og utallige problemer erkjenner mange jeg snakker med at det fortsatt er et stykke igjen før alt fungerer som det skal.

– Normalt burde NORAD for lengst ha trukket seg ut av et så langvarig prosjekt, men det kunne ført til både fullt kaos og tapte investeringer, mener saksbehandler ved ambassaden Magne Grøva. Det er et synspunkt som deles av både viltforvaltningens representanter og en hotellbestyrer vi snakker med.

– Hadde det ikke vært for norsk bistand, ville dyrestandene og dermed også turismen i området vært utradert, sier den italienskskattede hotellgründeren.

Ulike kilder innenfor viltforvaltning, turisme og bistand bekrefter hans historie om at «wildlife tourism»-sektoren i Zambia, med dens tilgang på betydelige dollarinntekter, også er full av eksempler på korrupsjon og uheldig politisk innblanding. Enkelte peker på sågar på selve turismeministerposten som et eksempel. I løpet av ti år har det vært nesten like mange turismeminister. Flere av dem har fått sparken på grunn av mistanker om omfattende svindel med jaktlisenser.

Etter mye kritikk av korrupsjon knyttet til jaktlisenser – la davæ-

”

To år med jakt-forbud, reduserte inntekter og elefant-ødeleggelser av avlinger – da blir det vanskeligere å jobbe mot krypskyting.

William Bill Kakumbi, landsbybeboer og leder av området Kakumbis ressursforvaltningskomité.

rende president Frederick Chiluba for tre år siden ned forbud mot kommersiell safari-jakt. Men forbudet, som nå er opphevet igjen, rammet ikke bare velstående internasjonale og zambiske troféjegere. Den rammet også den fattige lokalbefolkningen – og dens tillit til viltforvaltningsmodellen i South Luangwa.

To år uten jakt-inntekter. – I to år har vi måttet leve uten de viktige biinntektene fra safarijakten. I denne perioden har flere prosjekter dødd hen, blant annet rehabilitering av brønner, forteller William Bill Kakumbi, en tidligere offiser fra den zambiske hæren, som har valgt å flytte hjem til landsbyen for å leve «et enkelt, men godt liv».

Som den eneste med høyere utdannelse er 56-åringen selvskreven til jobben som leder av området Kakumbis ressursforvaltningskomité – et demokratisk valgt organ som har stått for fordeling av safari-inntekter innenfor ett av de seks høvdingdommene i Luangwa-dalen. Dette organet avgjør om penger skal brukes til prosjekter eller skal gis direkte til husholdningene. Dessuten har slike tillitsvalgte hatt en nøkkelrolle i å «selge» ideen om at turisme i det lange løp gir bedre inntekter enn illegal jakt.

Jeg møter Kakumbi i skyggen under treet i landsbyen Kefa, der han forteller om viktige velferdstiltak – bygging av brønner, skoler og helsestasjoner – som er iverksatt med utgangspunkt i inntekter fra safarijakt. Men nå er han litt bekymret for framtida.

– To år med jakt-forbud, reduserte inntekter og elefantenes ødeleggelser av bøndernes avlinger gjør at det er blitt vanskeligere for folk å si nei til krypskyting, sier Kakumbi.

Han beklager at reglene nå er blitt slik at bare 50 prosent av liseninntektene fra safarijakt tilbakeføres til lokalbefolkningen i landsbyene – mot tidligere 100 prosent.

Må stå på egne bein. Regelendringen har sammenheng med nedtrappingen av norsk bistandsstøtte til viltforvaltningen. I løpet av få år må zambierne stå på egne bein – finansiert av egne inntekter. Derfor er det vedtatt at viltforvaltningen Zambia Wildlife Authority skal ha sin del, for å kunne opprettholde aktivitetsnivået i Luangwa-regionen.

Jevnt økende inngangspenger fra et stigende antall foto- og opplevelsesturister til naturparken betyr stadig mer, men er foreløpig ikke nok til å fullfinansiere driften, som i

tillegg til kontrollfunksjoner også omfatter vedlikehold av veiene i området. Uten en rimelig veistandard er det vanskelig å tenke seg at turister i stort antall vil besøke parken, selv om den bugner av eksotisk vilt.

Not on your own! Overalt hvor vi kjører i parken ser jeg et yrende dyreliv: badende flodhester, dorske krokodiller på elvbredden, mektige elefanter, sebraer som skvetter til siden når jeepen kommer rundt svingen, sjiraffer, villsvin, slanger, øgler, fargerike fugler og mengder av aper og antiloper. De sistnevnte to dyreslagene er samtidig viktig mat for «nattens herskere» – løver, leoparder og hyener, forklarer safariguident som er med oss på to fantastiske nattsafarier i den imponerende parken.

I tussmørket på en gangsti ved lodgen om kvelden kommer en hotellvakt løpende etter meg bevæpnet med jungelkniv og en halvmeter lang lommelykt. – Please Sir, no guests are allowed to walk here on their own!

Tettere på hytta der jeg bor, ser jeg at advarselen ikke er ubegrunnet. En velvoksen flodhest – det dyret som tar livet av flest mennesker i Afrika – grynter fornøyd i krattet tett på hytteveggene.

FAKTA:

■ NORAD har siden midten av 1980-tallet støttet viltforvaltningen i Zambia. Hovedinnslaget har vært rettet inn mot å redde dyrestandene og å bygge opp gode forvaltningsrutiner i nasjonalparken South Luangwa.

■ Mens den norske støtten inntil for 15 år siden fullfinansierte driften av viltforvaltningen i parken utgjør den i dag i underkant av 20 prosent.

■ Utviklingen av gode administrative og økonomiske forvaltning i South Luangwa har tatt mye lenger tid enn antatt. Korrupsjon, politisk innblanding og svak administrativ kompetanse har periodevis skapt store problemer for prosjektet.

■ Den norske støtten til viltforvaltning i Zambia var på omlag 17 mill. kroner i 2003, og er under opptrapping etter å ha ligget på et lavere nivå i noen år. Tanken er at viktige elementer fra modellen fra South Luangwa skal videreføres i nasjonalparken Kafue – muligens i samfinansiering med Verdensbanken.

– Vilt-turisme har kjempepotensial, sier Zambias «vilt-sjef»

Lederen av den nasjonale viltforvaltningen Zambia Wildlife Authority er svært optimistisk med hensyn til å øke landets inntekter fra safari-turisme. Safari-turisme utgjør i dag 1,9 prosent av landets inntekter.

– Jeg har tro på at inntektene fra safari-turisme vil kunne utgjøre 10 prosent av den nasjonale verdiskapningen i løpet av fem år. Da er vi på nivå med de totale inntektene fra jordbruket, sier generalsekretær i ZAWA Habenga Kabeta.

Den unge bedriftsøkonomen viser til en rekke ulike planer for utvikling av landets nasjonalparker, blant annet planene for å utvikle Ka-

fue nasjonalpark, et gigantområde vest for hovedstaden – med norsk hjelp.

– I Kafue må vi få til etablering av

et større hotell etablert innenfor økologisk bærekraftige rammer. Turismeministeriet har planer om å øke sengekapasiteten i parken til 2000 senger, sier Kabeta som mener at viltsektoren i mange år har vært plaget av vanstyre og korrupsjon.

Han bekrefter å ha vært i en personlig bitter konflikt med to tidligere turismeminister som følge av ministrenes omfattende utstedelser av egne jaktlisenser – uten hensyn til administrative rutiner. Men ZAWA-sjefen tok saken til rettsalen, og gikk seirende ut av striden. Nå ønsker han å få på plass en ordning der et uavhengig organ – uten øko-

nomiske egeninteresser – utsteder slike lisenser.

– Det er nye tider innenfor viltforvaltningen. Nå opererer vi med åpne dører og åpne bøker, forsikrer ZAWA-sjefen.

Norges ambassadør Halvard Lesberg sier at han har et godt inntrykk av utviklingen innenfor viltforvaltningen i Zambia, og at arbeidet med å rydde opp i korrupsjon og vanstyre nå bærer frukter. Norge støtter et eget program for å utvikle kompetanse i statsinstitusjonen ZAWA. Institusjonen er delvis selvfinansiert.

1,5 mill. liv gikk tapt

FN-rapport krever bedre beredskap mot naturens luner

De siste 20 årene har 1,5 millioner mennesker mistet livet i naturkatastrofer. Mange av dem kunne vært reddet hvis kriseberedskapen hadde vært bedre, hevder en ny rapport fra FNs utviklingsprogram (UNDP).

• GUNNAR KÖPPERUD

NATURKATASTROFER

Av rapporten «Reducing Disaster Risk: A Challenge for Development.» framgår det også at naturkatastrofer kostet verden utrolige 660 milliarder dollar på 1990-tallet. Det er noe av bakgrunnen for at FNs utviklingsprogram (UNDP) nå lanserer en strategi for forebyggende arbeid.

Rapporten tar utgangspunkt i hvordan land står ulikt rustet til å møte trusler som tørke og oversvømmelse fra naturen. Bare 11 prosent av alle dem som de siste to tiårene er blitt rammet av naturkatastrofer bodde i verdens fattigste land (Mullandene), men de utgjorde over halvparten av dødsfallene. Det vil si at det er kombinasjonen av fattigdom og naturkatastrofe som er den største faren.

Det er likevel ingen automatisk sammenheng mellom økonomisk vekst og større sikkerhet ved naturkatastrofer. Økonomisk vekst kan sette et land i stand til å bygge flere jordskjelvsikre hus, men økonomisk vekst kan også medføre urbanisering og folkevandring til slumområder rundt storbyer. Slike slumområder regnes som spesielt hardt utsatt for naturkatastrofer.

Omfattende studie. Ifølge FNs utviklingsprogram er rapporten den mest omfattende studien som noensinne er utført av risikoen for og sårbarheten ved naturkatastrofer. Rapporten konkluderer med at skadevirkninger og tap av menneskeliv ved naturkatastrofer kan reduseres betraktelig – det er snakk om at millioner av mennesker reddes – dersom utsatte land setter av mer tid og ressurser til systematiske risikoanalyser.

– Ødeleggelsene som katastrofene medfører er ikke naturgitte, sier Andrew Maskre, som er en av rapportens forfattere og leder for UNDPs kontor for katastrofehjelpe i Geneve. Han mener at ødeleg-

Jordskjelvet i Gujarat i India i 2001 drepte 20.000 mennesker og la byen Bhuj i ruiner. Her er frivillige i gang med oppryddingsarbeidet.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

gelsene kan begrenses kraftig hvis statlige myndigheter forsøker å redusere risikoen for katastrofer før de inntreffer – i stedet for bare å foreta seg noe i etterkant.

Statistikk og analyse. Slik lyder rapportens viktigste råd:

■ Benytte det beste som finnes av statistikk og risikoanalyse for å kunne være bedre forberedt til å møte en naturkatastrofe.

■ Inkorporere risikoen for katastrofe i de øvrige politiske prosessene, og planlegge med tanke på de faktorer som øker sårbarheten for katastrofer (som for eksempel svært tett befolkede bydel og jordskjelvsut-satte områder).

■ Integrere katastrofeanalyse som en del av utviklingsplanleggingen etter katastrofer.

Rapporten påpeker også at det nesten ikke er mulig å forestille seg hva tapet av menneskeliv og sammenbruddet i infrastruktur koster fattige land som rammes av naturkatastrofer. På 1960-tallet ble verdens økonomiske tap som følge av naturkatastrofer anslått til 76 milliarder dollar, på 1970-tallet til 138 milliarder dollar, på 1980-tallet til

214 milliarder dollar og på 1990-tallet til 660 milliarder dollar.

Dystre tall. Rapporten presenterer også dystre tall: 75 prosent av verdens befolkning lever i områder som ble rammet av jordskjelv, flom, tropisk sykklon eller tørke minst én gang i løpet av perioden 1980-2000. I samme tidsrom ble 130 millioner mennesker utsatt for jordskjelv, og 130.000 mennesker omkom. I årene 1980-2000 ble 119 millioner mennesker utsatt for tropiske sykkloner, noen hele fire ganger i året, og 250.000 mennesker mistet livet. I samme periode ble nesten 200 millioner mennesker i mer enn 90 land rammet av flom hvert eneste år – 170.000 omkom.

UNDP-rapporten presenterer også en indeks som sammenlikner hvor utsatte og sårbare ulike land er for katastrofer. Indeksen viser den gjennomsnittlige risikoen for å dø i ulike typer katastrofer i hvert enkelt land, basert på statistikk fra årene 1980-2000.

Ikke uventet viser indeksen at rike land klarer seg best – selv om 15 prosent av dem som utsettes for naturkatastrofer bor i rike land, utgjorde de bare 1,8 prosent av dødsfallene.

130.000 mennesker omkom i jordskjelv på 1980- og 90-tallet.

Les mer om rapporten på:
www.undp.no

Ramos Horta ber FN bli i Øst-Timor

BANGKOK (b-a): Etter planen skal FN trekke seg ut av Øst-Timor 20. mai. Utenriksminister José Ramos Horta sier nå at han håper FNs sikkerhetsråd vil forlenge mandatet.

• I THAILAND:
TORGEIR NORLING

ØST-TIMOR

Det har snart gått to år siden Øst-Timor fikk sin lenge etterlengtede uavhengighet. Utfordringene har siden stått i kø for landets første regjering, men ved hjelp av FNs sivile og militære støtteapparat, har den nye nasjonen kommet seg noenlunde helskinnet gjennom den harde tiden.

– Vi er svært engstelige for FNs planlagte tilbaketrekning, men jeg håper og tror FNs sikkerhetsråd vil forlenge mandatet med ett år, sier utenriksminister José Ramos Horta til Bistandsaktuelt.

Hjerteskjærende. Han forteller at mye gjenstår før den nye nasjonen er helt i stand til å klare seg på egenhånd.

– Situasjonen er fredelig, men vi har fortsatt store vanskeligheter, sier Ramos Horta. Han viser til at statsadministrasjonen mangler kvalifisert personell, og at institusjoner for lov og orden, som politi og rettsvesen, fremdeles er svært sårbare.:

– En forlengelse av FN-mandatet vil være nyttig for å styrke politiet, forsvaret og administrasjonen. Ett

Jose Ramos Horta, utenriksminister.

år ekstra vil bety svært mye for å styrke freden og opprettholde fremdriften vi har skapt, sier han.

Ramos Horta forteller at landets svake økonomi også skaper store vanskeligheter.

– Det er hjerteskjærende å se fattigdommen, men mangel på direkte utenlandske investeringer gjør det ekstremt vanskelig for myndighetene å skape jobber for massene av arbeidsledig ungdom, sier han.

Ramos Horta viser til at forsinkelser i utvinningen av landets olje og gass ressurser gjør at Øst-Timor de neste tre årene vil slite med et betydelig budsjettunderskudd. Han ber givrelandene vise tålmodighet.

– Vi håper landene vil være sjenerøse nok til å øke budsjettstøtten, sier han.

NORAD gir 50 mill. kroner til journalistutdanning

NORAD har inngått en avtale med Addis Ababa University (AAU) om å etablere et maste-gradsstudium i journalistikk og et senter for kortkurser for praktiserende journalister.

I den første 4-års periode skal 50 millioner kroner brukes på å utdanne journalister til både private og regjeringskontrollerte medier. Dette er den største satsingen på området journalistikk/demokrati-bygging som Norad har foretatt til nå, og et ledd i den nye, proaktive satsingen innen mediearbeid i norsk bistandspolitikk. Mediehøgskolen Gimlekollen i Kristiansand er norsk partner og skal koordinere utdanningsprosjektet.

Mens AAU sender sine fremtidige journalistlærere til utlandet for å få akademiske grader og relevant praksis, skal Mediehøgskolen koordinere et internasjonalt nettverk av lærere som, i tillegg til Mediehøgskolen egen stab, skal undervise de etiopiske studentene de første årene. Etableringen av journalistutdanningen i Etiopia skjer i en tid med betydelig uro omkring den frie etiopiske journalistorganisasjonen Ethiopian Free Journalist Press Association og utformingen av en ny presselov.

I tillegg er Mediehøgskolen Gimlekollen i gang med planlegging av en journalist-skole i Sør-Sudan. Samarbeidspartner her er Kirkens Nødhjelp.

Sanksjonene mot Zimbabwe forlenget

Utenriksministrene i EU forlenget i helga sanksjonene mot Zimbabwe. Fem personer i den nærmeste kretsen rundt president Robert Mugabe nektes nå innreise i noen av EUs medlemsland.

Sanksjonene ble iverksatt etter at EU nektet å godta valget i Zimbabwe i 2002, og skal årlig opp til ny vurdering. Opposisjonen i landet uttrykker glede over sanksjonsvedtaket. – Vi ønsker alle former for pressmidler mot dem som er arkitektene bak kaoset i hjemlandet vårt velkommen, sa Welshman Ncube i opposisjonsbevegelsen Movement for Democratic Change. EU ville ikke utvide sanksjonene ytterligere. – Vi vil ikke skade befolkningen ytterligere, sa talsmann i EU, Diego Ojeda, i forrige uke.

Valgvolden øker i Malawi

Politiet i det norske hovedsamarbeidslandet Malawi havnet i helga i sammenstøt med supportere til opposisjonspolitiker og presidentkandidat Gwanda Chakuamba. To personer ble skadet da politiet brukte tåregass og skjøt på menneskemengden i Mjamba freedom park i Blantyre.

Det enorme nasjonale sjokket og følelsen av utrygghet etter 11. september 2001 ga endringer i amerikansk politikk, og en mer positiv holdning til å støtte internasjonalt utviklingsarbeid.

FOTO: ROBERTO SCHMIDT/EPA/SCANPIX

Bistanden øker: mer til de flinke

11. september ga mer fokus på fattigdom – men ikke nok til å nå FNs tusenårsmål

Etter ti år med nedgang har bistandstrenden snudd. En viktig årsak er terroranslagene mot USA 11. september 2001 som endret Bush-administrasjonens bistandspolitikk. Slik konkluderer Richard Manning som leder utviklingskomiteen i OECD.

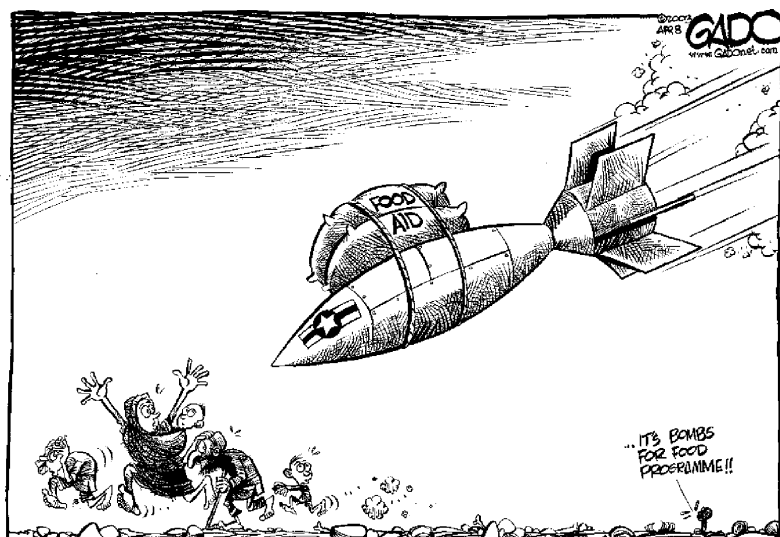
• ELLEN HOFVANG

Etter den kalde krigen falt den internasjonale bistanden kraftig, og nådde i 1997 bunnpunktet. Bistandsnivået ble i flere år liggende på et stabilt lavt nivå, og gjorde ingen tegn til å ville bevege seg i retning av den internasjonalt vedtatte målsettingen om 0,7 prosent av BNI.

Men i 2001 snudde trenden. De siste to årene har bistandsvolumet økt – i 2002 med 7,2 prosent.

Omtrent slik beskrives hovedtrekkene i utviklingen i internasjonale bistand i den nylig framlagte rapporten «Development co-operation 2003», som drøfter bistandens status og trender.

Rapporten trekker fram to hovedårsaker bak økende bistand: endringene i amerikansk politikk etter terroranslagene 11. september 2001 og Monterrey-konferansen om

TEGNING: GADO

utviklingsfinansiering i 2002. Angrepene i USA førte til en grunnleggende revurdering av all USAs politikk overfor utviklingsland, inkludert sikkerhet, diplomati og bistand. Det ble etablert en bred enighet om at bistand er et viktig bidrag til USAs sikkerhet. Under konferansen om utviklingsfinansiering i Monterrey i Mexico i mars 2002 kom nye løfter om økt bistand fra en rekke land (se tabell over forventet ODA neste side).

Afrika holdes utenfor. Fordelingen av bistanden mellom ulike grupper av land holdt seg relativt stabilt på 1990-tallet, med om lag en tredjedel av bistanden til henholdsvis de minst utviklede landene (MUL) (med 660 millioner innbyggere), lavinntektslandene (med 3 milliarder innbyggere) og mellominntektslandene (med 650 millioner).

Helt mot slutten av tiåret var tendensen at bistanden til Asia og Latin-Amerika økte, på bekostning av bistand til det aller fattigste om-

tema: internasjonal bistand

Samlet internasjonal bistand (ODA) var i 2002 på 58 milliarder dollar – tilsvarende drøyt 400 milliarder kroner.

DAC – OECDs utviklingskomité, et forum for konsultasjoner mellom bistandsgivere. Utarbeider blant annet statistikk over bistandsomfang.

rådet i verden – Afrika sør for Sahara. DAC peker på problemene med å drive bistand i konfliktområdene på Afrikas Horn, i Kongo og deler av Vest-Afrika som viktigste årsaker til nedgangen.

Politikken avgjør. Bistand har vært og er den mest stabile formen for pengeoverføringer til utviklingsland, sammen med overføringer fra arbeidere i utlandet. (Det er stor usikkerhet omkring hvor mye hjemsending av penger fra utenlandsarbeidere representerer, men en fersk studie anslår tallet til ca. 72 milliarder dollar i 2001.) Selv om bistanden er viktig for ressurstilgangen til fattige land, peker DACs leder på at samordning av ulike politikkområder i giverlandene har vel så stor betydning.

– Får vi ikke til å samordne politikken vil bistanden bare kompensere for kostnader som andre deler av vår politikk skaper, skriver Manning.

Mer bistand til «flinke elever». De siste årene har det vært et sterkt fokus på at bistanden er effektiv kun i de landene som følger det som anses

som en «sunn politikk». En studie utviklingskomiteen har fått utarbeidet viser at det er en viss trend i retning av mer bistand til disse «flinkeste elevene i klassen». Andelen bistand til de «to beste femdelene» – målt etter Verdensbankens landvurdering – økte fra 63 prosent til 68 prosent i perioden 1996-2001.

Endringen reflekterer økt bistand til noen få store mottakere, det vil si Honduras, Tanzania, Uganda og Vietnam.

Mer gaver. Blant positive trender peker DAC på at en større andel av bistanden nå gis i form av gavebistand. Gaveandelen av bistanden har økt fra 76 prosent i 1980/81 til 86 prosent i 2000/01. Det har vært en tilsvarende markert nedgang i andelen lån, noe som bunner i givernes bekymring for å øke gjeldsbyrden til fattige land. Kun noen få land står for låneandelen av ODA. I 2002 sto Japan for 5 av de 7 milliarder dollar som ble gitt som lån, og Frankrike og Tyskland sto for det meste av det resterende.

Andelen av bistanden som er bundet til leveranser fra giverlandene har fortsatt å synke, fra rundt 40 prosent av bistanden på 1980-tallet til om lag 20 prosent i dag.

Det er også noen tendenser som vekker bekymring hos DAC-sekretariatet. Lite tyder på noen økning i andelen av bistanden som går til MUL og lavinntektslandene. De står for om lag 65 prosent av ODA, det samme som for 10 år siden.

Siden 1989 har nødhjelpen økt som andel av bistanden, noe som reduserer andelen midler som er tilgjengelig for langsiktige utviklings tiltak. I tillegg har de delene av bistanden som ikke innebærer noen fysisk overføring av penger til utviklingslandene økt. Kostnader internt i giverlandene knyttet til første års tiltak for flyktninger sto for 1 milliard dollar av ODA i 2002. Netto gjeldslette – som oftest ikke betyr nye pengestrømmer til utviklingslandene – sto for 6 milliarder dollar.

Mange små prosjekter. Bistanden er fortsatt dominert av svært mange små prosjekter. 85 prosent av bistandsprosjektene er på under 1

TEGNING:GADO

tema: internasjonal bistand

million dollar. Disse står kun for 9 prosent av verdien av bistanden. 0,2 prosent av tiltakene er på over 100 mill. dollar, men disse representerte 25 prosent av midlene. Selv om det ikke er grunn til å konkludere at store bistandstiltak nødvendigvis er mer effektive enn små, så utgjør det store antallet i seg selv et problem.

Sosial sektor. Det siste tiåret har det vært en kraftig økning i andelen av bistanden som går til sosiale sektorer som helse, utdanning og aller mest, styresett. Andelen som går til de produktive sektorene landbruk og industri har gått sterkt tilbake. Mens denne andelen lå på ca. 18 prosent av bistanden på begynnelsen av 1980-tallet ligger den nå på rundt 8 prosent. Særlig nedgangen i bistand til landbruket er gjenstand for økende politisk bekymring, skriver DAC. Feilsatsinger innenfor denne sektoren på 1980-tallet skapte synkende entusiasme, og søkelyset ble dreid vekk fra det faktum at 15 prosent av verdens befolkning fortsatt var feilernært på midten av 1990-tallet.

Langt til mål. For å nå de ambisiøse

MOTTAKERLAND

De 10 største mottakerne av samlet bistand 2002 (ODA og OA)

	Mill US\$
1. Kina	1 847
2. India	1 642
3. Indonesia	1 443
4. Egypt	1 397
5. Serbia & Montenegro	1 277
6. Mosambik	1 244
7. Russland (OA)	1 062
8. Pakistan	960
9. Tanzania	939
10. Filippinene	914

tusenårsmålene er det nødvendig med langt større overføringer til utviklingslandene enn i dag. Det er anslått at det økte behovet for bistand beløper seg til minst 50 mrd. dollar.

Under Monterrey-konferansen i 2002 forpliktet giverlandene seg til den største prosentvise økningen i DACs historie. Forutsatt at de oppfylder løftene vil bistanden øke fra ca. 55 mrd. dollar de siste årene, til ca. 75 mrd. dollar. Som andel av giverlandenes brutto nasjonalinntekt vil den øke fra 0,22 i 2001 til 0,29.

Selv om dette er betydelig, er det fortsatt godt under det andelen lå på rundt 1990. DAC uttrykker også bekymring for om de lovede bistandsøkningene vil innfris, gitt strammere budsjetter i mange land. Og skulle de innfris vil man fortsatt mangle over 25 mrd. dollar i forhold til behovet.

3 pst. vekst. Den økonomiske utviklingen gir ikke grunn til svært stor optimisme. For å nå tusenårs målet om å halvere antallet ekstremt fattige innen 2015 er det nødvendig med en økonomisk vekst på 3 prosent per capita per år. Dagens nivåer ligger langt under dette. Utviklingslandenes årlige vekst per capita lå på 2,8 prosent i gjennomsnitt på 1990-tallet, men falt til 1,6 prosent i perioden 2001-2003. I Afrika sør for Sahara er veksten på bare 0,7 prosent og Latin-Amerika opplevde de siste par årene en nedgang på nesten 1 prosent årlig.

– Løftene må holdes

– Skal FN's tusenårs mål virkeliggjøres krever det politiske endringer på flere områder og en meget betydelig økning i bistandsvolumet internasjonalt i forhold til dagens nivå, sier utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson.

Hun representerer et giverland som har tradisjon for å prioritere de aller fattigste landene (Mullandene), og spesielt Afrika, i større grad enn de fleste andre giverland.

– Igen ser man at landene i Afrika sør for Sahara blir hengende etter i utviklingen. Dette er en tendens som er blitt ytterligere forsterket av svakere økonomisk vekst enn forventet de siste tre årene, sier Frafjord Johnson.

Utviklingsministeren understreker at det fortsatt er behov for et internasjonalt krafttak for fattigdomsbekjempelse – og et første skritt må være å holde de løftene man tidligere har avgitt.

– Ingen utviklingsmål vil nås dersom ikke giverlandene faktisk oppfyller de forpliktelsene de har tatt på seg i Monterrey-avtalen, sier hun.

FORVENTET ODA

Fem land står for størstedelen av økningen i bistand som ble lovet under Monterrey-konferansen i 2002:

Forventet ODA 2006 (Milliarder dollar, 2002-priser og -kurs)

	Netto ODA 2002	Forventet ODA 2006	Økning
USA	13,3	19,5	6,2
Storbritannia	4,9	6,9	2,0
Frankrike	5,5	7,4	1,9
Italia	2,3	4,2	1,9
Tyskland	5,3	7,1	1,8
Andre DAC-medlemmer	26,9	31,7	4,8
TOTAL	58,3	76,8	16,6

Kilde: OECD

TOTAL BISTAND FRA VESTLIGE LAND

	2001	2002	Endring %
Samlet netto bistand (ODA) (mill. US dollar)	52,3	58,3	11,3
ODA som prosent av BNI	0,22%	0,23%	

OECD-LANDENES EGNE SUBSIDIER vs. BISTAND

Innenlandske jordbrukssubsidier	311
Bistand (ODA)	52
Samlet BNP, Afrika sør for Sahara	301

tall i mrd. dollar

Kilde: Human Development Report 2001 (fra OECD DAC)

Uenige om HIPC-effekt

Har gjeldsletten gitt mer eller mindre bistand til de som trenger den?

Gjeldssletteprogrammet HIPC har virket negativt i forhold til målet om mest mulig utvikling for bistandspengene, mener den britiske forskeren Tony Killick. Men utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson er uenig.

• ELLEN HOFVANG

Det er i artikkelen Politics, Evidence and the New Aid Agenda i siste utgave av Development Policy Review at seniorforskeren ved britiske Overseas Development Institute angriper HIPC-programmet og «det svake empiriske grunnlaget» for dagens bistandspolitikk.

Spesielt når det gjelder gjeldsletteprogrammet HIPC mener Killick det er tydelig at politiske hensyn har fått forrang framfor de bistandsfaglige. Basert på en gjennomgang av HIPC fra Verdensbankens evalueringssenheter konkluderer han med at gjeldssletteprogrammet har virket negativt i forhold til målet om mest mulig effekt av bistandspengene.

Giverlandene lovet opprinnelig at midler til gjeldslette skulle komme i tillegg til eksisterende og allerede planlagte bevilgninger, men de tallene man har til nå tyder ikke på at dette har skjedd i praksis. Starten på den opprinnelige HIPC i 1995 sammenfaller tvert i mot med et skarpt fall i overføringene til de gjeldstyngede landene. Gjeldsletteprogrammene har ikke økt overføringene til HIPC-landene totalt sett fordi pengene er hentet fra planlagte bistandsoverføringer, ifølge Killick.

Fattige sponser fattige. I tillegg til nedgangen i overføringene, har man sett en kraftig omfordeling av bistanden lavinntektslandene imellom. De landene som har kvalifisert seg for deltakelse i HIPC-ordningen får en langt større andel av midlene, på bekostning av ikke-HIPC-landene. I 1998 fikk HIPC-landene 44 prosent av denne bistanden, mens de resterende landene fikk 56 prosent. I 2000 fikk HIPC-landene 76 prosent, og de andre 24 prosent.

– På en måte kan man si at de fattige som lever i land som ikke har kommet inn under gjeldsletteprogrammet subsidierer de som lever i HIPC-land, skriver Killick.

Gjeldsnivå overordnet. Han mener problemet med dette er at gjeldsnivået blir det overordnede kriteriet for bistand, framfor landets økonomiske og sosiale politikk. Det er ikke nødvendigvis de landene som kvalifiserer for gjeldslette som har størst behov for bistand eller det mest alvorlige fattigdomsproblem. I Afrika ekskluderes land som Nigeria, Eritrea, Namibia, Sør-Afrika og Zimbabwe. Utenom Afrika ekskluderes land med store fattige befolkningsgrupper som India, Kina, Indonesia, Bangladesh og Pakistan.

I Afrika er land som Nigeria, Eritrea, Namibia, Sør-Afrika og Zimbabwe ekskludert fra å nyte godt av HIPC-ordningen, poengterer den britiske forskeren Tony Killick.

FOTO: HENRY BONGYE

UD-statsråd uenig. Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson gikk i front internasjonalt for å få på plass det internasjonale gjeldsletteprogrammet HIPC. Hun avviser at politiske prioriteringer har gått på bekostning av kunnskap om hva som er effektiv bistand i forbindelse med gjeldsletteprogrammene, slik utviklingsforskeren Tony Killick hevder.

– Man kan godt si at HIPC er styrt av politiske prioriteringer som fattigdomsorientering, nasjonalt eierskap og sunn makroøkonomisk politikk. Denne politikken er grunnlagt på det faktum at bistand tradisjonelt ikke har satt disse områdene tilstrekkelig i fokus. Dette er ikke noe problem, det er derimot en nyvinning, uttaler Johnson.

Hun påpeker at det gjenstår arbeid med å perfektionere PRSP-pro-

tema: internasjonal bistand

sessen (nasjonale strategier for fattigdomsbekjempelse, red.anm.) som ligger til grunn for gjeldslette, og fra norsk side støtter man dette arbeidet.

Bør være tilleggsmidler. Det er selvsagt sterkt ønskelig at kreditorlandenes samlede bidrag til HIPC-initiativet, både hva gjelder gjeldsletten gjennom multilaterale institusjoner og den bilaterale gjeldsletten, kommer i tillegg til og ikke går på bekostning av annen bistand. Norge arbeider for å fremme prinsippet om at gjeldslette skal være tilleggsmidler, sier Frafjord Johnson.

Hun viser til at Verdensbanken i sine ferskeste studier mener å ha påvist at giverlandenes HIPC-gjeldslette så langt har kommet i tillegg til annen bistand.

– Det er første gang dette vises empirisk. Det er altså mulig å spore en økning i den globale bistanden som direkte kan tilskrives økte bevilgninger til gjeldslette i giver/kreditorlandene. For Norges del sikres dette videre gjennom at bilateral gjeldslette skjer uten at bistandsbudsjettet belastes, sier utviklingsministeren.

Ordforklaringer:

HIPC - Heavily Indebted Poor Countries.

Kondisjonalitet - at bistandsgivere setter betingelser til mottakerland, gjerne i form av krav til økonomisk politikk eller krav til demokrati og menneskerettigheter.

Mottakerstyring - at bistandsmottaker selv skal prioritere sine mål og midler uten innblanding fra bistandsgivere.

Budsjettstøtte - økonomisk bistand som ikke er øremerket til enkeltprosjekter, også kalt «statskassebistand»

Sektorstøtte - økonomisk bistand til en sektor, men hvor det er opp til bistandsmottaker å prioritere innenfor sektoren, eksempelvis helse- eller undervisningssektoren.

Prosjektstøtte - øremerket bistand.

– Sterkere giverstyring

Espen Villanger, økonom og forsker ved Christian Michelsens Institutt i Bergen, mener det økte fokuset på mottakerstyring av bistanden handler mye om fine ord og lite om praktisk politikk.

Espen Villanger, CMI-forsker.

– Kondisjonaliteten har aldri vært så sterk som nå. Men den kalles noe annet. Tidlig på 1990-tallet var det greit å snakke om betingelser i bistanden. Nå vektlegges lokalt eierskap, men i praksis er kravene minst like strenge. For eksempel heter det at strategier for fattigdomsreduksjon skal være mottakerlandets egne, men kravene som følger med er til forveksling de samme som under strukturtilpasningsperioden.

En annen trend forsterker giverlandenes politiske styring:

– Bistanden dreies mot de landene som giverlandene mener fører en sunn politikk. På 1990-tallet hersket en utbredt enighet om at bistand hadde resultater på mikronivå, ved at noen mennesker fikk det bedre på grunn av bistandsprosjekter, men at resultatene var fraværende på makronivå. Konklusjonen var basert på et par studier fra 1990-tallet som ikke fant noen sammenheng mellom bistand og økonomisk vekst. Men i 1997 kom en ny studie, som viste at bistand virket også på makronivå, så lenge den ble gitt til land som førte en «sunn politikk». Dette ble fulgt opp i Verdensbankens rapport «Assessing Aid» i 1998.

Villanger har liten sans for argumentasjonen:

– Hva med de landene som gjerne vil føre en god politikk, men som ikke har mulighet for det? Det går dessuten ikke an å bygge politikken på et par studier på denne måten. Det har i ettertid kommet betydelige innvendinger mot konklusjonene i «Assessing Aid». Fjernet man et par av landene i undersøkelsen så raste hele resonnet sammen, sier Villanger.

– FN-målene har effekt

– Mobiliseringen rundt tusenårsmålene har bidratt til økningen i bistanden, sier Olav Stokke.

Han har som forsker ved Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI) fulgt norsk og internasjonal bistandspolitikk gjennom en årrekke.

Olav Stokke, NUPI-forsker.

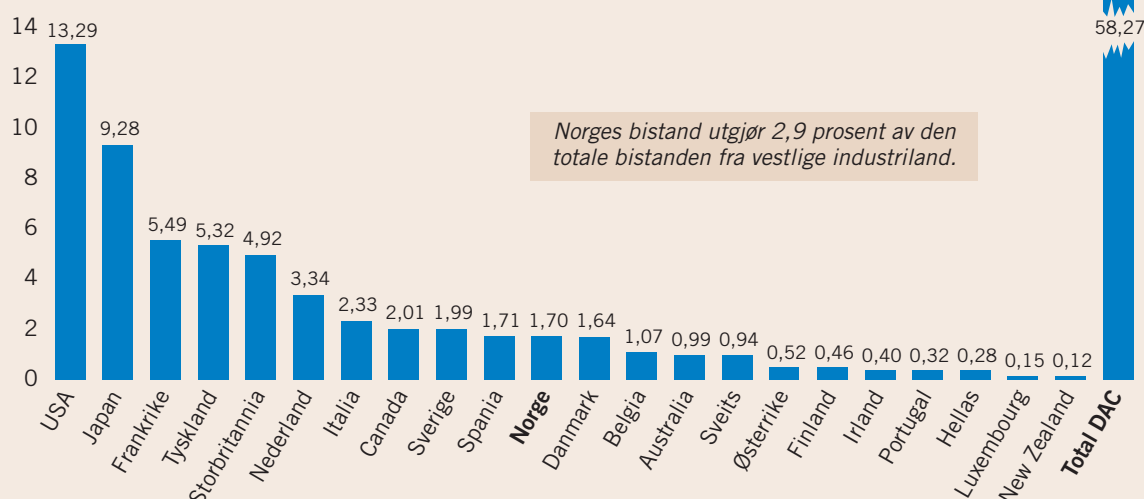
– Etter min mening ville det vært en fordel for oppfølgingen om hvert land hadde klare forpliktelser til hva de måtte bidra med. På den annen side har jo også slike mål tidligere vist seg urealistiske, som det gamle målet om 0,7% av BNI til bistand, som fortsatt ikke er realisert.

– Hvorfor er det så vanskelig å få kanalisert ressurser til Afrika?

– Det er mange årsaker. En er at bistanden knyttes til prestasjoner, og Afrika har i liten grad prestert. En annen er at alle konfliktene gir bistanden dårlige betingelser.

OFFISIELL UTVIKLINGSBISTAND (ODA)

De 22 OECD-landenes netto ODA i 2002 (tall i milliarder dollar). (Kilde: OECD)

Norske oppfinnere ville løse verden

...men bistandsmiljøene er skeptiske til å finansiere maskiner og tekniske løsninger

En rekke mer eller mindre «fantastiske oppfinnelser» har gjennom årene dukket opp i media og til tider i søknadsbunkene til NORAD. Noen av dem hører vi aldri noe mer om – andre viser seg å ha noe

for seg. Bistandsaktuelt har kikket nærmere på fire profilerte norske oppfinnelser: Vannpyramiden, Jungeltraktoren, Alurondas konstruksjonsrør og husholdningsovnen Peko Pe.

Jungel-traktor fra Hamar prøves ut i Senegal

Etter flere år med utprøving av prototyper, har Verdensbanken nå bestilt en ferdig «jungeltraktor». Foreløpig ruller den rundt i furuskogen på Hamar, men snart vil bønder i fem veiløse landsbyer i Senegal ta den i bruk.

• ERIK LANDET

Traktoren har fått navnet GT, ikke fordi den går spesielt fort, men fordi forkortelsen er beskrivende for dens andre egenskaper; Getting There – Å komme frem.

Det er bygget to forskjellige traktorer – én for utviklingsland og én for vestlige forhold.

– Prototypene ble utviklet i et fruktbart samarbeid med Institutt for tekniske fag ved Norges Landbrukshøgskole på Ås, sier transportingeniør Svein Lie, som er mannen med grunntanken bak traktoren.

– Chassiset er det samme til begge utgavene. Vi har vært opptatt av at de afrikanske landene ikke skal bli servert noe som kan likne på en annenrangs traktor. De vil ikke ha

Roar Danielsberg ved Hamar-bedriften MiTrans tester ut prototypen på «jungeltraktoren».

FOTO: HAMAR ARBEIDERBLAD/VALDET BERISHA

noe som vi ikke vil ha, forteller ingeniøren.

Man tager det man haver. Av prak-

tiske årsaker er traktoren som sendes til Senegal likevel noe enklere utformet enn den vestlige versjonen.

– Teknologien er tilpasset afrikanske forhold. GT'en er bygget med gamle motordeler fra Toyota HiLux og en Folkevogn Golf. Alle slike småbiler har samme motor, girkasse og andre deler, og poenget er å være fleksible slik at afrikanerne kan bygge nye traktorer og reparere dem med lett tilgjengelige deler fra flere biltyper. På den måten slipper de også å være avhengige av enkelte bilmerker, sier Lie.

Traktoren er også enkel å få start på.

– Bøndene skal selv dyrke planter og fremstille biodiesel av disse. Det gjør at den blir billig i drift, sier Lie.

Verdensbanken bladde opp. Det var etter en utstilling i Washington i fjor at Verdensbanken bestemte seg for å bestille traktoren. Banken ønsker å bruke den i sine programmer for landsbyutvikling.

– Meningen er at traktoren skal stimulere til økonomisk aktivitet i landsbyene. Bøndene har i dag pro-

blemer med å få solgt produktene, og GT'en skal knytte landsbyene til markedene i byene. Derfor etterlyste Verdensbanken et kjøretøy som ikke trenger veier og som kan transportere opptil 20 mennesker, forteller Lie.

Unikt patent. En unik drivlinje, som Lie har patent på i Europa, Nord-Amerika og Øst-Afrika, gir traktoren også andre bruksmuligheter.

– Kort fortalt er drivlinjen en intern aksling uten vinkeldreining. Denne er enkel å kople, og akslingen kan drive vannpumper, møllestener og strømaggregater, sier oppfinneren.

Lie er utdannet transportingeniør ved University of Michigan og har bakgrunn fra Transportøkonomisk Institutt. Lie har også arbeidet med transportspørsmål for Norsk Folkehjelp i Afrika. Det var under oppholdet i nettopp Afrika at Lie klekket ut konseptet. Etter flere år med ulike prototyper, ble versjonen som snart sendes til Senegal skrudd sammen av bedriften MiTrans på Hamar. Går traktoren etter planen, går det mot serieproduksjon ved Mjøsa.

Rør fra Elverum gir afrikanere tak over hodet

44.000 afghanske elever satte seg i fjor foran katetere på skoler konstruert av arkitekt Karel Stork fra Elverum. Også i 12 afrikanske land er husene til Stork i bruk som boliger, skoler og klinikker.

• ERIK LANDET

– I løpet av fjoråret ble det reist skoler med en samlet bygningsmasse på 27.000 kvadratmeter i Afghanistan, sier arkitekt Karel Stork.

Skolene er bygget med en av Storks konstruksjoner, som har fått navnet Aluronda Convertible – enkelt fortalt et skjelett av aluminiumsrør som dekkes til med en kraftig polyester-duk.

– Hvis man etter hvert skal gjøre huset permanent, støper man gulv i betong, setter opp vegger av leirblokker som kan lages lokalt og teker taket med tilgjengelige lokale materialer som gress, palmeblader og liknende, sier Stork

Selv omtaler han prosjektet som «innovasjon».

– Det er alt for liten plass for innovasjon i bistandssammenheng. Jeg har ikke fått én krone til utvikling av konseptet. Hele utviklingssamarbeidet er basert på ideer, og det bør kanskje finnes støtteordninger til denne typen bistandsarbeid, spør Stork.

Redder skogen. Innovatøren har alltid vært opptatt av det miljømessige aspektet ved konstruksjonen.

– Avskoging er et alvorlig pro-

Ronda Forest Saver i bruk i Liberia. Tradisjonelle trekonstruksjoner erstattes av et metallrør. FOTO: PRIVAT

I Mauretania blir Aluronda Convertible brukt til skoleformål for nomader.

blem i Afrika. I 1984 hogget man 3,9 millioner hektar skog i Afrika, mens bare 93.000 hektar ble gjenplantet. I

fjor forsvant 20 millioner hektar skog, mens gjenplantningen ikke holder tritt med avskogingen. Aluronda og søsterkonseptet Ronda the Forest Saver er svaret på avskoging. Når man bygger en vanlig bolig på tradisjonell afrikansk måte, bruker man i gjennomsnitt 50 trestokker. Aluminiumsskjelettet holder i flere tiår, i motsetning til reisverk av tre. På grunn av termittter må trevirket skiftes forholdsvis ofte. Hvis man bygger 1000 hus etter Ronda-prinsippet, spares 50.000 trær, summerer Stork.

Fire hus per kamel. Poenget til Stork har også vært å utvikle en

måte å bygge hus raskt på og som er enkelt å transportere i grisgrendte strøk uten ordentlig veiforbindelse.

– Materialer til et hus på 320 kvadratmeter får plass på én lastebil. I én container er det plass til boligmasse tilsvarende 5400 kvadratmeter. I ørkenområdene i Eritrea og Egypt har nomader, som flytter regelmessig, tatt i bruk Ronda-systemet, som har stålskjelett. De får fire Ronda-boliger på én kamel. Ett hus reises på tre kvarter og rives på 20 minutter, sier Stork.

Til Sudan? Karel Stork har drevet internasjonalt som arkitekt med base i Norge siden slutten av 60-tallet. Her hjemme har han blant annet tegnet det mye omtalte trivselsbassenget ved Radiumhospitalet. Stål- og aluminiumsskjelettene produseres på Gjøvik og i Nesbyen, og totalt er disse reist i 12 afrikanske land. Det startet med bygging av 64 klinikker for Redd Barna i Mosambik og i 1998 ble det bygget ti skoler på seks uker i Liberia. Foreløpig sist ut er en kombinert skole og helsestasjon i Malawi for UNICEF som skal bidra til forebygging av hiv/aids i landet. Ronda og Aluronda har blitt brukt i arbeidet til NOREPS (Norwegian Emergency Preparedness Systems). Nå håper innovatøren at flyktninger i Sudan snart kan ta husene i bruk.

– Tradisjonelt bruker man telt i flyktningleire. Disse koster rundt 1400 kroner per stykk. Mine hus koster litt over det dobbelte, men etter som husene nærmest holder i en evighet, tjener den som betaler regninga raskt inn igjen utlegget, sier Karel Stork.

s problemer

Få tente på Peko Pe-ovnen fra Sørlandet

Peko Pe kalles den enkle husholdningsovnen som bistandsmiljøet ikke vil ha.

– Men mer enn 1 milliard mennesker trenger den to-tre ganger om dagen, sier oppfinneren selv, Paal Wendelbo.

• ERIK LANDET

– Prosjektet har ikke gått bra i det hele tatt. Jeg har holdt på i over ti år, men det har vært liten eller ingen interesse i bistandsmiljøet for å utvikle ovnen, til tross for at husholdningsenergi er et meget aktuelt tema. Over en milliard mennesker har ikke råd til å bruke gass eller elektrisitet til å lage mat eller skape varme. I stedet brukes trekull, og det går ut over miljøet, sier Wendelbo.

Oppfinneren, som selv har over 15 års erfaring som bistandsarbeider i forskjellige afrikanske land, trekker frem Senegal som et eksempel på hvordan tradisjonell oppvarming kan gi store miljøkonsekvenser.

– Der har de ikke mer skog igjen, med det resultat at befolkningen må bruke gass. Bruk av Peko Pe-ovnen kunne bidratt til å hindre at skogen ble borte, mener Wendelbo.

Enkle prinsipper. Enkelt fortalt består Peko Pe av to blikksylindere utenpå hverandre. Wendelbo mener selv at ovnen har en rekke fortrinn, og lar det skinne gjennom at han ikke forstår hvorfor ingen vil satse på den.

– Ovnen er enkel å produsere, den kan lages av alle typer jern og stål i et hvilket som helst samfunn, den gir fullstendig forbrenning med minimale utslipp av skadelige gasser, og brenner med de fleste typer

tørt biobrensel. 80 prosent av energien går tapt når man fyrer med trekull. Peko Pe-ovnen utnytter nesten hele energien og kan brukes til alle typer varmekrevende operasjoner innenfor mat og varme, forteller Wendelbo.

Økonomisk gevinst har aldri vært noen drivkraft for Wendelbo. I Norge er det solgt rundt 1000 ovner.

– Ovnen er så enkel og lett å kopiere at det er umulig å tjene penger på den. Her til lands må man dessuten ha så stort markedsføringsbudsjett at regnestykket ikke går opp, sier Wendelbo.

Miljø viktigst. Aller viktigst for Wendelbo er miljøbesparelsen som oppnås ved å bruke ovnen.

– I Uganda bruker rundt 80 prosent av alle familier trekull som eneste energikilde for koking. En gjennomsnittlig familie trenger 1,8 kilo trekull hver dag til dette formålet. For å lage denne mengden trekull trengs 8,5 kilo skog. Gjennomsnittlig bruker dermed hver familie over 15 kilo skog daglig til matlagning. Resultatet blir selvsagt avskoging, noe som fører til erosjon og andre miljøproblemer, sier Wendelbo.

Avfall er alternativet. Alternative energikilder er lett tilgjengelig, ifølge oppfinneren.

– I alle afrikanske land ligger det hauger med sagbruksavfall som bare råtner. I tillegg kommer avfall fra produksjon av sukker, kaffe, ris og annet. Flere steder er så mye som 80 prosent av husholdningsavfallet organisk brennbar masse. Alt dette avfallet kan omgjøres til pellets og brukes i Peko Pe-ovnen. I Senegal kunne man bruke peanøttskall til å fyre med, og på den måte spart skogen mens man samtidig ble kvitt avfallet. Til det kreves maskiner, og i bistandsmiljøet er det dessverre en

inngrodd redsel for å bruke maskiner. Men vi har i dag enkle pellets-maskiner som går på traktordrift, som er mobile og derfor kan stille opp der brenselet finnes, sier Wendelbo.

«Den som løser problemer». NO-RAD støttet i 1996 ovnsprosjektet med en million kroner gjennom Norges Handikapforbund. Det ble med den ene utbetalingen. Direktoratet ønsket å se resultater først – at kvinner begynte å bruke ovnen – før flere penger ble utbetalt.

Ifølge Paal Wendelbo ble rundt 5000 ovner bygget i Uganda, men

han aner ikke om den fremdeles er i bruk. Navnet Peko Pe stammer fra Acholi-stammen i nettopp Uganda og betyr «den som løser problemer».

– Jeg har blitt møtt med mange motargumenter gjennom årene. Alt fra at ovnen ikke passer inn i kulturbildet til at den er for late kvinnfolk og at det ikke ligger nok penger i prosjektet. Jeg tror også at folk mener «feil person til feil tid» stod bak, sier Wendelbo, som ikke har planer om nye oppfinnelser:

– Jeg har blitt for gammel for nye prosjekter, men hvis noen fremdeles vil ha ovnen, stiller jeg meg selv-sagt åpen til det.

”

I bistandsmiljøet er det dessverre en inngrodd redsel for å bruke maskiner.

Paal Wendelbo.

Oppfinner Paal Wendelbo fyrer opp Peko Pe i hagen sin.

FOTO: PER KR. LUNDEN

Vannpyramiden fra Stryn som ikke holdt vann

• ERIK LANDET

En bilmekaniker fra Stryn skulle løse verdens vannproblemer med en vannpyramide han hadde tenkt ut på loftet sitt. I stedet måtte retten i Nordfjordeid løse problemene som oppstod mellom oppfinneren og investorene når pyramiden ikke viste seg å holde vann.

Prinsippet bak vannpyramiden til Per Kåre Krumsvik virket i utgangspunktet for godt til å være sant. Den nesten fire meter høye pyramiden skulle tappe luften for 200-250 liter vann i døgnet. En 40 meter høy pyramide skulle renne av seg 40.000 liter vann per døgn. Alle fire veggene var av 8 millimeter tykt glass som åpnet seg om natten. Pølser av avisopapir trakk til seg fuktighet fra luften. Om dagen lukket pyramiden seg og når solen begynte å steke på pyramiden gav papiret fra seg vann i form av kondens som steg opp i spissen og deretter ble traktet ut i en brønn. Egentlig det samme som skjer når man tar en varm dusj på et bad med dårlig ventilasjon, og vannet renner nedover veggen etterpå. I teorien.

Til Egypt. Våren 1996 ble en prototy-

pe sendt til, ja selvsagt – Egypt, for uttesting i Alexandria i samarbeid med universitetet i Kairo. Ingeniørhøgskolen i Førde sto for datautstyret som skulle foreta målinger. Da Krumsvik etter en måned senere returnerte til Norge, var han full av lovord om pyramidens evner. Til Bergens Tidende sa oppfinneren at «teorien som ligger bak konstruksjonen innfridde hundre prosent», men la til at det fremdeles gjenstod en kommersialiserende test. «Dette er bare begynnelsen. Nå venter store utfordringer», fortsatte Krumsvik. Og fikk rett.

Millionbeløp. Oppildnet av et innslag i Dagsrevyen, valgte Spax Management å kjøpe rettighetene til å produsere vannpyramiden for 2,5 millioner kroner. Flere aksjonærer bet på og skjøt inn fire millioner kroner i Krupec Pyramiden AS. Høsten 1996 fortsatte testingen i Egypt. Snart fastslo teoretiske beregninger at pyramiden bokstavelig talt ikke holdt vann.

– Jeg dro straks ned til Egypt for å være med på testingen. Da oppdaget jeg at pyramiden faktisk ikke produserte vann, sa direktør Hermod Fri-

stad i Krupec Pyramiden til Finansavisen. Selskapet som til da hadde vært verdsatt til 25 millioner kroner kalte inn til ekstraordinær generalforsamling. Halvannet år senere var retten satt.

”

Dette er bare begynnelsen. Nå venter store utfordringer.

Per Kåre Krumsvik før pyramiden kol-lapset.

Oppfinner Per Kåre Krumsvik presenterer prototypen på vannpyramiden i 1996.

FOTO: SCANPIX/BENGT FLATEN

På linje med hjulet. Saksøkeren møtte imidlertid liten sympati i retten. «Det er her tale om en revolusjonerende oppfinnelse, nesten på linje med oppfinnelsen av hjulet, og det må kunne kreves av den som skal kjøpe en slik oppfinnelse at han er på vakt mot optimisme hos oppfinneren», heter det i dommen. Men også Krumsvik måtte ta sin del av skylden for at pyramiden endte i søksmål. Retten vektla at hans mildt sagt optimistiske uttalelser i media hadde bidratt til at saken endte i retten, men at hans iver ikke var bevis nok for at pyramiden fungerte. Samtidig levnet retten oppfinnelsen liten ære, og kunne «ikke se at det er sannsynliggjort på noen måte at pyramiden er funksjonsdyktig». Likevel slapp Krumsvik å tilbakebetale. Retten mente at Krupec hadde investert i et utviklingsprosjekt, og ikke en ferdig utviklet oppfinnelse. Spax Management er også kjent som investor i fluefanger-selskapet Green Planet Products. Det er en annen historie, men det gikk ikke så bra det heller.

Kilder: Bergens Tidende og Dagens Næringsliv

Mosambik må selv ta styringen

AV TOVE STRAND, NORAD

DEBATT

DET ER EN VIKTIG debatt Tore Westberg har dratt i gang i Bistandsaktuelt, en debatt som også foregår aktivt internt i NORAD. Fokus på de problemstillingene Westberg tar opp er blitt ytterligere forsterket av arbeidet med budsjettstøtte, og av Riksrevisjonens gjennomgang av bistanden til Mosambik i 2003. Mange av de spørsmålene Westberg tar opp svarer jeg på i mitt innlegg i Bistandsaktuelt 8/2003. Westberg gjentar noe av det han sa sist og kommer med en del nye spørsmål til NORAD.

For det første karakteriserer Westberg det NORAD gjør på regnskaps- og revisjonssiden som «noe ad hoc preget». Å tilby regelmessig opplæring og kurs i regnskap og revisjon synes jeg vanskelig kan karakteriseres som ad hoc. Videre har vi tatt tak i behovet for å styrke ambasadene på de felte Westberg tar opp ved å sette inn mer ressurser ved ambasadene.

NÅR DET GJELDER budsjettstøtte og forutsetningene for dette trekker Westberg fram flere negative sitater fra ulike kilder. Det som ikke sies er at alle institusjonene som siteres; Verdensbanken, DFID og SIDA etter en helhetsvurdering gir Mosambik budsjettstøtte. Ja, vi er enige i at det er risiko og usikkerhet knyttet til budsjettstøtte. Noe av dette er risiko som er knyttet til nesten alle former for bistand, noe er spesifikt for budsjettstøtte.

Nettopp derfor foretar vi en løpende og tett oppfølging sammen med de 10 andre budsjettstøttegiverne i Mosambik. Denne gruppen inkluderer land som Sverige, Danmark, Storbritannia og Sveits, land som ikke kan beskyldes for ikke å være opptatt av risiko, regnskap, revisjon og kontroll. For å gjøre jobben enda bedre har denne gruppen

debatt

nå tatt initiativ til et enda tydeligere og fastere opplegg for regelmessige risikovurderinger knyttet til budsjettstøtte.

Å HEVDE AT budsjettstøtte ikke er underlagt noen reell revisjon medfører selvfølgelig ikke riktighet. Som jeg skrev i mitt forrige innlegg, og som Westberg bekrefter nå, er første ledd, nemlig overføringen av valutaen til Mosambik og vekslingen om til lokal valuta godt kontrollert og revidert. Når det gjelder den videre strømmen av budsjettstøtten inn i statsbudsjettet og videre ut til de budsjetterte formålene, skjer det flere typer kontroll og revisjon:

- ferdigstilling av statsregnskap og revisjon av dette som er blitt gradvis bedre i Mosambik;

- «value for money» studier som gjøres, men som utvilsomt kan bli bedre slik Westberg påpeker

- Verdensbankens Public Expenditure Review som kontrollerer den faktiske gjennomføringen av statsbudsjettet, de faktiske prioriteringene mellom sektorer og foretar dybdestudier på enkeltsektorer for å se i hvilken grad pengene når fram til budsjetterte formål

- i tillegg foretar budsjettstøttegiverne etter behov ytterligere gjennomganger for å etterprøve bruken av budsjettstøttemidler.

Summen av dette gir oss givere et akseptabelt grunnlag for å vurdere om budsjettstøtten brukes som budsjettert. Det er igjen en forutsetning for beslutninger om videre utbetaling av budsjettstøtte.

DENNE DISKUSJONEN dreier seg også om det større spørsmålet: nytter det å gi bistand til land med svake systemer, og hvilken type bistand er best egnet i ulike situasjoner? Det

Å hevde at budsjettstøtte ikke er underlagt noen reell revisjon medfører selvfølgelig ikke riktighet.

reiser også spørsmål om vi skal vente på perfekte systemer før vi gir bistand og i hvor stor grad vi skal gjøre bistanden givestyrkt. Den langsiktige bistanden dreier seg om å sette land i stand til å styre sin egen utvikling. Forutsetninger for å få dette til er å styrke og bruke nasjonale institusjoner. Mosambik er et land som har gått fra langvarig frigjøringskrig og borgerkrig til å ha blant afrikanske lands største økonomiske vekst over mange år.

Tydelig reduksjon i fattigdom er en konsekvens. Selvfølgelig skal vi være kritiske og nøye følge norske bistandspenger. Det har vært en viktig del av NORADs jobb. Det forhindrer ikke at det er Mosambik selv som i størst mulig grad tar styringen for egen utvikling. Det er også viktig at det er mosambikiske institusjoner og forvaltning som tar så mye ansvar som mulig. Det er kun på den måten vi får landet Mosambik og forvaltningen i Mosambik til å utvikle seg, ta ansvar og bidra til fattigdomsreduksjon.

Det er derfor vi i vår bistand tror på en fruktbar kobling mellom å støtte opp om samarbeidslandenes fattigdomsstrategi og sikre landene midler til å gjennomføre fattigdomsstrategiene. Dette gjør vi ved å støtte kapasitetsbygging, inkludert på finansforvaltning og økonomistyring. Der forutsetningene er til stede, går vi også inn i felles budsjettstøttemekanismer med andre givere, og som del av oppfølgingen av budsjettstøtte, foretar systematiske risikovurderinger. Det er en slik helhetlig strategi vi tror på og følger i Mosambik.

Tove Strand er direktør i NORAD

Innlegget er en replikk til Tore Westbergs innlegg på motstående side.

Uformell skole gir flere barn skolegang

AV GRO BRÆKKEN, REDD BARNA

DEBATT

I BISTANDSAKTUELT 1/2004 sier Nera Burra, UNDPs ekspert på barnearbeid i India, et ubetinget nei til uformelle skoler. Hun hevder at «uformell utdanning er en defensiv strategi» som er blitt «en sovepute for staten». Redd Barna har forståelse for kritikken i den grad uformelle skoler er med på å undergrave det offentlige systemet. Men å si et kategorisk nei til uformelle skoler vil si å nekte mange barn av i dag retten til utdanning.

Et av Burras argumenter er at uformelle skoler gir dårligere kvalitet. Redd Barnas erfaring er at det ikke nødvendigvis stemmer. Siden 1996 har Redd Barna i Etiopia, sammen med myndighetene, vært med på å utvikle en uformell skolemodell kalt ABEC (Alternative Basic Education Centre) i to kommuner i Amhara regionen. En fersk evalueringsrapport slår fast at ABEC har oppnådd kvalitativt bedre resultater enn det

debatt

offentlige systemet i samme område ved at prosentvis flere barn går på skolen, fullfører skolen, får bedre eksamensresultater og har lavere frafallprosent.

BURRAS PÅSTAND om at uformelle skoler ikke fører til endring i det offentlige skolesystemet er viktig. Redd Barnas perspektiv er å arbeide både kort- og langsiktig, dette illustrerer ABEC modellen. Her når Redd Barna de barn som ikke kan vente i 15-20 år på at det offentlige skolesystemet skal utvikles. Samtidig, i nært samarbeid med myndighetene, er Redd Barna både pådriver for og bidragsyter i å bygge opp, styrke og videreutvikle det offentlige skoletilbudet. Slik blir ABEC et eksempel på å sikre barns rett til utdanning, i dag og for fremtiden ved at myndighetene i Amhara regionen

Burras påstand om at uformelle skoler ikke fører til endring i det offentlige skolesystemet er viktig.

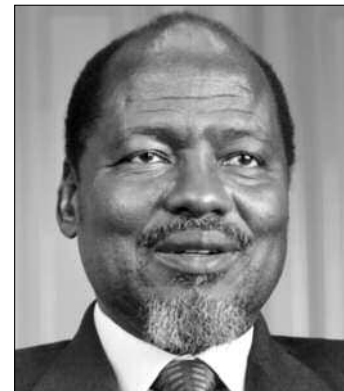

vil adoptere ABEC modellen som en del av skolesystemet for regionen (med 17 millioner mennesker) for å nå barna som ellers ikke går på skolen. Det vil legges vekt på å styrke integrering mellom ABEC modellen og det øvrige skolesystemet.

Redd Barna og myndighetene i Amhara er klar over faremomenter ved en oppskalering av ABEC. Kvalitet kan lett gå på bekostning av kvantitet. ABEC er en mer kostnads-effektiv modell blant annet fordi de uformelle lærerne får mindre betalt enn de offentlige lærerne. Det kan derfor stilles spørsmålstegn ved motivet for at myndighetene adopterer modellen. Like fullt illustrerer dette at myndighetene i Amhara ønsker å ta sitt ansvar med å nå tusenårsmålene om utdanning for alle på alvor. Redd Barna mener derfor at uformelle skoler kan spille en viktig rolle og at de kan gi rom for nytenkning.

Gro Brækken er generalsekretær i Redd Barna.

hvem? hvor?
hva i all verden?

1. Hvem er dette?
2. I hvilket asiatisk land ligger det berømte Pontala-palasset?
3. Hva er det engelske ordet for «neshorn»?
4. I hvilket afrikansk land finnes det en frigjøringsbevegelse ved navn SPLM?
5. Hva heter verdens mest vannrike elv?
6. Hva heter hovedstaden i Sierra Leone?
7. Hva er det arabiske ordet for å være på reise?
8. Hva er myntenheten i Iran?
9. Hvilken kjent amerikansk forfatter bodde en tid på Cuba?
10. Hvem er Levy Mwanawasa?
11. Hva heter det japanske risbrennevinet?
12. Hvilken del av Egypt ligger ikke i Afrika?
13. Hvor er Pyongyang hovedstad?
14. Hvordan klassifiseres en diamant?
15. Hva heter den største etniske gruppen i Sør-Afrika?
16. Hva er en amulett?
17. Hvilken utbredt tropesykdom betyr på italiensk «dårlig luft»?
18. Hva heter Afrikas største havneby?
19. Hvilket hav grenser Eritrea til?
20. Afrikanske stammereligioner er «poly-teistiske» – hva betyr dette?

Svarene finner du på side 27.

Spørrespalten er laget av
Caroline Hvidsten

Prøv en
annonse eller ilegg i

**bistands
aktuelt**

Tlf. 22 24 20 40

«UNG i en urettferdig verden»

Bistandsaktuelt tema-avis for 10. klasse og videregående skole kan bestilles i klassesett fra adr-ba@norad.no eller 22 24 20 71. Gratis forsendelse.

Nytt fokus på resultater i bistanden

AV TRYGGVE GJESDAL, ASIABANKEN

KRONIKK

Hvis jeg fikk en sjanse, ville jeg forandre verden til det den var før», sier Monalisa B. Albino, 14 år, gatebarn i Manila. Sitatet er hentet fra en bok med barnekunst fra gatene i Asia: (*If I had the Chance... Artwork from the Streets of Asia and the Pacific, Asian Development Bank, 2003*).

I slummen i Manila bor det 700.000 gatebarn ifølge offisiell statistikk. Det er altså flere gatebarn DER enn det er innbyggere i Oslo. Mange har ingen familie. De fleste livnærer seg på fornedrende måter, og 20.000 regnes som prostituerte.

Hva kan vi gjøre med en slik uakseptabel situasjon? Det er ikke mulig å «forandre verden til det den var før», slik gatebarnet Monalisa ønsker. Myndighetene, kirken, UNICEF, og Verdensbanken støtter prosjekter for å hjelpe gatebarna. Vi kan også gi bidrag til frivillige organisasjoner som arbeider systematisk for å gi gatebarn utdanning og helsestell (blant andre den norske Misjonsalliansen). Men de fleste gatebarna faller utenom alle hjelpeordninger. Slik er det i mange fattige land.

Hovedløftet må tas av landets egne myndigheter, med hjelp fra det internasjonale samfunn. For å bekjempe fattigdom er det viktig å stimulere økonomisk vekst, men det trengs også godt styresett, en sosial utviklingspolitikk og et fungerende sivilt samfunn for å sikre at ressursene kommer de fattige til gode. Det vi kan gjøre er å øke ressursoverføringene og å sørge for at hjelpen vår til utviklingslandene blir så effektiv som mulig.

FN-konferansen om finansiering av utvikling fant sted i Monterrey i Mexico i mars 2002 og samlet over 50 stats- og regjeringssjefer. I Monterrey var det enighet om at utvikling er et forpliktende, felles ansvar: utviklingsland og overgangsland skal bedre sitt styresett og sin økonomiske politikk mens industriland

kronikk

Kronikker i Bistandsaktuelt kan sendes gz@norad.no. Teksten bør ikke overstige 9000 tegn inkl. mellomrom. Legg ved bilde av artikkelforfatter. På grunn av stor pågang kan ikke alle kronikker regne med å komme på trykk.

skal yte mer og bedre utviklingshjelp og føre en gunstigere handelspolitikk. Samtidig ble FN's tusenårs mål for bekjempelse av fattigdom på åtte områder innen år 2015 gjort til hovedmål for dette partnerskapet. Monterrey-forståelsen og FN's tusenårs mål krever sterkere fokus på å nå resultater. Derfor tok Verdensbanken og de fire regionale utviklingsbankene et initiativ i Monterrey for å styrke resultatorienteringen i utviklingsprosessen. Dette skal skje hos både giver og mottager under strategisk planlegging, under gjennomføringen av utviklingstiltak og under vurderingen av virkningene av tiltakene.

Resultatorientering innebærer en ny tenkemåte, slik at man starter planleggingen av utviklingstiltak med å fastsette målet man ønsker å nå. Man bør ikke ta utgangspunkt i innsatsfaktorene og så analysere deres konsekvenser, for deretter å fastsette målene. Ressurstilførselen er selvsagt en nødvendig forutsetning for å gjennomføre tiltaket, men må skilles klart fra måloppnåelsen. I planleggingen må vi skjelle mellom innsatser (inputs), aktiviteter/prosesser, produkter (outputs), korttidsvirkninger (outcomes) og langtidsvirkninger (impacts). For eksempel kan vi ha som mål å bekjempe fattigdom ved å skape tilgang til arbeidsmarkedet for flere mennesker (langtidsvirkning). Deretter må vi stille opp en handlingsteori som viser hvilken aktivitet som egner seg best for å nå målet, og hvordan dette henger sammen. Aktiviteten kan for eksempel være utdanning. Under denne synsvinkelen blir lærere, lokaler og ele-

Fremdriften mot tusenårsmålene skal kontrolleres i 2005, 2010 og 2015.

ver å betrakte som innsatser, undervisningen er prosessen, de uteksaminerte er produktet og deres nye kompetanse er korttidsvirkningen.

Det er også nødvendig å utvikle gode indikatorer på forhånd for å måle resultatene på hvert stadium av tiltakene. En løpende måling av resultatene tjener som styringsverktøy og gir grunnlag for en vurdering som bidrar til læring, bedre ledelse og kvalitetssikring. Den skal også tillate kontroll og dokumentasjon av innsatsen. Det er tre hovedutfordringer til resultatmåling. For det første er det gjerne slik at jo lenger avstand det er mellom innsats og resultat, jo vanskeligere blir det å påvise en sammenheng: det er nærmest umulig å bedømme hvor mye en enkelt bistandsyter har bidratt gjennom sine prosjekter til et lands fattigdomsreduksjon. For det annet kan det være umulig å spore den enkelte givers bidrag i nye, brede bistandsformer slik som felles sektorstøtte, mens det til gjengjeld kan bli lettere å identifisere utviklingseffekten av slike tiltak enn av enkeltprosjekter. For det tredje blir resultatmåling svært krevende når man har å gjøre med overordnede og langsiktige mål som FN's tusenårs mål for 2015, og det er behov for å utvikle mellomliggende mål og indikatorer. Fremdriften mot tusenårsmålene skal derfor kontrolleres i 2005, 2010 og 2015. Men en slik kontroll vil være vanskelig i mange land, fordi kapasiteten på statistikkområdet trenger å bygges ut.

Det pågår for øvrig en faglig debatt om det skal stilles opp felles indikatorer for tusenårsmålene for alle land, eller om vi bør utforme individuelle indikatorer for hvert land. UNDP's utviklingsindeks viser at vi med hell kan bruke felles indikatorer på noen få, utvalgte områder. Det synes å være en preliminær tendens i debatten at landspesifikke indikatorer vil være å foretrekke når det gjelder tusenårsmålene. Etter Monterrey-konferansen organiserte Verdensbanken et oppfølgingsmøte i Washington, der deltakerne så nærmere på arbeidet for å innføre resultatorientering og øke kapasiteten i utviklingsland. Det ble lagt vekt på en koordinert tilnærming og harmonisering og forenkling av resultatmåling og -rapportering. Søkelyset ble også satt på oppmuntning av resultatorientering som en bedriftskultur i bistandsapparatet, og hva vi her kan lære av næringslivet. (Metoden stiller krav til delegering og ansvarliggjøring, som kan bidra til administrativ effektivisering.)

Alle som har arbeidet i et utviklingsland vet at koordinering og harmonisering av utviklingshjelpen fra forskjellige kilder er en stor og vanskelig utfordring. Verdensbanken, de fire regionale utviklingsbankene og OECD arrangerte i 2003 et høynivåforum om harmonisering av utviklingshjelpen i Roma. Også dette møtet var en oppfølging av Monterrey-konferansen, med sikte på å oppnå bedre utviklingseffekt. I Roma ble man enige om å stole på og støtte utviklingslandenes egne prioriteringer og mål, å koordinere innsatsen med andre givere under landets ledelse og å styrke landenes egne institusjoner og systemer for å planlegge og gjennomføre prosjekter og programmer, rapportere om resultater og vurdere virkningene. Disse prinsippene stemmer for øvrig godt overens med mottakeransvaret som

legges til grunn for norsk tosidig bistand.

16 utviklingsland påtok seg i Roma ansvar for å utarbeide handlingsplaner for strømlinjeforming av bistandsgivernes ulike administrative krav. Flere land - for eksempel Vietnam - har fått frem gode planer som kan legges til grunn for dialog med giverne og videre oppfølging. Dersom den tilnærmingen man ble enige om i Roma vinner mer alment fotfeste, betyr det en omveltning i måten utviklingssamarbeidet foregår. Den 4. og 5. februar dette år arrangerte Verdensbanken, de fire regionale utviklingsbankene og OECDs utviklingskomité DAC en rundebordskonferanse om resultatorientering i den tradisjonsrike byen Marrakech i Marokko. Mange av presentasjonene ble gitt av deltakere fra utviklingsland, som redegjorde for sine erfaringer.

Konferansen munnet ut i det såkalte felles Marrakech-memorandumet, som ble lagt frem av arrangørene. Med memorandumet fulgte en handlingsplan og en liste med fem prinsipper for resultatorientering. I memorandumet og de ledsagende dokumenter forplikter arrangørene seg til å tilpasse sine programmer til omforente landresultater, å definere det ventede bidraget av egen innsats til landets utviklingsmål - med klar kobling av bistandsgiveren til forventede korttidsvirkninger (outcomes) på landnivå - og å styrke landets egne systemer for oppfølging og evaluering, inkludert kapasitetsbygging på statistikkområdet.

Videre forplikter arrangørene seg - i egenskap av globale eller regionale aktører - til å spre kunnskap om hva som gir resultater i ulike land og sammenhenger. Marrakech-møtene hadde deltakelse fra over 50 land og det var bred støtte for hovedføringene i memorandumet. Det synes å herske enighet om at en sterkere resultatorientering vil kreve en bit-for-bit tilnærming som bygger på konsensus om harmonisering av utviklingsmål, innsatser og rapportering og lokal tilpasning av anerkjente tilnæringsmåter. Det skal arrangeres regionale møter for å drøfte hva som kan gjøres for å følge opp Marrakech-memorandumet på landnivå. Bistandsorganisasjoner som britiske DFID ser også på hvordan de for sin del kan koble den enkelte medarbeiders innsats opp mot tusenårsmålene.

Utviklingsarbeid er en tålmodighetsprosess. 440 millioner mennesker lever på under én dollar om dagen i India, en fattigdom så stor at den er vanskelig å forestille seg. Og mer enn en tredjedel av verdens fattigste mennesker bor i India. Det er likevel oppmuntrende at India har maktet å halvere andelen av befolkningen som lever i absolutt fattigdom i løpet av den siste generasjon. Dersom vi får resultatene til å telle bedre i bistanden, vil vi også kunne gi vårt bidrag til å «forandre verden til det bedre» for gatebarnet Monalisa som ble omtalt innledningsvis, og som er med på å gi abstraksjonen *de fattige* et ansikt gjennom sine bilder.

Trygve Gjesdal er arbeidende styremedlem i Den asiatiske utviklingsbanken, med hovedsete i Manila på Filippinene. Gjesdal har permisjon fra Utenriksdepartementet.

Det er likevel oppmuntrende at India har maktet å halvere andelen av befolkningen som lever i absolutt fattigdom i løpet av den siste generasjon, skriver artikkelforfatteren.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Hoftevrikk til glede og vrede

AV NEWTON SIBANDA

ZAMBIA

Sokola Hip, betyr bokstavelig talt «forskjøvet hofte» på det lokale Bembaspråket i Zambia. Det er navnet på en dans som går som en farsott i Zambias karismatiske kirkemiljøer. Kjennetegnet på dansen er kvinner som roterer sine ganske så solide bakender med kraftige bevegelser slik at det ved første øyekast ser ut som de forskyver, ja nærmest vrir hoften ut av ledd i sin energiske tributt til de høyere makter. Samtidig gir unge gutter i menighetene uttrykk for sin gladkristendom ved saltomortaler og dans til amerikanskinspirert hip hop gospelmusikk.

Slike fysiske og sterke uttrykk for gudstro provoserer konservative kristne i Zambia. De lurte på hva som nå er forskjellen mellom oppførselen i Guds hus og den som man ser på diskotekene rundt om i hovedstaden. For bare noen få år siden var den gjennomsnittlige kristne preget av sinnsro og en viss grad av gammelmodighet. Flesteparten av de kristne hørte til de mer ortodokse kirker som den katolske, eller syvendagsadventistene, baptistkirken, eller andre mer konservative kirkesamfunn. Disse menighetene fremsto med alvor og høytid, der det ble lagt vekt på salmer og dyrking av Guds helligdom på en rolig og behersket måte. Pinsemenighetenes sans for tungetaler og mer livlig organiserte gudstjenester ble stort sett på som noe fremmed og utenlandsk, de få gangene en så slikt på tv.

Inntil nylig har denne roen hersket i de zambiske kirkesamfunn. Helt til noe nytt og uventet ble introdusert, nemlig de såkalte «Born again Christians» - de nyfrelste med inspirasjon fra sine ameri-

Forskjellige danser rir de karismatiske kirkemiljøene i Zambia. Til stor glede og irritasjon.

FOTO: MWANZO MILLINGA

kanske forbilder. På kort tid har denne gladkristendommen, som legger slik vekt på utagering og fysisk synliggjøring av den kristne tro, spredd seg som ild i tørt gress. Debatten går livlig, og mange synes den heidundrende bibeldyrkingen med dansing og utrop i kirkene passer dårlig med den verdigheten som de synes gudstjenester bør ha. Men disse meningene møter motbør. Mange er lei av den monotonien som de er vant til fra de tradisjonelle gudstjenestene. De sier klart i fra om at de nå ønsker de noe nytt.

- Jeg mener vi har rett til å lovprise Herren som vi vil, sier Kangwa Muma. Han er medlem av en av de mange pinsemenighetene som dukker opp i Zambia.

- Det er slik vi gjør det i vår me-

nighet, vi er frie til å dyrke Gud på den måten vi ønsker, på en annen måte enn det som har vært vanlig, sier Muma.

Han får følge av biskopen i en av de nye kirkesamfunnene, The New Life Ministries International.

- Musikken og livligheten speiler det samfunnet en vokser opp i, sier han. I Sentral-Afrika er det Rhumba som gjelder, i USA er det en rekke stilarter. I vår kirke gjør vi det som er vår tradisjon i vår del av verden, vi danser fordi de nye generasjonene forholder seg slik til glede og gudsdyrkelse. Vi må se dette i sammenheng med at de unge som kommer har et behov for å vise glede over det gode budskap, sier biskopen. Og han får flere og flere med seg.

”

Vi har rett til å lovprise Herren som vi vil.

Kangwa Muma, zambisk pinsevern.

sett fra sør

I spalten **Sett fra Sør** vil du møte korrespondenter fra afrikanske land.

Newton Sibanda er journalist fra Zambia.

Men det er ikke bare konservative kristne som synes den utagerende måten å vise sin hengivelse til Gud er noe dristig, andre peker på at de nye kirkesamfunnene har et forhold til anstendighet som ikke er ønskelig. En del pinsemenigheter har vært i søkelyset for å skjule kriminelle, andre for å begå pedofile handlinger. Men det som provoserer mest, ifølge Zambiske medier, er at flere av de nye kirkesamfunnenes ledere tjener grovt på gaver og kollekt fra kirkegjengerne. I begeistringen over den friskere formen for Gudsdyrkelse, er medlemmene i de nye menighetene lette å be når det ønskes større bidrag til kollekten. I et land som strever med sin enorme fattigdom, oppleves denne formen utnyttning som et grelt eksempel på hva mange av disse kirkesamfunnene er opptatt av, nemlig penger og bare penger. Når menigheten blir fortalt at deres lykke og fremtidsutsikter står i nær sammenheng med hva de gir til kirken, blekner inntrykket av den livlige Sokola Hip-dansen, som et uttrykk for frelse og velsignelse.

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Frodig om afrikansk barndom

LITTERATUR

1970 og 80-åras politiske omveltninger og kamper i Zimbabwe og Zambia, som førte til uavhengighet, er bakgrunnsteppet for denne bemerkelsesverdige «selvbiografiske romanen» *Ikke la oss gå til hundene i kveld*. Gjennom den hvite ungjenta Bobos øyne får vi et bittersøtt og ærlig innblikk i hvordan en hvit farmerfamilie uten noe særlig penger på kistebunnen prøver å takle fordommer og dagliglivets serie av nederlag ute på landsbygda. Forfatteren kom selv til daværende Rhodesia som barn i følge med sine foreldre og søsteren Vanessa. Moren – som sjelden ses uten en øl eller et glass brandy i handa – fødte tre barn til. De døde, og skyggen av dem la seg som et depressivt teppe over hennes liv. I det ene øyeblikket kunne hun fylle omgivelsene med viljes-

bokanmeldelse

Alexandra Fuller

«Ikke la oss gå til hundene i kveld»
– En afrikansk barndom»
Gyldendal 2004

terk aktivitet, velduftende blomster og kaker, i det neste var hun for full til å lette seg fra verandastolen. Faren – også han med klokkertro på fordelene av et samfunn der de hvite styrte og barn gikk på skoler som passet deres hudfarge – deltok i krigen og slet med å få noe til å gro ut den tørre jorda de slo seg ned på. Familien var på stadig flyttefot etter som de politiske begivenhetene, økonomi, tørke og sykdom drev

dem fra skanse til skanse – til Zimbabwe, Zambia, Mosambik og Malawi. Alexandra Fuller skriver varmt og ærlig om denne familien, og om sin egen kjærlighet til Afrika. Dette er en galgenhumoristisk historie fylt av hverdagsdetaljer som utspiller seg i en farmerfamilie mens samfunnet rundt ikke lenger fungerer på de premissene de hadde tenkt seg. Midt oppe i alle vanskelighetene er det en viljestærk familie forfatteren beskriver. Det er sjelden vare å komme så direkte inn i samtalen til mennesker som så inderlig gjerne skulle se at i det minste ett land på det store kontinentet kunne være på de hvites hender. Først da Ian Smith måtte «nedlegge» sitt Rhodesia og overlate roret til kamerat Robert Mugabe i det nyfødte Zimbabwe, ville denne familien erkjen-

ne at ikke noe var som de hadde bedt for og trodd på. Selv om denne boka først og fremst er full av hverdagshistorier som appellerer både til latter, sorg og sinne, har forfatteren gjennom unge Bobos øyne brakt videre karakteristikk av Afrikas nye makthavere som barnet må ha snappet opp gjennom de voksnes samtaler.

Dette er en bok skrevet med språklig overskudd, ærlighet og atskillige selvironi. Den gir en interessant bilde av hvordan en hvit farmerfamilie kunne leve og tenke i noen av de mest turbulente åra i afrikansk samtidshistorie. Ingen ting er pyntet på eller fortiet med tanke på hva som «passer seg» i ettertid. Det gjør den til et interessant dokument og en leseropplevelse.

TONÉ BRATTELI

notiser

Zimbabwisk avis sier opp ansatte

Zimbabwes eneste privateide avis, opposisjonsavisen The Daily News, har sagt opp flesteparten av sine ansatte på grunn av pengeproblemer. Rundt 200 av totalt 250 ansatte må finne andre jobber, melder BBC. Avisen ble midlertidig stanset tidligere denne måneden etter at Høyesterett hadde bestemt at regjeringen kunne hindre journalister i å arbeide hvis de ikke hadde offentlig akkreditering. Regjeringen forsøker nå å få avisen permanent nedlagt, og en kjennelse er ventet av retten i mars. Etter at president Robert Mugabe vant valget i 2002, innførte han nye og meget strenge medielover.

Politiet mest korrupt i Kenya

Politiet er den mest korrupte gruppen i Kenya, viser en undersøkelse foretatt av Transparency International. Korrupsjonen har sunket noe det siste året, men regjeringen har likevel doblet lønna til politimennene som et ledd i å forhindre korrupsjon. President Mwai Kibeki annonserte en stor-

stilt kamp mot korrupsjon da han ble president i fjor, og ifølge undersøkelsen begynner kampen å gi resultater. Men ironisk nok øker bestikkelsen i verdi; de som er involvert i korrupsjon krever nå større beløp fordi risikoen for å bli tatt er blitt større. Forsvarsdepartementet topper listen over de mest korrupte departementene i Kenya.

Ekspresident Portillo stakk av

Guatemalas tidligere president Alfonso Portillo dro til Mexico i forrige uke, dagen etter at høyesterett fratok ham immuniteten han har hatt som president. Føderale etterforskere har igangsatt en formell etterforskning av om statlige penger ble overført til en bank i Panama under Portillos regjeringstid. Det er også kommet frem at en storjury i Florida i USA er i gang med å etterforske de samme påstandene. Det er ikke tatt ut noen siktelse mot den tidligere presidenten, men riksadvokaten sier at Portillo ikke vil få forlate Guatemala på nytt hvis han returnerer. I øyeblikket vet ingen nøyaktig hvor Portillo befinner seg.

OVERSETTE ÅRSRAPPORTEN FOR 2003?

– TIL ENGELSK, FRANSK eller SPANSK?

Vårt byrå har spesialisert seg på organisasjonsdokumenter for

KIRKE, BISTAND OG MISJON

og vi påtar oss oversettelse av organisasjonens planer, strategier, prosjektbeskrivelser, rapporter og evalueringer og andre sentrale dokumenter.

For brosjyre eller ytterligere informasjon, kontakt oss gjerne på e-mail adresse: rvassal@start.no eller mobilnr. 975 86 856.

FRILANSKONTRAKT

Bistandsaktuelt har ledig en kontrakt for «fast frilansjournalist» (konsulentkontrakt) for resten av 2004 – med mulighet for fornyelse i ytterligere to år. Kontrakten vil for inneværende år være i størrelsesorden 500-600 timer.

Søkere uten journalistisk erfaring vil ikke bli vurdert. Gode engelsk-kunnskaper, utdanning på universitets/høgskolenivå og dokumentert interesse for og gode kunnskaper om utviklings- og 3. verdensspørsmål er nødvendig. Det forutsettes deltakelse på ukentlige redaksjonsmøter og mulighet til å foreta reportasjereiser til samarbeidsland for norsk bistand. Ytterligere opplysninger kan fås ved henvendelse til: Redaktør Gunnar Zachrisen – e-post: gz@norad.no.

Bistandsaktuelt er Norges ledende fagblad om bistands- og utviklingsspørsmål. Bladet utgis både i papir- og web-utgave (www.bistandsaktuelt.com). Opplaget for papirutgaven er p.t. 13.000 eksemplarer. Utgiver er NORAD.

Kortfattet kontraktssøknad vedlagt CV sendes: Bistandsaktuelt, NORAD, boks 8034 Dep, 0030 Oslo, innen 10. mars 2004.

MITT HØYESTE ØNSKE: EN JOBB!

Hvor jeg kan få brukt min erfaring, kunnskap og mitt engasjement for internasjonale og humanitære spørsmål. Men – med få utlyste jobber trenger jeg først og fremst å **knytte kontakter!**

MINI CV

Navn: Camilla Chausse, 31 år
Erfaring: Forfatter/redaktør for websider om menneskerettigheter
Prosjektkoordinator for konferansen Open Up
Prosjektleder i reklamebransjen
Adm. koordinator i Rubicon TV
Utdannelse: Master i politisk sosiologi (m/ fag menneskerettigheter og nasjonalisme)
Bachelor i internasjonal politikk og sosialøkonomi
Egenskaper: Engasjert, allsidig, samvittighetsfull, selvgående, kjapp, strukturert, sosial.
Språk: Svært god skriftlig og muntlig norsk.
Flytende engelsk og fransk.

Er du interessert i å se min store CV?
Kontakt meg på tlf: 92 82 18 09 eller e-post: frkchause@yahoo.com

FLYKTNINGERÅDET
NORWEGIAN REFUGEE COUNCIL

Vil du bruke dine ferdigheter i en internasjonal nødhjelpsoperasjon?

Flyktningerådet har avtaler med FN og andre internasjonale organisasjoner om å bistå med personell over hele verden. I vår beredskapsstyrke har vi både praktikere og teoretikere. For å forbedre en flyktningssituasjon trengs alt fra administrativt personell og personer med flyktningfaglig bakgrunn til teknikere og logistikere.

Les mer om beredskapsstyrken og vårens opptak på

www.nrc.no

Søknadsfrist til NORSTAFF: 8. mars 2004

nytt om navn

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider Fred Isaksen på e-post: nyttomnavn@akela.no eller på telefon 922 21 487.

Markus Karlsen er ansatt som stedlig representant i Nordvest-Russland for Norsk Folkehjelp. Han er 36 år og kommer fra Sandefjord. Han har tidligere hatt flere stillinger i OSCE i Sentral-Asia og Øst-Europa, han har senest jobbet med Menneskerettigheter for OSCE i Moldova. Karlsen tiltrådte stillingen 1. januar 2004.

Fredrik S. Heffermehl (65) er igjen valgt til visepresident i International Peace Bureau i Geneve. Heffermehl er utdannet jurist, og har i de siste tiårene vært skribent og aktiv i norsk og internasjonalt fredsarbeid.

Rasmus Malmberg (30) er ansatt som bistandskonsulent i LHL (Landsforeningen for Hjerte og Lungesyke). Malmberg er dansk og har MSc i Human Geography fra København, med spesialisering fra Nordic School of Public Health i Gøteborg. Han har feltarbeids erfaring fra India, Vietnam og Ghana, knyttet til tuberkulosearbeid. Malmberg vil blant annet, få ansvar for LHLs prosjektstøtte til Sudan.

Olav Aalberg (40) er ansatt som informasjonsrådgiver/bistandskonsulent i LHL, med tiltrødelse i slutten av mars. Aalberg kommer fra stilling som nettedaktør i LHL. Han overtar ansvaret for LHLs innsats i Nepal, og vil ellers arbeide med informasjon om alle de øvrige prosjektene.

Frederik Frederiksen er ansatt i Utviklingsfondet som prosjektleder for Etiopia. Han er utdannet landbruksagronom og har i tillegg hovedfag i pedagogikk og utdannings sosiologi med hovedoppgave i SWAPO's og Namibia's utdanningssystem. Han har tidligere jobbet for NORAD og i Danmark for DANIDA, Kirkens Nødhjelp, IBIS og Fredskorpset/MS. Han har teknisk og administrativ erfaring fra en rekke land i Afrika og Asia.

Inger Heldal (55) er engasjert som regional representant for CARE Norge i det sørlige Afrika. Hun vil være stasjonert i Johannesburg og ha ansvaret for Sør-Afrika, Malawi, Mosambik, Angola og Zimbabwe. Heldal har vært engasjert i humanitært arbeid i det sørlige Afrika de siste tjue årene. Hun har tidligere blant annet jobbet i Studentenes og Akademikernes Internasjonale hjelpeorganisasjon (SAIH), Fellesrådet for Afrika, og i tillegg hatt oppdrag for NORAD og SIDA. Heldal kommer fra en stilling som rådgiver hos Riksantikvaren.

Eirik Jarl Trondsen (34) er ansatt som CARE Norges regionale representant i øst og sentral-Afrika. Trondsen vil ha ansvaret for kvalitetssikring av CARE Norges programmer i Tanzania, Etiopia, Kenya, Somalia, Burundi, Sudan og Uganda. Trondsen er utdannet innen utviklingsstudier og økonomi, med spesialisering på mikrofinans i Uganda. Han har tidligere jobbet blant annet i CARE Danmark og begynte i CARE Norge i 1998. Trondsen kommer fra stillingen som nødhjelps koordinator i CARE Norge, og vil være stasjonert i Nairobi.

Joveig Eliassen (40) er ansatt som regnskapsansvarlig i CARE Norge. Hun er utdannet økonom, og har bred erfaring innen økonomi, lønn og personal. Eliassen kommer fra stillingen som lønningsansvarlig i CIBER Norge AS.

Hanne Qvigstad Skår (31) er ansatt som administrasjonssekretær i CARE Norge. Hun har bakgrunn innen økonomi, lønn og administrasjon. Qvigstad Skår kommer fra stillingen som lønningsansvarlig ved Gardermoen Flystasjon.

Linn Aas-Hansen (25) er ansatt i årsvikariat som webredaktør i Kirkens Nødhjelp. Hun har tidligere arbeidet som kommunikasjonskonsulent for Change-maker og er utdannet innen u-landsstudier og statsvitenskap.

Marianne Preus Jacobsen (30) er tilsatt på engasjement som informasjonskonsulent i Kirkens Nødhjelp. Hun har tidligere arbeidet som prosjektmedarbeider i Norges forskningsråd og markeds-konsulent for møbelprodusent Vestre AS. Preus Jacobsen er utdannet cand.mag fra informasjonsutdanningen ved Høgskulen i Volda.

Maria Gjørwad Hagen (29) er tilsatt som internasjonal konsulent i LNU, med ansvar for Aust- og Sentral-Europa. Maria har mastergrad i utviklingsstudier fra London School of Economics, og har bakgrunn fra Norsk Folkehjelp, der hun har arbeidet som programkoordinator i internasjonal avdel-

ing. Ho har også arbeidserfaring fra Press Now i Serbia.

Gjørwad Hagen etterfølger **Håvard Bjerke**, som nå går over i en stilling som nasjonal konsulent i LNU. Der skal han arbeide videre med prosjektet Trygg! som setter fokus på lederrolla i organisasjonene, prosjektet Åpne og inkluderende organisasjoner, og som sekretær for AU i Forum for Barnekonvensjonen

Jorunn Mæhlum, ambassadør i Dar es Salaam, er i tillegg utnevnt til ambassadør i Antananarivo, Madagaskar.

Thorbjørn Gaustadsæther, avdelingsdirektør, er utnevnt til ambassadør i Maputo i Mosambik med tiltrødelse fra det tidspunkt Utenriksdepartementet bestemmer.

Odd-Egil Andhøy, ambassadør i Abidjan, Elfenbenskysten, er i tillegg utnevnt til ambassadør i Accra, Ghana.

Tor Christian Hildan, ambassadør i Beijing, er i tillegg utnevnt til ambassadør i Ulan Bator, Mongolia.

Gunnar Henriksson Lindeman, ambassadør i Buenos Aires, Argentina, er i tillegg utnevnt til ambassadør i Asunción, Paraguay.

Sørvis kaster kortene

Styret i mediebedriften Sørvis Kommunikasjon AS har i styremøte 11. februar besluttet at det ikke er økonomisk grunnlag for videre drift. Styret melder dermed oppbud, og sju ansatte mister jobbene, framgår det av en pressemelding.

Sørvis Kommunikasjon ble etablert i 1993, og har drevet med overskudd helt fram til 2002, da bedriften gikk med over en million kroner i underskudd. Årsaken var at bedriften satset for ekspansivt, med flere nyansettelser og økte kostnader, i et marked som falt fullstendig sammen. Selv om bedriften gjennomførte et drastisk kutt av kostnader i 2003, har ikke dette vært nok til at

dagens eiere, Per Kr. Lunden, Inger Stavelin og Paal Eckhoff Salvesen, ønsker å skyte inn nødvendig ny kapital i bedriften.

Etter underskuddsåret 2002 gikk alle unntatt én kreditor med på en frivillig gjeldsordning som hadde sikret Sørvis videre drift. Da Sørvis måtte gå til en rettslig og offentlig gjeldsordning, skapte dette uro, og bedriften fikk problemer med å overbevise kundene om at de var leveringsdyktige.

Flere av de ansatte i Sørvis Kommunikasjon vurderer nå å etablere ny virksomhet innen journalistikk, foto, trykksakproduksjon og medierådgivning.

Svar
hvem? hvor? hva i all verden?

1. Mosambiks president Joaquim Chissano.
2. Tibet
3. Rhino (eller rhinoceros)..
4. Sudan (Sør-Sudan).
5. Amazonas
6. Freetown
7. Safari
8. Rial
9. Ernest Hemingway
10. Zambias president
11. Sake
12. Sinai-halvøya
13. Nord-Korea
14. I karat
15. Zulu
16. En lykkebringende gjenstand
17. Malaria
18. Durban
19. Rødehavet
20. Det finnes flere guder

Alt riktig: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!

- 15-19:** Verden trenger deg.
10-14: Du kan se framtiden lyst i møte.
5-9: Ikke så verst.
1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 2. april

FOTO: INGER A. HELDAL

FOTO: PER KR. LUNDEN

FOTO: INGER A. HELDAL

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdens spørsmål? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten.

... JA, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt.

Navn:.....

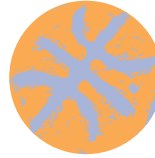
Adresse:

Postnr./sted:.....

SENDES TIL: **bistandsaktuelt**,

NORAD, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.com

Modig maur mot Muren

KN-utsending organiserte motstandskamp på Vestbredden

Hun gikk rundt med løk i lommen til å holde mot øynene hvis hun skulle bli utsatt for tåregass. Ingebjørg Kårstad mener møtet med israelske soldater, muren og okkupasjonsmakten har gjort henne «palestinsk i hodet».

MIDTØSTEN

• SILJE BERGGRAV

Når mine opplevelser har bidratt til å gi meg et så sterkt sinne overfor okkupasjonsmakten, kan jeg bare forestille meg hvordan det må være for palestinerne. Mitt inntrykk er at muren er i ferd med å radikalisere palestinske miljøer som tidligere var ganske apolitiske, sier Ingebjørg Kårstad.

28-åringen er nylig hjemkommet fra Midtøsten der hun jobbet som ledsager i regi av Kirkens Nødhjelp (KN) og Det økumeniske ledsagerprogrammet i Palestina og Israel (EAAPI). I tre måneder har hun bodd i Sawahreh, en forstad til Jerusalem, der hun har hatt som oppgave å organisere sivil motstand mot Israels nye sikkerhetsbarriere, en åtte meter høy mur som er under bygging rundt hele Vestbredden, langt inne på palestinsk territorium. I tillegg til å organisere demonstrasjoner, drive informasjonsarbeid og samarbeide med den israelske fredsbevegelsen, har hun dokumentert brudd på menneskerettigheter i form av rapporter, videofilming og fotografering.

Traumatiserte barn. Israelske myndigheter sier muren er nødvendig for å hindre palestinske selvmordsbombere i å infiltrere landet, og mener den er avgjørende for å øke israelernes sikkerhet. Når muren kommer til Sawahreh, vil landsbyen bli delt i tre. Fundamentet er klart. Men allerede nå brukes sjekkposter og hyppige kontroller av ID-kort til å hindre innbyggerne på østsiden fra å reise til sentrum av Jerusalem og til den andre, palestinske siden av forstaden. Familier splittes, barn hindres adgang til skoler og arbeidstager til jobb. Det finnes ingen fabrikker eller næringsliv på østsiden av Sawahreh; arbeidsledigheten er oppe i 80 prosent.

Jeg så frustrasjonen øke dag for dag. Folk var så slitne, oppgitte og deprimerte over framtidsutsiktene at det faktisk var vanskelig å mobilisere sivil motstand, forteller Kårstad.

Sammen med andre i ledsagerteamet besøkte hun hver morgen en kontrollpost, der palestinske barn måtte gjennom for å komme til skolen.

Vi opplevde jevnlig grove overtramp. De israelske soldatene kunne nekte lærerne å passere. De truet med geværene, tullekjøt i luften og ropte «Dukk, terrorist!» til de livred-

Gjennom å sende «ledsagere» som Ingebjørg Kårstad (bildet øverst til høyre) til Midtøsten, markerer Kirkens Nødhjelp et klart nei til den israelske muren.

”

Jeg måtte selv bære hylende unger hjem som ikke turte gå på skolen.

Ingebjørg Kårstad, ledsager på Vestbredden

Mer info om Muren? Se Bistandsaktuelt nr. 9-2003 eller www.bistandsaktuelt.com

de barna. Mange av barna, noen ned i 4-årsalderen, var åpenbart traumatiserte. Jeg måtte selv bære hylende unger hjem som ikke turte gå på skolen, forteller hun.

Får ikke bo med ektefeller. Ingebjørg Kårstad opplevde på nært hold hvordan muren har satt enkeltmennesker i en umulig situasjon. Palestiner som har identitetskort som innbyggere i Jerusalem, er blitt skilt fra ektefeller med identitetskort som innbygger på Vestbredden. I Sawahreh har halvparten av innbyggerne ID-kort for Jerusalem, resten ikke. Dette fordi Israel annekterte vestsiden av landsbyen i 1967.

En av Ingebjørgs naboer i Sawahreh har akkurat tatt farvel med sin kone og sønn som har måttet flytte til vestsiden av landsbyen. Når muren kommer, vil de bli adskilt for alltid.

Den familien har virkelig måttet lide for den israelske maktpolitikken. Søsteren til naboen fødte nylig et barn, og oppdaget på vei hjem fra sykehuset at det var sykt. Sjekkposter og feil ID-kort hindret dem i å rekke tilbake tidsnok til å få legehjelp, og barnet døde, forteller hun.

En av de sterkeste opplevelsene

var møtet med organisasjonen Bereaved Parents. Der samles både israelske og palestinske foreldre som har mistet barn i konflikten.

Å se at mennesker som har opplevd det største tap man kan tenke seg, kan legge hatet til side og møte hverandre i forsoning, gjorde kjempennytrykk, sier hun.

Vil tilbake. Det samme gjorde møtet med israelske fredsaktivister – selv om de ifølge Ingebjørg Kårstad er sterkt marginalisert og stigmatisert etter Oslo-avtalen. Sammen organiserte de fredelige demonstrasjoner mot muren, men opplevde å bli møtt med tåregass, israelske batonger og skudd. Det var her hun lærte løktrikset.

Palestinske husmødre kom løpende med løk til demonstrantene. En klut med parfyme mot nesene skulle også hjelpe, forteller Ingebjørg.

28-åringen har en master i Midtøsten-studier, og har tidligere jobbet som solidaritetsarbeider i Libanon. Nå legger hun regionen bak seg inn til videre, men ønsker å reise tilbake om et år for å se hvordan ting har utviklet seg.

En endring kan bare komme

dersom den israelske opinionen snur. Ting skjer sakte, men det er stadig flere israelske militære som nekter å tjenestegjøre på de okkuperte områdene. Selv om jeg ofte følte meg motløs under oppholdet, vil jeg ikke være en sånn kynisk person som sier «det blir aldri fred». Man må jo ha håp.

FAKTA:

■ Kirkenes Verdensråd står bak Det økumeniske ledsagerprogrammet i Palestina og Israel (EAAPI), som har fått tilslutning fra over 40 kirker og kirketilknyttede organisasjoner.

■ Ledsagernes oppgave er å følge og beskytte israelere og palestinere i deres hverdag, og rapportere om brudd på menneskerettighetene og internasjonale humanitære lover.

■ De skal også støtte opp om ikke-voldelig motstand sammen med kristne og muslimske palestinere og israelske fredsaktivister og drive holdningsskapende arbeid.